

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Л. М. Побоченко
«_____» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Пріоритети корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку»

Виконавець: Іл'яшенко Альона Сергіївна, група
МЕВ-203М

(підпис виконавця)

Керівник: д.н.д.у., професор, заслужений економіст
України, професор кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Біла Світлана Олексіївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Прокоп'єва А.А.

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 056 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо–професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Л. М. Побоченко

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Іл'яшенко Альони Сергіївни

1. Тема роботи «Пріоритети корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку» затверджена наказом ректора від «15» вересня 2021 р. № 1868/ст.
2. Термін виконання роботи: з 04 жовтня 2021 року по 26 грудня 2021 року.
3. Вихідні дані до роботи: нормативно–правові документи, Директиви ЄС у сфері КСВ ТНК, статистичні та аналітичні матеріали ТНК країн світу та Євростат; аналітичні звіти міжнародних організацій: CSR Europe, Green America, Harvard Kennedy School – Corporate Responsibility Initiative, IBLF Global, IISD, WBCSD, World Resources Institute External, CSR UKRAINE; аналітичні матеріали рейтингових агентств The Heritage Foundation, The World Bank, Standard & Poor's, Freedom House.
4. Зміст пояснювальної записки: роль КСВ ТНК у вирішенні глобальних проблем розвитку людської цивілізації та в процесі переходу до сталого розвитку: теоретико–методологічний аспект; пріоритети КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку: світовий досвід; стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва ТНК країн світу у сфері КСВ для реалізації цілей сталого розвитку.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 13 таблиць, 12 рисунка та 6 додатків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

7. Календарний план–графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	31.08.2021	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання щодо виконання кваліфікаційної роботи	11.10.2021	Виконано
3.	Визначити роль корпоративної соціальної відповідальності ТНК у вирішенні глобальних проблем розвитку людської цивілізації та в процесі переходу до сталого розвитку: теоретико–методологічний аспект	12.10.2021– 24.10.2021	Виконано
4.	Проаналізувати пріоритети корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку: світовий досвід	25.10.2021– 07.11.2021	Виконано
5.	Дослідити стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва ТНК країн світу у сфері КСВ для реалізації цілей сталого розвитку	08.11.2021– 21.11.2021	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	22.11.2021– 05.12.2021	Виконано
7.	Передати кваліфікаційну роботу для перевірки на плагіат	06.12.2021	Виконано
8.	Оформити кваліфікаційну роботу	07.12.2021– 16.12.2021	Виконано
9.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	17.12.2021	Виконано
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	20.12.2021	Виконано
11.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	21.12.2021	Виконано

8. Дата видачі завдання: « ____ » _____ 2021р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____

(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис випускника)

Біла С.О.

(П.І.Б)

Іл'яшенко А.С.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Пріоритети корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку»: 149 сторінок, 13 таблиць, 12 рисунків, 142 літературних джерела, 6 Додатків.

Перелік ключових слів (словосполучень): КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (КСВ), ТНК, СТАЛИЙ РОЗВИТОК, БЛАГОДІЙНІСТЬ, МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, «COVID-19», ЄС, УКРАЇНА

Об'єкт дослідження: процес становлення та функціонування корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку.

Предмет дослідження: теоретичні, методологічні та прикладні аспекти становлення, розвитку, визначення та впровадження пріоритетів корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідити сутність та визначити основні пріоритети здійснення КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку.

Методи дослідження: загальнонаукові – аналізу та синтезу, індукції та дедукції, історичного та логічного, причинно–наслідковий (каузальний); емпіричні методи – статистичний, табличний, графічний, експертних оцінок, SWOT–аналіз.

Отримані результати та їх новизна: визначення пріоритетів КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку, обґрунтування ролі КСВ ТНК у вирішенні соціальних проблем та боротьби з бідністю в умовах пандемії «COVID-19».

Значущість виконаної роботи та висновки: визначення базових пріоритетів КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку, узагальнення світового та європейського досвіду у цій сфері – відкриває для України та для країн світу нові можливості щодо переходу до сталого економічного зростання.

Рекомендації щодо використання результатів: авторські доробки доцільно використовувати в процесі розробки стратегій КСВ ТНК (а також – великих та середніх фірм) у досягненні цілей сталого розвитку, вирішенні соціальних проблем суспільного розвитку, у т.ч. в Україні.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I	
РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТНК У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ТА В ПРОЦЕСІ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	11
1.1. Загальна характеристика глобальних проблем розвитку людської цивілізації та концептуальних підходів щодо їх подолання.....	11
1.2. Роль корпоративної соціальної відповідальності ТНК у досягненні цілей сталого розвитку ООН на середньострокову та довгострокову перспективу ...	24
1.3. Роль КСВ ТНК у реформуванні авіаційної галузі та світового господарства на засадах сталого розвитку	37
РОЗДІЛ II	
ПРІОРИТЕТИ КСВ ТНК У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ:СВІТОВИЙ ДОСВІД.....	52
2.1. Моделі реалізації ТНК цілей КСВ щодо сталого розвитку: досвід країн ЄС.....	52
2.2. Пріоритети КСВ ТНК країн світу у реалізації цілей сталого розвитку у енергетичній сфері	60
2.3. Пріоритети КСВ ТНК країн світу в умовах пандемії «COVID–19» у соціальній сфері та у боротьбі з бідністю	68
РОЗДІЛ III	
СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТНК КРАЇН СВІТУ У СФЕРІ КСВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	82
3.1. Пріоритети розвитку КСВ підприємств України у реалізації цілей сталого розвитку	82
3.2. Реалізація цілей сталого розвитку у проектах КСВ ТНК в країнах світу (на прикладі ТНК Соса–Cola).....	98
3.3. Стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва КСВ ТНК у сфері сталого розвитку	103
ВИСНОВКИ.....	112
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ..	117
ДОДАТКИ.....	132

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в сучасних умовах розвитку світового господарства КСВ ТНК набуває все більшого значення, оскільки саме за рахунок корпоративної соціальної відповідальності ТНК беруть на себе частину соціальних функцій держави – як у сфері соціального захисту працюючого населення, так і у сфері благодійності та спонсорської допомоги. Повсякденно ТНК стикаються з низкою технологічних та виробничих проблем функціонування: від захисту екології до необхідності гарантування якості та безпеки виробленої ними продукції та послуг. За таких обставин все більшого значення набуває КСВ – новий вид соціальної відповідальності великого та середнього бізнесу, що визначає й бізнес–поведінку ТНК на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу. У 2015 р. ООН визначає 17 цілей сталого розвитку світового господарства та людської цивілізації на період до 2030 року. Саме поєднання корпоративної соціальної відповідальності ТНК та цілей сталого розвитку, визначених ООН формує дієвий механізм функціонування світової економіки. Така постановка питання свідчить про актуальність та вагомое практичне значення дослідження теми кваліфікаційної роботи «Пріоритети корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку».

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сутності та визначення основних пріоритетів здійснення корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку.

Відповідно до поставленої мети у кваліфікаційній роботі поставлено та вирішуються **наступні завдання:**

- охарактеризувати глобальні проблеми розвитку людської цивілізації та визначити концептуальні підходи щодо їх подолання;
- визначити роль корпоративної соціальної відповідальності ТНК у досягненні цілей сталого розвитку ООН на середньострокову та довгострокову перспективу;

- дослідити роль КСВ ТНК у реформуванні авіаційної галузі та світового господарства на засадах сталого розвитку;
- охарактеризувати досвід країн ЄС у сфері розробки та впровадження моделей КСВ ТНК щодо реалізації цілей сталого розвитку;
- визначити пріоритети КСВ ТНК країн світу у реалізації цілей сталого розвитку в енергетичній сфері;
- визначити пріоритети КСВ ТНК країн світу в умовах пандемії «COVID–19» у соціальній сфері та у боротьбі з бідністю;
- обґрунтувати пріоритети розвитку КСВ підприємств України в процесі реалізації цілей сталого розвитку;
- дослідити закономірності реалізації цілей сталого розвитку у проектах КСВ ТНК в країнах світу (на прикладі ТНК Соса – Cola);
- визначити стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва КСВ ТНК у сфері сталого розвитку.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес становлення та функціонування корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти становлення, розвитку, визначення та впровадження пріоритетів корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку.

Наукову проблематику щодо визначення пріоритетів КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку системно дослідили такі іноземні науковці як: Дж. Форрестер, Д. Медоуз, А. Бернстейн, М. Густафсон, Р. Левис, Р. Шарплі, С. Тангі, А. Керролл, С. Хаймер, Дж. Лінтон та інші дослідники. Серед українських науковців питання корпоративної соціальної відповідальності та ролі КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку дослідили С. Біла, О. Лазоренко, С. Гончаров, І. Лебедев, Є. Левицька, С. Мельник, О. Петроє, О. Полякова та інші українські вчені. Особливу увагу українські науковці приділяють дослідженню КСВ ТНК на вітчизняних підприємствах, визначенню місця та ролі КСВ у бізнес–процесах. Натомість,

проблематика впливу КСВ ТНК на реалізацію цілей сталого розвитку у вітчизняній та іноземній науковій економічній літературі висвітлена недостатньою мірою, що потребує подальшого дослідження цього питання у кваліфікаційній роботі.

Методологія дослідження. Методологічну основу кваліфікаційної роботи становлять як загальнонаукові так і емпіричні, спеціальні методи наукових досліджень. В основі підготовки кваліфікаційної роботи – використання принципу єдності теорії та практики, дослідження причинно–наслідкових зв’язків, застосування методу наукової абстракції та конкретизації явищ і процесів, методів історичного та логічного, індукції та дедукції, що дозволяє системно висвітлити вплив КСВ ТНК на реалізацію цілей сталого розвитку, дослідити пріоритети реалізації стратегій КСВ ТНК у досягненні цілей сталого розвитку.

У першому розділі, в процесі теоретико–методологічного обґрунтування ролі корпоративної соціальної відповідальності ТНК у вирішенні глобальних проблем розвитку людської цивілізації та в процесі переходу до сталого розвитку – широко застосовується каузальний метод наукових досліджень (причинно–наслідкових зв’язків); методи історичного та логічного, аналізу та синтезу, метод класифікацій та узагальнень.

У другому розділі, в процесі узагальнення світового досвіду щодо визначення пріоритетів КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку, представлено аналіз існуючих у світі моделей КСВ ТНК, досліджено пріоритети КСВ ТНК країн світу у реалізації цілей сталого розвитку (на прикладі енергетичної сфери), продемонстровано пріоритети КСВ ТНК країн світу в умовах пандемії «COVID–19» у соціальній сфері та у боротьбі с бідністю. Для цього було використано методи індукції та дедукції, класифікацій, порівняльного аналізу, метод історичного та логічного, аналізу та синтезу, метод статистичного аналізу, експертних оцінок, графічний метод та метод узагальнень, синергетичний підхід.

У третьому розділі визначено стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва ТНК країн світу у сфері КСВ для реалізації цілей сталого розвитку, для чого застосовано методи причинно–наслідкових зв’язків, метод узагальнень та класифікацій, метод конкретного та абстрактного, експертні

оцінки, статистичний аналіз, системний підхід, SWOT–аналіз. На основі методів аналізу та синтезу досліджено стан та пріоритети розвитку КСВ підприємств України у реалізації цілей сталого розвитку. Представлено узагальнення експертних оцінок та статистичної інформації, зроблено висновки про вплив КСВ ТНК та КСВ підприємств України на досягнення цілей сталого розвитку на секторальному рівні.

Теоретичну основу кваліфікаційної роботи становлять теоретичні та аналітичні дослідження українських та іноземних вчених за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини»; аналітичні доповіді, монографії та наукові статті, матеріали наукових доповідей конференцій та аналітичні матеріали офіційних державних та корпоративних сайтів за тематикою дослідження; експертні оцінки, присвячені проблематиці аналізу стратегій КСВ ТНК різних країн світу щодо досягнення цілей сталого розвитку.

Інформаційна база кваліфікаційної роботи. При підготовці кваліфікаційної роботи використовувалися фахові економічні матеріали, а також законодавчі та підзаконні нормативно–правові акти щодо застосування КСВ ТНК у реалізації цілей сталого розвитку (на прикладі ЄС, України та інших країн світу); використовувалися статистичні матеріали Державної служби статистики України, нормативно–правові документи та аналітичні звіти міжнародних організацій: KPMG, World Investment Report, публікації рейтингу журналу Forbes. Використано щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світової організації торгівлі (СОТ), Світового банку (СБ), Alliance for Research on Corporate Sustainability (ARCS), Boston College Center for Corporate Citizenship, BSR™ (Business for Social Responsibility™), Business & Human Rights Resource Center, CSR Europe, Green America, Harvard Kennedy School – Corporate Responsibility Initiative, IBLF Global, International Institute for Sustainable Development (IISD), World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), World Resources Institute External, World Review of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development, а також – статистичні та аналітичні матеріали офіційних

сайтів провідних ТНК світу, у т.ч. Google, Coca-Cola, Apple, McDonalds, BMW, Procter & Gamble, Unilever, KLM.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні пріоритетів корпоративної соціальної відповідальності ТНК у реалізації цілей сталого розвитку, а також – в умовах пандемії «COVID-19» у соціальній сфері та у боротьбі з бідністю.

Матеріали кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на міжнародній студентській науковій конференції НАУ «Політ». Надруковані тези: А. Пушашенко «GLOBAL CHALLENGES IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 149 сторінок (з Додатками). У тому числі: обсяг основного тексту – 107 сторінок. Список бібліографічних посилань використаних джерел представлено на 15 сторінках, що містить 142 найменувань (у тому числі 67 іноземних джерел). Робота містить ілюстративний матеріал: 13 таблиць та 12 рисунків (у т.ч. у додатках на 17 сторінках розміщено 6 таблиць).

РОЗДІЛ I

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТНК У ВИРІШЕННІ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ ТА В ПРОЦЕСІ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРЕТИКО–МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

1.1. Загальна характеристика глобальних проблем розвитку людської цивілізації та концептуальних підходів щодо їх подолання.

Основою довгострокового сталого руху суспільства є парадигма економічного розвитку як сукупність наукових досягнень, які на певний період часу визнаються основою для розвитку наукової та практичної діяльності суспільства. Парадигма ринкових відносин стає все більш нездатною вирішувати життєво важливі проблеми для суспільства та економіки, таких як зростаюче соціальне розшарування населення, збільшення антропогенного забруднення біосфери, порушення нормального функціонування екосистем і ряд інших не менш важливих проблем глобального масштабу.

Термін "глобальні проблеми" почав використовуватися в науковій літературі у зв'язку з побоюваннями з приводу зростання населення, забруднення навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів і т.д., тобто майже одночасно з першими моделями Дж. Форрестера, Д. Медоуза та інших. Розуміння глобальних проблем як сукупності соціальних, природно–ресурсних і соціокультурних проблем, оскільки від ставлення до них залежить прогресивний розвиток і збереження цивілізації і для їх вирішення потрібні спільні зусилля всього людства. До числа проблем гуманітарного характеру відносяться проблеми ліквідації бідності, експлуатації та інших форм соціальної нерівності, проблеми освіти, охорони здоров'я, планування та регулювання рівня і якості життя. Проблеми природних ресурсів включають в себе широкий спектр проблем, викликаних не тільки об'єктивною обмеженістю природно–ресурсного потенціалу планети, але і тривожно високими темпами його використання. Порівнюючи темпи зростання

населення планети і темпи зміни обсягів видобутку основних видів мінеральної сировини, що інтенсивність споживання нафти і газу на душу населення зростає, (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Динаміка інтенсивності споживання нафти і газу у світі (на душу населення)

Показник	Рік		Відсоткова різниця
	1990	2020	
Населення	5,3 млрд осіб	7,8 млрд осіб	+ 47%
Видобуток нафти	3177 млн т	4182 млн т	+32%
Видобуток газу	2056 млрд м ³	4007 млрд м ³	+95%

Примітка. Складено автором за даними Key World Energy Statistics by International Energy Agency, World Crude Oil and Natural Gas Production Statistics by Enerdata.

Проблеми (див. Додаток А.1.), які неможливо вирішити без перегляду міжнародних відносин, обумовлені втратою функціональності деяких кодексів міжнародного права та міжнародних організацій. Уважний аналіз глобальних проблем, які стають все більш гострими в міру вкорінення сучасної парадигми економічного розвитку, дозволяє виділити наступні предмети обговорення задля перегляду міжнародних відносин:

- Кліматичні, екологічні та біологічні аспекти проблеми створенні людиною.
- Проблема збереження цілісності особистості в контексті розпаду традиційних структур передачі з покоління в покоління таких вічних глобальних цінностей, як цінність праці, живий контроль суспільства над моральною поведінкою і т. д. включення людини одночасно в багато систем соціальних відносин, що призводить до розщеплення особистості і стресу.
- Проблема комунікативної єдності людства і необхідність вирішення конфліктів без застосування сили. Для успішного діалогу, орієнтованого на згоду,

терпимість, плюралізм думок, необхідні нові критерії та підходи, а використання подвійних стандартів неприпустимо [26].

Загострення існуючих або виникнення нових глобальних проблем через невдачі, за основу яких прийнята парадигма економічного розвитку, породжує глобальні виклики: зростання глобального демографічного дисбалансу, проблема нестачі їжі та прісної води у світі, криза цінностей, нова технологічна реальність і т.д. Виклики є наслідком появи нових факторів світового розвитку, які порушують стабільність нормального функціонування механізмів відтворення, міжкультурних відносин і т. д.

Таким чином, прискоренню історичного часу сприяє постійне скорочення життєвих циклів товарів, послуг, інфраструктури і шляхів, нескінченна і швидка зміна нових методів праці та технологій в умовах прискорення періоду впровадження наукових відкриттів. Це ускладнює адаптацію людей до змін технологічного, соціального та культурного середовища. Не встигаючи повністю усвідомити переваги змін, скористатися ними, люди стикаються з новими, все більш технічно складними аспектами життя. Глобальний демографічний дисбаланс, що проявляється у зміні структури населення, зниженні народжуваності та скорочення корінного населення в розвинених країнах, загальному старінні населення світу, включаючи поширення демографічного дефіциту на деякі країни Азії та Південної Америки. , сприяє виникненню міграційних хвиль, посилює економічну нестабільність. Проблема дефіциту їжі та прісної води у світі зумовлена не лише фактом обмеженості природних ресурсів, а й нераціональним їх використанням [48].

Економічна нерівність, нерівномірний розподіл продуктів харчування у світі та зміна клімату призвели до того, що понад 1 млрд. у слаборозвинених країнах недоїдають, а від 500 до 1 мільярда людей голодують. Криза цінностей, спровокована перевагою в парадигмі розвитку принципів глобального еволюціонізму, загрожує всьому подальшому розвитку людства.

Задля боротьби з глобальними проблемами була розроблена концепція сталого розвитку. Сталий розвиток – це процес, який постійно змінюється, в якому використання ресурсів, орієнтація технологічного розвитку, управління

інвестиціями та інституційні зміни мають бути в глибокій гармонії, щоб посилити ступінь, до якого поточні та майбутні можливості будуть задовольняти потреби людини. Таким чином, після прискореної деградації біосфери, а також у результаті глобального тиску необхідні відповідні природоохоронні заходи. Принципи сталого розвитку охоплюють унікальний набір стратегій, які ведуть до більш чіткого розуміння взаємодії суспільства з природним середовищем. Будь-який принцип сталого розвитку (табл. 1.2) є фактором, що лежить в основі стратегічного та інтегрованого управління сталим розвитком.

Таблиця 1.2

Принципи сталого розвитку людської цивілізації

Принципи сталого розвитку	Зміст
Принцип забезпечення рівних можливостей майбутнім поколінням	- Вираження права колективної власності - Колективне право має бути пріоритетним перед правом особистої власності
Принцип політики економічної та соціальної недискримінації	- Висловлення права на забезпечення нинішнього та майбутніх поколінь необхідними для життя: Здоровий Безпечний Продуктивний Задоволений
Принцип різноманітності біологічного та духовно – культурного життя	- Вираз поваги до життя людини та збереження потенціалу розвитку для майбутніх поколінь - Вираз особистої участі кожної людини в еволюційному цивілізаційному процесі
Принцип суверенітету населення	- Вираження права людей вирішувати питання про використання наявних (та обмежених) ресурсів - Відповідальність за рішення повинні нести ті, хто їх прийняв
Принцип взаємної відповідальності	- Тим, хто має екологічні ресурси, слід раціонально керувати ними в інтересах майбутніх поколінь - Тим, хто володіє спеціальними знаннями, слід поділитися ними з тими, кому вони можуть бути корисні

Примітка. Складено автором за даними: Bucharest Academy of Economic Studies. Економічне зростання та сталий розвиток [Електронний ресурс] / Bucharest Academy of Economic Studies // Глава 15. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.studocu.com/ro/n/2301092?sid=01639515285>.

Таким чином, основні принципи сталого розвитку уможливають взаємодію та гармонізацію різних галузевих стратегій та стратегій розвитку з горизонтальною стратегією сталого розвитку та водночас дають загальний тип керівництва щодо:

визначення пріоритетів стратегії, встановлення цілей та завдань, визначених у – більш конкретний спосіб, рамки та засоби застосування.

Створенню самої концепції сталого розвитку передували два фундаментальні елементи концепції сталого розвитку, а саме розвиток і стійкість. Відповідно до Шарплі [97], розвиток і стійкість можуть бути в поєднанні, де обидва можуть мати можливий контрпродуктивний ефект, тоді як економісти–неокласики підкреслюють, що між стійкістю та розвитком немає протиріччя [67]. Сакс [93] також припускає, що немає розвитку без стійкості або стійкості без розвитку. Поняття розвитку пов'язане з минулою західною концепцією імперіалізму та колоніалізму, і в той період воно означало розвиток інфраструктури, політичну владу та економічну політику, слугуючи імперіалістам чудовим інструментом для маргіналізації та зменшення влади певних країн [102].

У 18 столітті економічні теоретики, такі як Адам Сміт, вказували на проблеми розвитку, у 19 столітті Карл Маркс і економісти–класики Мальтус, Рікардо і Мілль також сперечалися про певні елементи сталого розвитку, тоді як пізніше неокласична економічна теорія підкреслювала важливість чистого повітря, водні та відновлювані ресурси (викопне паливо, руди), а також необхідність державного втручання у випадку зовнішніх ефектів та суспільних благ [105]. Попередні періоди і навіть наступне століття спостерігалось домінування економічної доктрини з акцентом на людину як правителя природних ресурсів [98]. Термін сталий розвиток спочатку був запроваджений у сфері лісового господарства, і він включав заходи з заліснення та заготівлі спеціальних лісів, які не повинні підривати біологічне оновлення лісів. Цей термін вперше згадується в Стратегії охорони природи та природних ресурсів Міжнародного союзу охорони природи, опублікованій у 1980 році [142]. Хоча спочатку сталий розвиток розглядався переважно з екологічної точки зору, невдовзі він поширився на соціальні та економічні аспекти дослідження.

Розвиток, заснований на економічному зростанні, тривав до 1970–х років, коли стало очевидно, що споживання та економічне зростання чинили тиск на навколишнє середовище з наслідками забрудненого та неадекватного життєвого простору, бідності та хвороб [98]. Водночас експлуатація природних ресурсів,

зокрема запасів сировини та викопного палива, привела до обговорення потреб майбутніх поколінь і створила передумову для визначення ставлення до довгострокового та раціонального використання обмежених природних ресурсів. Дисбаланс між людським розвитком та екологічними обмеженнями вказує на зростання екологічних проблем та можливі наслідки катастрофічних масштабів. Чрняр підсумував основні причини забруднення навколишнього [51]:

1) антропогенні причини забруднення навколишнього середовища (економічний ріст, техніко–технологічний розвиток, промисловий розвиток, розвиток транспортної та транспортної інфраструктури, зростання населення та урбанізація та масовий туризм)

2) природні причини забруднення довкілля (ерозія ґрунту, повені, землетруси, виверження вулканів, пожежі, посухи та вітри)

3) інші причини забруднення навколишнього середовища (війни, недостатня екологічна свідомість, дисбаланс між розвитком та природними екосистемами та межами).

Наслідки цих факторів, які спостерігаються в різноманітних екологічних проблемах, порушеннях екосистем, глобальній зміні клімату, природних катастрофах, голоді та бідності та багатьох інших негативних наслідках, застерігають про стійкість планети.

Прагнення розвинених країн поліпшити соціально–економічне та екологічне становище країн, що розвиваються, і нерозвинених країн зібрало вчених, економістів і гуманістів з десяти країн у Римі в 1968 році для обговорення поточних проблем і майбутніх викликів людства (обмежені природні ресурси, зростання населення, економічний розвиток, екологічні проблеми тощо). Об'єднані як незалежна глобальна організація під назвою «Римський клуб», ці вчені опублікували два значних видання – «Межі зростання» у 1972 році та «Людство на поворотному етапі» у 1974 році, які містять результати своїх досліджень і закликають світ змінити свою поведінку у напрямку планети, тоді як у першому виданні термін сталого розвитку уточнювався в рамках сучасної концепції сталого розвитку [54]. Римський клуб попереджав, що надмірна індустріалізація та економічний розвиток

незбаром перетнуть екологічні кордони. У 1971 році Ніколас Георгеску–Роген опублікував «Закон ентропії та економічний процес», аналогічно попереджаючи про небезпеку економічного розвитку та ознаменуючи початок екологічної економіки та економіки навколишнього середовища [68].

У створенні концепції сталого розвитку брали участь різні організації та установи. Найзначнішою є Організація Об'єднаних Націй (ООН), заснована в 1945 році зі штаб–квартирою в Нью–Йорку, до якої сьогодні входять понад 190 держав–членів. Її основні цілі включають: підтримання миру та безпеки у світі, сприяння сталому розвитку, захист прав людини та основних свобод, просування міжнародного права, подолання бідності та сприяння взаємній толерантності та співпраці. З моменту свого заснування ООН веде активну діяльність у сфері сталого розвитку, організовуючи численні конференції, вживаючи заходів та публікуючи різноманітні публікації, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку та Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ). Загалом в Організації Об'єднаних Націй діють 33 програми, фонди, спеціалізовані установи та дочірні організації, при цьому деякі з них відіграють значну роль у створенні та реалізації концепції сталого розвитку. Відділ сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй також був створений для сприяння та координації впровадження сталого розвитку, зокрема у сфері співробітництва між поколіннями та міжнародного співробітництва. Відділ також служить підтримкою в управлінні політикою та менеджментом сталого розвитку, і особливо як комунікаційна платформа для поширення знань і даних. Разом з цим, ООН створила Глобальну мережу сталого розвитку, спрямовану на досягнення Цілей розвитку тисячоліття [138].

З моменту запровадження концепції було проведено багато міжнародних конференцій, конгресів, самітів та зустрічей, результатом яких були різноманітні декларації, доповіді, резолюції, конвенції та угоди та розглядалися екологічні проблеми. У Додатку Б.1 наведено хронологічний огляд значущих видів діяльності, які безпосередньо та опосередковано пов'язані зі створенням та розвитком концепції сталого розвитку. У таблиці видно різноманіття подій і заходів, тому охопити всі за

минулі роки неможливо. Крім того, за останні сімдесят років лише ООН опублікувала понад сімдесят документів, значущих для людського розвитку.

Серед різноманітних заходів три ключові події встановлюють основи та принципи сталого розвитку. Відповідно до них, історія концепції сталого розвитку поділяється на три періоди. Перший період охоплює період від економічних теорій, коли деякі теоретики (згадані вище Сміт, Маркс, Мальтус, Рікардо та Мілль) визнавали межі розвитку та екологічні вимоги, до діяльності Римського клубу, який попереджав про негативні наслідки економічного розвитку, до Першої конференції ООН з навколишнього середовища, що відбулася в Стокгольмі в 1972 році [76]. Ця конференція ознаменувала введення концепції сталого розвитку, і хоча вона не пов'язувала екологічні проблеми з розвитком, вона підкреслила необхідність змін у політиці економічного. У доповіді, опублікованій після конференції, проголошувалась необхідність балансу між економічним розвитком та навколишнім середовищем та визначено 28 принципів, спрямованих на збереження довкілля та зменшення бідності. У рамках плану дій було надано 109 рекомендацій (соціально-економічних, політичних та освітніх) щодо якісного природокористування, і, нарешті, після конференції була підписана резолюція про інституційні та фінансові угоди між державами [130].

Роки після Стокгольмської конференції – це другий період концепції сталого розвитку. Такі терміни, як розвиток і навколишнє середовище, розвиток без руйнування та розвиток у відповідності з навколишнім середовищем, все частіше вживалися в публікаціях, тоді як термін екологічний розвиток вперше був описаний у виданні Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), опублікованій у 1978 році [76]. У 1980 році Міжнародний союз охорони природи проголосив ідею зв'язку економіки та навколишнього середовища через концепцію сталого розвитку [124]. Через кілька років, точніше в 1983 році, для розробки програми глобальних змін була створена Всесвітня комісія ООН з навколишнього середовища та розвитку. Ця програма була спрямована на підвищення обізнаності та занепокоєння щодо негативного впливу соціально-економічного розвитку на навколишнє середовище та природні ресурси, а також забезпечення перспектив довгострокового

та сталого розвитку відповідно до вимог охорони та збереження довкілля [52]. Після кількох років роботи в 1987 році комісія з 19 делегатів з 18 країн на чолі з Гру Гарлем Брунтланн (тодішній прем'єр-міністр Норвегії) опублікувала доповідь «Наше спільне майбутнє», більш відому як «Доповідь Брунтланн», де концепцію сталого розвитку було введено в його справжньому розумінні [52]. У дванадцяти розділах цього звіту проаналізовано та надано чіткий огляд умов у світі (соціально-економічний розвиток і порядок, деградація навколишнього середовища, зростання населення, бідність, політика, війни тощо) та розроблено концепцію сталого розвитку. Як новий підхід, ця концепція повинна відповідати майбутнім викликам, таким як досягнення балансу між соціально-економічним розвитком і навколишнім середовищем, зменшення забруднення та деградації навколишнього середовища, експлуатація природних ресурсів, скорочення викидів шкідливих газів і впливів на клімат, зменшення бідності і голод, досягнення миру в усьому світі та інші серйозні виклики та загрози, з якими стикається людство [52]. У другому розділі концепція сталого розвитку визначається як «розвиток, який задовольняє потреби сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби» [52], що містить ядро поняття і незабаром стало загально визнаним і, ймовірно, найбільш цитованим визначенням у літературі, незалежно від того, де обговорюється контекст сталого розвитку.

Основною метою концепції, викладеної в документі, є забезпечення основних людських потреб усіх людей (дім, їжа, вода, одяг тощо), з тенденцією до підвищення рівня життя, а також досягнення прагнення до кращого життя. Імперативом звіту Брунтланн: раціональне та контрольоване використання ресурсів, орієнтоване на поновлюване та довгострокове використання, захист та збереження природи, підвищення екологічної свідомості, суворіше національне регулювання та міжнародне співробітництво, зупинка зростання населення, використання промисловості та технології, що відповідають екологічним вимогам, розробляючи технологічні інновації з метою зменшення впливу на навколишнє середовище [52]. Таким чином, відповідно до Звіту, основними принципами концепції сталого розвитку є забезпечення потреб людини з дотриманням певних екологічних

обмежень. Доповідь Брунтланн ознаменувала початок нової глобальної соціально–економічної політики, в якій концепція сталого розвитку стала ключовим елементом екологічного менеджменту та інших сфер людської діяльності.

За цією подією настав третій, так званий період після Брунтланн, який триває до сьогодні і включав кілька визначних подій. Відзначаючи двадцятку річницю конференції в Стокгольмі, у 1992 році в Ріо–де–Жанейро відбулася конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку під назвою «Саміт Землі» або Конференція в Ріо. У конференції взяли участь численні урядові та неурядові організації зі 178 країн. Її фокус полягав у визначенні глобальних рамок вирішення проблем деградації довкілля через концепцію сталого розвитку, враховуючи, що в 20–річний період інтеграція екологічних проблем та прийняття економічних рішень ігнорувалась, а стан довкілля був гіршим [76]. Понад 10 000 міжнародних журналістів передали конференцію мільйонам людей по всьому світу, засвідчуючи важливість конференції. Підготовка конференції розпочалася в 1989 році, і в результаті були прийняті такі документи:

- 1) Ріо–де–Жанейро Декларація з навколишнього середовища та розвитку,
- 2) Порядок денний на XXI століття,
- 3) Необов'язкова авторитетна заява про принципи глобального консенсусу щодо управління, збереження та сталий розвиток усіх типів лісів,
- 4) Конвенція про зміну клімату
- 5) Конвенція про біологічне різноманіття [76].

Перші два документи є ключовими для концепції сталого розвитку. З цих фундаментальних заходів та документів було визначено три ключові елементи концепції:

- 1) концепція розвитку (соціально–економічний розвиток відповідно до екологічних обмежень)
- 2) концепція потреб (перерозподіл ресурсів для забезпечення якості життя для всіх)
- 3) концепція майбутніх поколінь (можливість тривалого використання ресурсів для забезпечення необхідної якості життя майбутніх поколінь) [76].

Водночас концепція сталого розвитку окреслила основні принципи, а саме: забезпечення потреб і турботи про спільноту нинішнього та майбутніх поколінь, постійне покращення загальної якості життя та рівності, захист та збереження навколишнього середовища, біорізноманіття та екосистем, охорона та збереження природних ресурсів, з раціональним використанням відновлюваних ресурсів та зменшенням виснаження невідновлюваних ресурсів, зміною виробництва та споживання з дотриманням екологічних обмежень, використанням відновлюваної енергії та інноваційних технологій для зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, зміцнення міжнародного співробітництва на національному, регіональному та місцевому рівнях, створення інституційної бази з потужною мережею зацікавлених сторін, зацікавлених у впровадженні концепції сталого розвитку, тощо.

Концепції сталого розвитку та сталого розвитку з часом набули більшого значення, оскільки суспільство в цілому стало більше усвідомлювати його вплив на екологічний сценарій. Глобалізація, зміна клімату, ефективне та ефективне управління наявними ресурсами, а також їх виснаження або старіння населення, серед іншого, спонукають суспільство змінити напрямок кількісного економічного зростання у більш якісний та відповідальний вимір.

У бізнес–контексті Савіц і Вебер [94] припускають, що «компанія, що йде шляхом сталого розвитку — це та, яка приносить вигоди для своїх акціонерів, одночасно захищаючи навколишнє середовище та покращуючи життя тих, з ким вона взаємодіє». У цьому питанні взаємозв'язки між суспільством, економічним розвитком та охороною навколишнього середовища є невід'ємною частиною концепції сталого розвитку [60].

З іншого боку, одна з найбільш прийнятних точок зору в цій галузі визначає КСВ як «концепцію, за допомогою якої компанії інтегрують соціальні та екологічні проблеми у свої комерційні операції та у свою взаємодію зі своїми зацікавленими сторонами на добровільній основі» [63]. З цієї точки зору корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) з'являється там, де закон закінчується, і не лише представляє прагнення до хорошого іміджу чи оптимізації прибутку, але й прозорий

стиль управління ресурсами, який гарантує результати (економічні, політичні, соціальні, екологічні та інші очікування), дотримуючись економічного принципу взаємної вигоди, правового принципу поваги прав інших (індивідуальних і колективних), та етичного принципу збереження невідновлюваних природних ресурсів, спадщини майбутніх поколінь [70]. Це не є контрпродуктивним для узгодженості дій, що здійснюються з метою отримання бізнес-вигоди [81]. Таким чином, основний принцип у сфері КСВ має на меті вести моральний бізнес, який додає цінність суспільству за межі законодавчих настанов [86].

Нарешті, можна розглянути, як концепція КСВ може відрізнитися в різних країнах і як і чому вона змінюється з часом. Соціальний вимір зазвичай визнається найслабшим стовпом стійкості, що означає, що можливо не знайти в науковому співтоваристві ясності щодо його визначення, критеріїв та/або інструментів вимірювання [50]. Ця точка зору передбачає, що стійкість часто розглядається як питання «вторинного значення» щодо соціального виміру.

Однак Ландорф вважає, що базові потреби та справедливість є основними питаннями соціальної стійкості [66]. Що стосується Маккензі, то він визначає соціальну стійкість як «позитивну умову в громадах і процес у громадах, який може досягти цієї умови» [75]. Лабушаньє та ін. вважають, що соціальний вимір відноситься до впливу організації на соціальні системи та зацікавлені сторони, в яких вона діє [65], тоді як Брамлі пропонує розглядати його як біном між соціальною справедливістю та стійкістю громади [99].

Звертаючи увагу на цей соціальний вимір, багато авторів з міжнародного співтовариства вивчали інтеграцію соціальних аспектів у КСВ та сталість. Таким чином, Дресер включає вплив продуктів і послуг на здоров'я, людську гідність і задоволення основних потреб [53]. Норріс пропонує методологію аналізу користі та шкоди для здоров'я людини у валовому національному продукті (ВНП) на душу населення [82], тоді як Хюнклер та Шмідт інтегрують соціальні міркування в екологічний аналіз, перший за допомогою даних інвентаризації, а другий – за допомогою аналізу «соціо-екоєфективності» [95]. Посилення тиску з боку

зацікавлених сторін спонукало компанії більш інтенсивно розглядати соціальні проблеми.

У 2021 році соціальний вимір вирішує такі питання, як внутрішні людські ресурси, стабільність роботи, практика роботи, здоров'я та безпека, розвиток здібностей і здібностей, маючи на увазі зацікавленість організацій у правах людини, рівності праці, гендерній рівності, здоров'ї. і методи безпеки для профілактичних заходів або розвитку потенціалу.

Дослідники висвітлюють роль КСВ у засвоєнні екологічних аспектів у корпоративних стратегіях виживання та постійно мінливого бізнес–середовища [61]. ТНК вже мають соціальні та екологічні сертифікати, які залучають більше покупців/клієнтів, як наслідок соціального позитивного сприйняття в тих корпораціях, які розробляють політику КСВ. Ванг вважає, що КСВ може сприяти зменшенню впливу на навколишнє середовище [61], тоді як Абас, Шахзад та Суганті зробили внесок у визначення впливу політики КСВ, спрямованої на розвиток екологічної стійкості [100].

Отже, різні дослідження визначили роль інновацій щодо КСВ та організаційної ефективності, що призводить до виникнення нових парадигм, які позитивно впливають на біноміальну прибутковість та екологічну стійкість. Однією з цих нових парадигм є зелена інновація, яка означає, що інноваційні пропозиції можуть зменшити вплив діяльності ТНК на природне середовище. У цьому аспекті дослідники виявили, що ринковий попит призводить до зелених інновацій [69], які підкріплюються діловою етикою, а також тиском з боку зацікавлених сторін, як внутрішніх, так і зовнішніх [104].

Іншою з цих парадигм є концепція циркулярної економіки. Незважаючи на те, що ця перспектива широко обговорюється в деяких дослідженнях [79], вона дозволяє визначити можливості нової промислової революції та стійких практик [55]. Це можна визначити як індустріальну економіку, яка відновлюється і відновлюватиметься за наміром і задумом. Вона розроблена так, щоб залежати від відновлюваних джерел енергії, виключаючи або пом'якшуючи використання хімічних речовин і відходів [77].

Іншими сучасними парадигмами є екотуризм або вдосконалення управління ланцюгом поставок, обидва спрямовані на зменшення організаційного впливу на навколишнє середовище. Таким чином, дослідження цілей, принципів та закономірностей переходу до сталого розвитку прогресивно просунулися в останні роки, тому очікується, що виробнича система впровадить ці інновації для покращення результатів традиційної економічної моделі.

1.2. Роль корпоративної соціальної відповідальності ТНК у досягненні цілей сталого розвитку ООН на середньострокову та довгострокову перспективу.

Знання про роль людини в глобальних екологічних системах значно зросли після Стокгольмської конференції з навколишнього середовища 1972 року. Проте, незважаючи на численні обіцянки стійкого розвитку, багато корпорацій продовжують негативно впливати на людей і планету. Нестійкість залишається нормою.

З 1972 року суб'єкти приватного сектору, включаючи ТНК, інвестори та філантропи, займаються політикою та практикою сталого розвитку трьома основними способами: активна корпоративно — соціальна політика; партнерство з урядами та іншими зацікавленими сторонами для просування принципів сталого розвитку; і робота над трансформацією систем, які призвели до зміни клімату та нестабільності, зокрема економічних моделей, що ґрунтуються на економічному зростанні.

«Торговці сумніву» — це назва ТНК, ключових осіб та груп, які протягом десятиліть займалися дезінформацією про зміну клімату та озоноруйнівні речовини [84]. Протягом десятиліть потужні компанії лобювали дії проти широкого кола екологічних норм — як на національному, так і на міжнародному рівні — в ім'я економічного прибутку.

Аналізуючи Monsanto, агрохімічну компанію (придбану Bayer в 2018), яка лобювала проти регулювання шкідливих гербіцидів і пестицидів, зокрема під час

переговорів щодо Картахенського протоколу з біобезпеки та Стокгольмської конвенції про стійкі органічні забруднювачі. Monsanto витратила понад 14 мільйонів євро у 2016—2017 роках, щоб уникнути регулювання гліфосату, суперечливого засобу для боротьби з бур'янами [89]. ExxonMobil, багатонаціональна нафтогазова компанія, чії власні вчені більше 40 років тому попереджали менеджерів про «потенційно катастрофічні події» в результаті зміни клімату, брала участь у кампаніях з дезінформації щодо клімату та десятиліттями лобювала проти кліматичних заходів [89].

Організації громадянського суспільства, громадські рухи та науковці, які працюють задля сталого розвитку, вже давно усвідомлюють негативну роль, яку відіграють корпорації та промислові групи інтересів, і намагаються викрити та/або обмежити їхню владу. Уряди та міжнародні установи працювали над створенням правил прозорості та реєстрів лобювання, щоб показати, які витрати корпорації витрачають, щоб впливати на прийняття рішень.

Коли їхня влада і прибутки знаходяться під загрозою, ТНК будуть діяти в власних інтересах, щоб забезпечити своє виживання. Однак ця дія може мати різні форми. Один із способів — діяти як «торгівці сумнівами» та лобювати уряди проти дій, які загрожують їх прибутку. Інша – змінювати позиції і рухатися в ногу з часом. Хорошим прикладом останнього є DuPont, який був найбільшим виробником озоноруйнівних хлорфторуглеродів. У 1988 році DuPont оголосила про повне припинення виробництва цих речовин, переломивши хід переговорів, результатом яких стало Монреальський протокол щодо речовин, що руйнують озоновий шар, який широко оцінили як один з найуспішніших екологічних договорів. Ключовою причиною цього переходу було завоювання частки ринку, як підкреслив директор відділу фреону DuPont Джозеф Гласс: «Коли у вас є 3 мільярди доларів США проданих фреонів по всьому світу, і 70% з них ось—ось буде регулюватися, існує величезний потенціал ринку» [56], про як один із найуспішніших екологічних договорів.

У 2015 році Організація Об'єднаних Націй (ООН) прийняла «Порядок денний для сталого розвитку до 2030 року» (Див. Додаток В.1), 17 загальних цілей якої

разом зменшують крайню нерівність, покращують здоров'я та освіту, стимулюють зростання, зберігають навколишнє середовище та боротимуться зі зміною клімату, однак глобальні пандемії, як виявилось можуть значно вплинути на досягнення цілей сталого розвитку (Див. Додаток Г.1).

Порядок денний не виник з нічого. Уже в 1987 році у доповіді Комісії Брунтланн «Наше спільне майбутнє» було зазначено, що стійкість ґрунтується на трьох стовпах: екологічному, економічному та соціальному. Ці самі три стовпи також є важливими для загальноприйнятого розуміння корпоративної соціальної відповідальності, яка покладає критичну відповідальність на приватний сектор за захист майбутніх поколінь від екологічних та пов'язаних із ними соціально—економічних катастроф. Об'єднання цілей ООН і стовпів КСВ важче, ніж здається на перший погляд. Йдеться не лише про опір інвестиціям великих корпорацій у викопну енергію та інші промислові ресурси. Це більш фундаментальне питання, як узгодити виживання довкілля та економіки, проблеми, які часто недооцінюються як у громадськості, так і в наукових дискусіях.

Порядок денний ООН передбачає досягнення своїх цілей не пізніше 2030 року. Найгостріша проблема – екологічна. Через глобальну кліматичну кризу людство знаходиться на шляху до кількох екологічних переломних моментів, коли руйнування клімату підживлюється само собою. Глобальне потепління продовжується, незалежно від того, що люди роблять, щоб мінімізувати його вплив.

У свою чергу, три стовпи, що впливають із вищезгаданої доповіді Комісії Брунтланн «Наше спільне майбутнє», визначають сталий розвиток у такий спосіб: Розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не завдаючи шкоди здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [85].

За словами Мітчама [78], «Наше спільне майбутнє» було компромісом між природоохоронними активістами, які наголошували на необхідності обмеження економічного зростання, щоб задовольнити кліматичні проблеми та економічні інтереси, які вимагають зростання на основі, частково, для зменшення бідності в країнах, що розвиваються. . Наше спільне майбутнє вважало, що суперечливі вимоги можуть бути узгоджені; економічний розвиток був можливий навіть за умов

стійкості. Наприклад, умови на «глобальному півдні» багато в чому покращилися за останні півстоліття, зокрема щодо здоров'я [92]. Проте ідея економічного зростання як передумови екологічного та соціального розвитку стає все більш проблематичною через довгострокову обмеженість глобальних ресурсів. Новим у звіті Комісії Брунтланн було те, що в ньому три форми стійкості були рівними за довгостроковою важливістю: економічна, екологічна та соціальна стійкість [87].

Але ООН більше не вважає три стовпи рівними. Екологічна стійкість є більш фундаментальною, ніж два інших, і соціальна стійкість (люди, гідність, справедливість), у свою чергу, є більш важливою, ніж економічна стійкість. Така глобальна перспектива не є дивною, враховуючи, оскільки кліматична криза стала більш загрозливою після публікації в 1987 році «Нашого спільного майбутнього».

Організація Об'єднаних Націй складається з держав—членів, а не компаній—членів. Тому цілком природно, що відповідальність за адаптацію до цілей ООН—17 лежить на рівні країни, хоча іноді наголошується, що національні держави, великі корпорації та окремі споживачі несуть відповідальність за навколишнє середовище. З одного боку, основоположною є всеосяжна співпраця кількох акторів під егідою цілей ООН. З іншого боку, існує ризик того, що жодна особа не може нести відповідальність за відсутність успіху у досягненні цілей. Наприклад, парламенти обмежені недовірою виборців до нормативних актів і, отже, можуть передати відповідальність за більш стійке споживання самим виборцям; доки виборці усвідомлюють вплив, який вони чинять на навколишнє середовище, вони, як припускають, навіть «зобов'язані» приймати правильні рішення. Інший аспект проблеми полягає в тому, що споживачам важко впоратися з новими поглядами на споживання. Нові погляди радше можуть призвести до «блокування» поведінки споживачів через занепокоєння щодо нових очікувань, яким вони стикаються.

Іншими словами, споживачі схильні зберігати нестабільну поведінку, навіть якщо вони мають загальне розуміння та позитивне ставлення до зеленого споживання. Отже, нових цінностей та кращої інформації недостатньо для досягнення сталого споживання; виробники та мерчендайзери відповідають за збільшення пропозиції екологічно чистих товарів [80].

Банерджі [46] стверджує, що багато компаній розуміють стійкість скоріше для досягнення стабільності в компанії, а не сталої планети. Хоча існує потреба в глибокому переосмисленні бізнес—моделей, якщо виробництво і споживання повинні відповідати обмеженням, пов'язаним з глобальною екосистемою, це ставить питання, наскільки компанії здатні досягти такої трансформації, не ставлячи під загрозу свою економічну стійкість. З короткострокової перспективи їхнє виживання як фірм залежить від здатності конкурувати з іншими компаніями, а конкуренція стає ще більш проблематичною, оскільки позитивне ставлення споживачів до зеленого споживання не відображається в їхніх фактичних рішеннях щодо купівлі.

Коли мова йде про корпорації, що притримуються сталою розвитку, виділяється одне ім'я, а саме Арчі Керролл. Ідеї Керролла знайомі дослідникам у цій галузі, але його ідеї все одно можуть потребувати опису, щоб прояснити їх роль у цьому розділі.

У 1991 році Арчі Керролл розробив відоме визначення КСВ ТНК, зображене на рис 1.1.

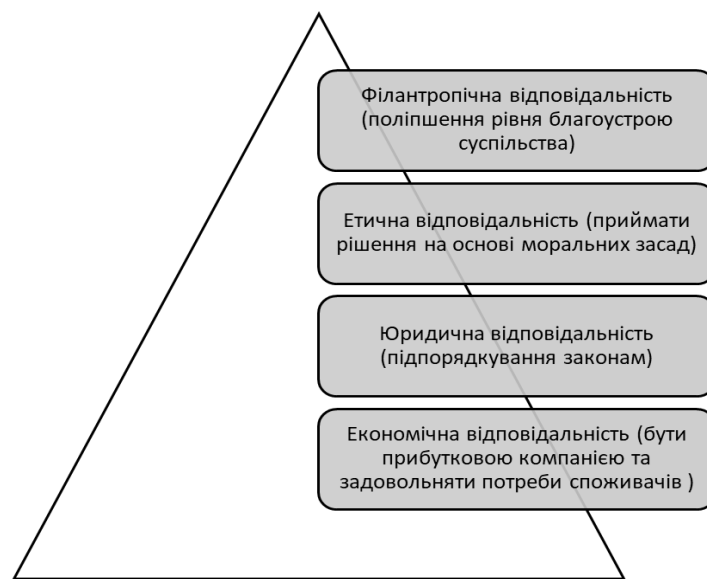

Рис. 1.1. Піраміда корпоративної соціальної відповідальності ТНК за методикою А. Керролла

Примітка. Побудовано автором за даними Carroll A. B. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders // Business horizons. – 1991. – Т. 34. – №. 4. – С. 39—48.

Керролл вибрав геометричний дизайн піраміди, оскільки він був «простим, інтуїтивно зрозумілим і створений, щоб витримати випробування часом». Таким чином, він поставив економічну відповідальність в основу, оскільки це основоположна вимога в бізнесі. Стійка прибутковість підтримує інші очікування суспільства щодо корпорацій; Інфраструктура КСВ (рис. 1.2.) повинна будуватися на основі економічно обґрунтованого та стійкого бізнесу.

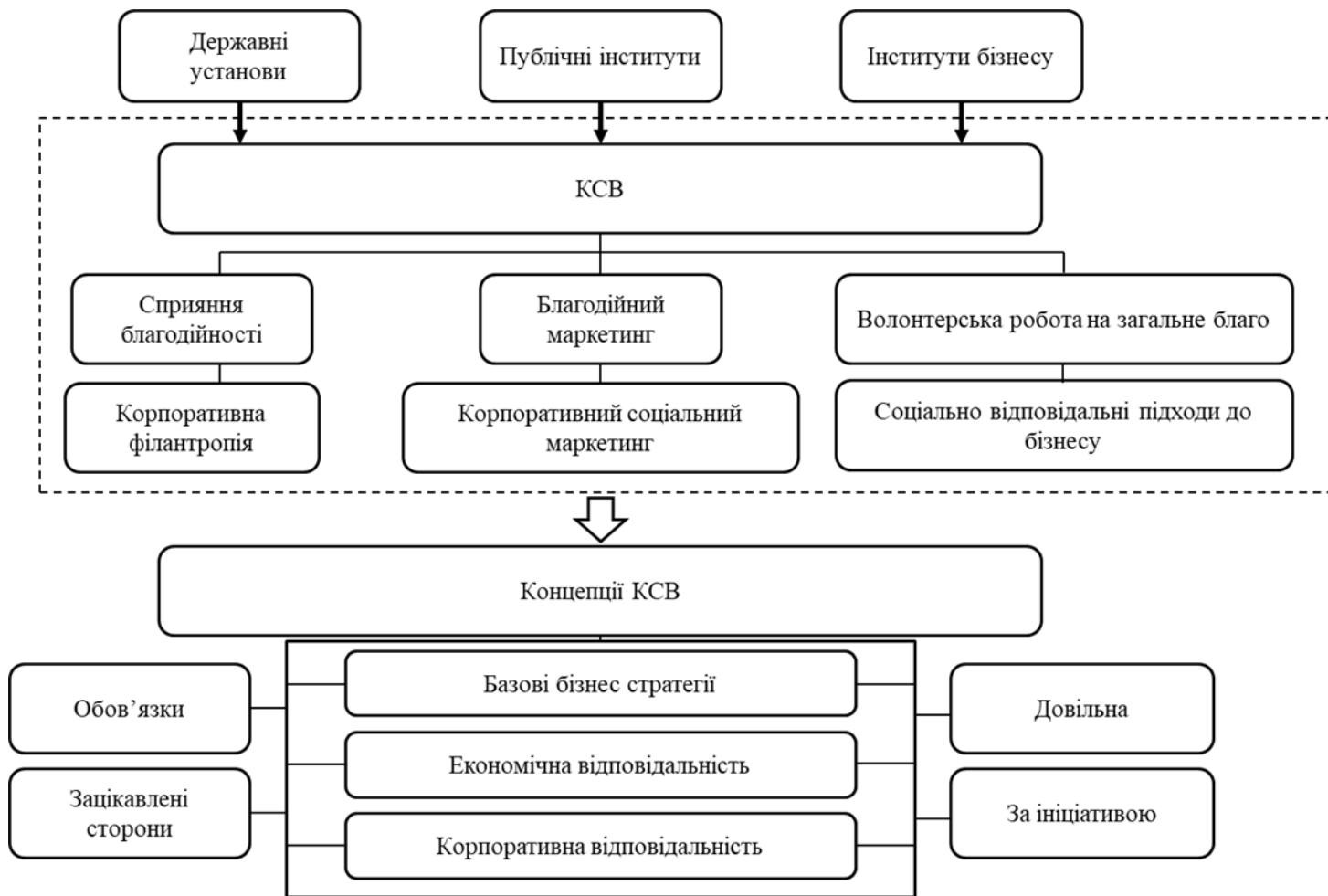

Рис. 1.2. Структурні компоненти корпоративної соціальної відповідальності ТНК

Примітка. Побудовано автором за даними European Alliance for CSR, R [Електронний ресурс] // Business Europe. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.buinesseurope.eu/european-alliance-csr>.

У той же час суспільство інструктує корпорації дотримуватись закону та правил, оскільки вони є «кодифікацією основних правил, за якими бізнес має

працювати в громадянському суспільстві» [117]. Звернення до КСВ у країнах, що розвиваються, незалежно від того, чи існує законодавча та нормативна база чи ні, впливає на те, чи будуть транснаціональні компанії інвестувати туди чи ні, оскільки юридична інфраструктура має вирішальне значення для створення основи для законного зростання бізнесу.

Крім того, компанії повинні діяти етично. Тобто очікується, що компанії будуть «робити те, що правильно та справедливо, а також уникати або мінімізувати шкоду всім зацікавленим сторонам, з якими вони взаємодіють». Нарешті, очікується, що компанії будуть хорошими корпоративними громадянами: «віддавати і надавати фінансові, фізичні та людські ресурси громадам, частиною яких [вони є]» [117].

Для досягнення КСВ необхідно відповідально підійти до всіх чотирьох рівнів піраміди. Проте, за словами Керролла, етика «пронизує» піраміду. Хоча етична відповідальність є окремим рівнем, етичні міркування мають також фігурувати в кожній з інших категорій відповідальності. Враховуючи економічну відповідальність, наприклад, піраміда передбачає суспільство, де прагнення до прибутку є законним, справедливим очікуванням; компанія повинна отримати вигоду від своїх інвестицій. Що стосується юридичної відповідальності, більшість законів і нормативних актів приймаються на основі відповідних етичних міркувань.

Вони вирішують такі етичні питання, як «турбота про безпеку споживачів, безпеку працівників, природне середовище тощо». Більше того, етична відповідальність є окремою категорією, що охоплює політику та практику, які передбачають вищий рівень очікувань, ніж мінімальні вимоги, передбачені законом. Щоб пояснити, право можна розглядати як таке, що вимагає «пасивного дотримання», тоді як етика може передбачати майбутні закони і, таким чином, прагнути робити те, що вважається вище багатьох законів, те, що керується праведністю. Нарешті, філантропічна або дискреційна відповідальність часто етично мотивована прагненням компаній «чинити правильні речі». Корпорації інколи переслідують благодійність як утилітарне рішення, наприклад, так звану стратегічну філантропію лише для того, щоб вважатися хорошими корпоративними громадянами. Проте деякі фірми також розглядають філантропію як «чесноту».

Філантропія тоді носить етично мотивований або альтруїстичний характер. У підсумку, етичні мотиви є основоположними для всіх чотирьох рівнів КСВ і, отже, відіграють життєво важливу роль у сукупності КСВ.

Погляд Арчі Керролла на соціально відповідальну ТНК мав великий вплив на наукову дискусію про сталий розвиток. Однак у його відносинах є певні очевидні проблеми, які пов'язують це з цілями ООН. Однією з найбільш відчутних проблем є те, що багато транснаціональних компаній мало піклуються ні про етику, ні про навколишнє середовище в цілому, доки вони отримують прибуток. Особливо це стосується нафтової та вугільної промисловості. Великі компанії, що займаються викопним паливом, усвідомлювали зв'язок між своєю продукцією та глобальним потеплінням щонайменше півстоліття, але замість того, щоб щось зробити з проблемою, вони запустили «машини відмови», тобто аналітичні центри та інститути, щоб створити помилкові дослідження про зміни клімату.

Іншу менш очевидну, але фундаментальну перешкоду можна побачити, якщо порівняти 17 цілей ООН і піраміду КСВ. Найосновніше завдання окремої ТНК – бути прибутковою – є найменш важливим у глобальній перспективі, і навпаки. Це викликає запитання, які не поставлені або лише туманно розглянуті серед політиків та науковців.

Великі корпорації мають найбільшу силу впливати на норми та структури щодо питань сталого розвитку. Тим не менш, як Рахдарі [45] зазначає, що соціальні зміни іноді починаються з захоплених людей та неприбуткових організацій, які, у свою чергу, впливають на прийняття рішень на вищих суспільних рівнях. Hockerts and Wüstenhagen висвітлюють нові ініціативи соціальних підприємців як Emerging Davids як тригери Greening Goliaths, тобто великі компанії реагують на нові ініціативи, включаючи питання сталого розвитку. Останні, як правило, мають менш неоднозначні стосунки зі своїми цілями щодо сталого розвитку, але, з іншого боку, вони мають кращу можливість досягти успіху через їх усталену ринкову позицію та розмір компанії.

Як зауважив колишній головний виконавчий директор Unilever Пол Полман, багато компаній і суб'єктів приватного сектору тепер бачать себе як партнерів у

досягненні сталого розвитку, і вони беруть участь у цьому прагненні безліччю способів. Деякі розуміють, що сталий розвиток є важливим не лише для майбутнього їхнього бізнесу, а й для всієї планети.

ТНК з бізнес—моделями сталого розвитку або портфелем КСВ, філантропи, впливові інвестори та інституційні інвестори в 21 сторіччі витрачають значні зусилля на співпрацю з міжнародними установами, урядами та організаціями громадянського суспільства для забезпечення сталого та зеленого зростання. Приватний сектор є ключовою частиною реалізації Цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема ЦСР 17, з очікуванням, що він сприятиме капітальним інвестиціям в умовах скорочення державних ресурсів.

За оцінками, для досягнення ЦСР знадобиться від 5 до 7 трлн доларів США на рік, а поточний розрив інвестицій у країнах, що розвиваються, становить майже 2,5 трлн доларів США на рік. Це може здатися приголомшливим, але для перспективи: ЦСР можна досягти шляхом мобілізації 7,76% глобальних активів під управлінням щороку. Ця сума менша за капітал, обмінаний за один день на світових фінансових ринках [132].

Моріс Стронг, генеральний секретар як Стокгольмської конференції 1972 року, так і Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку 1992 року (Саміт Землі), вважав бізнес—спільноту все більш впливовою політичною силою для сталого розвитку [117]. До 1992 року великі компанії ставилися до довкілля більш серйозно, не в останню чергу через потенціал належного екологічного управління впливати на ставлення споживачів. Швейцарський промисловець Стефан Шмідхайні, голова Бізнес—ради зі сталого розвитку, очолив заклик до фундаментальних змін у діловій практиці, визнаючи, що екологічна стійкість сприятиме максимізації довгострокового прибутку. У 1992 році до складу Ради входило 48 головних виконавчих директорів і голови правління національних і ТНК з усіх регіонів світу.

У 1995 році Рада об'єдналася зі Всесвітньою промисловою радою з навколишнього середовища. Ця група була створена Міжнародною торговою палатою після саміту Землі. Утворена Всесвітня рада бізнесу зі сталого розвитку

стала платформою для бізнесу, щоб реагувати на виклики сталого розвитку, які тільки починали вириватися на поверхню колективної бізнес—свідомості.

Станом на 2021 рік існує цілий ряд партнерств, які можна використовувати для досягнення сталого розвитку, таких як інноваційне фінансування розвитку, впливові інвестиції, державно—приватне партнерство, а також міркування про ризики, пов'язані з екологічними, соціальними та управлінськими. Впливові інвестиції набирають обертів з акцентом на інвестиції, які забезпечують соціальний та екологічний вплив поряд із фінансовою віддачою. Одним із таких прикладів є SDG вплив, ініціатива Програми розвитку ООН (ПРООН), яка розробляє ресурси, пов'язані з моніторингом щодо управління впливом, та сприяння для прискорення інвестицій у ЦСР.

У міжнародному просторі сталого розвитку розвинувся ряд партнерств, які мобілізують фінансування та досвід приватного сектора. Наприклад, Фонд нейтралітету деградації земель Конвенції ООН по боротьбі з опустелюванням (UNCCD), яким керує інвестиційна компанія Mirova, об'єднує ресурси з державних, приватних і благодійних організацій для проектів сталого управління землею та відновлення земель у приватному секторі. Глобальний екологічний фонд займається змішаним фінансуванням з моменту свого заснування в 1992 році, щоб зменшити ризики для приватного фінансування, щоб залучити до сталого розвитку через такі інструменти, як борг, гарантії та власний капітал. Загалом ГЕФ інвестував понад 800 мільйонів доларів США у 98 проектів змішаного фінансування, які мобілізували співфінансування на суму 8 мільярдів доларів США. Одним із таких прикладів є інвестиційна платформа GEF—International Finance Corporation Greener Shipping Platform, яка має на меті прискорити інвестиції приватного сектора в екологічно чисте судноплавство, що покращує ефективність, зменшує експлуатаційні витрати, збільшує економію палива та забезпечує значну економію вуглецю за рахунок змішаного фінансування.

Ці приклади діють в межах існуючих соціально—економічних систем і спрямовані на зменшення шкоди та негативного впливу діяльності ТНК. Озеленення існуючих систем є важливим і цінним, а зменшення шкоди є важливим, але питання

в тому, чи достатньо цього для справжнього вирішення проблем, таких як зміна клімату та соціальна нерівність.

У підході до сталого розвитку досі домінувала зосередженість на тому, щоб зробити речі «менш поганими» за рахунок зменшення негативного та соціального впливу корпорацій [90]. Це досягається, наприклад, шляхом скорочення викидів вуглецю, скорочення вирубки лісів, ліквідації дитячої праці, зниження соціальної нерівності чи обмеження пластикового забруднення — і все це продовжуючи отримувати прибуток та розвивати економіку.

Просто недостатньо зосередитися лише на мінімізації шкоди, переконавшись, що людство зможе вийти з цієї проблеми. Це сценарій, зосереджений на жертвах і нестачі, який відверто не надихає і сприяє посиленню поляризації, а також апатії [90]. Замість цього людство повинно трансформувати економічну систему до такої, яка є відновлюючою, справедливою та функціонуватиме в межах планетарних кордонів.

Існують вагомі аргументи, що спосіб, яким спроектована та функціонує економічна система, за своєю суттю є нежиттєздатним через той факт, що економічне зростання є неписаною метою незалежно від його впливу на природу та добробут людей [88].

Більшість суб'єктів приватного сектору грають за правилами цієї нестійкої системи. Дедалі більше підприємців вирішують не грати за правилами і замість цього працюють над їх зміною. Насправді, дехто має на меті змінити мету бізнесу та саму економічну систему. Основним терміном для підприємств, які створюють ці підприємці, є гібридні організації, орієнтовані на стійкість (SOHO) [58]. Ці організації, такі як соціальні підприємства, кооперативи або пільгові корпорації, поєднують соціальну, екологічну та комерційну логіку та прагнуть створити відновлюючу справедливість. Ключове питання, яке керує багатьма з цих організацій: як діяльність цього підприємства може максимізувати користь для людей і природи. Гроші не є метою; це засіб досягнення більшої мети, і розвиток бажаний лише в тому випадку, якщо він сприяє здоров'ю людей і планети. Досягнення відновлювального капіталу є метою створення більшості цих

підприємств, а стійкість і справедливість інтегровані в увесь ланцюг створення вартості. Одним із прикладів є панамсько—американська лісогосподарська компанія Planting Empowerment, яка співпрацює з фермерами для відновлення лісів на деградованих землях і приносить стабільний прибуток домогосподарствам. Вони діють синхронно з екологічними та соціально—економічними системами. Іншим є La Borda, кооператив сталого соціального житла в Барселоні, Іспанія, який працює над розширенням доступу до гідного, доступного та екологічно стійкого житла, що сприяє відновленню громадських та соціально—екологічних зв'язків [57].

За останні кілька десятиліть сотні тисяч нових підприємств були створені через відсутність дій з боку основних суб'єктів приватного сектору та урядів. Поряд з ними з'явилися схеми сертифікації, які встановлюють правила, за якими ці організації мають працювати. Ключовим прикладом є сертифікат Benefit Corporation. Схема оцінює загальний позитивний вплив компанії, включає мінімальний бал, який підлягає перевірці як «B Corp», і заохочує підприємства змінювати свої юридичні документи, щоб вимагати від ради збалансувати мету та прибуток.

Ці підприємці також беруть участь у міжнародній арені сталого розвитку та отримують визнання. По—перше, вони отримують визнання завдяки таким ініціативам, як Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. Ця ініціатива проливає світло на діяльність, яка рухає світ до надзвичайно стійкого, низьковуглецевого майбутнього. У 2020 році він нагородив архітектурну компанію Landprocess нагородою ООН Global Action Award за впровадження справедливих екологічних рішень в Бангкоку. Однак це не означає, що всі пільгові корпорації чи SOHO працюють на відновлювальний капітал. Це також не означає, що кожна ТНК у світі має це робити. Але зрозуміло, що, щоб людство досягло ЦСР і жило в межах планетарних кордонів, економічна система повинна відмовитися від прибутку за будь—яку ціну, багатьом корпораціям потрібно працювати на відновлювальний капітал, а решта не можуть свідомо чи несвідомо продовжувати завдавати шкоди.

Існує цілий ряд дій, які розробники політики ЦСР повинні враховувати під час взаємодії з приватним сектором для досягнення сталого розвитку. По—перше, різноманітність у приватному секторі не є ворогом. Різноманітність думок і

конфліктів є ключем до переосмислення проблем, з якими людство стикається, зміни точок зору та розробки стратегічних рішень, які досягають результатів. Будуть і надалі «погані гравці» з різних питань.

Що стосується програми сталого розвитку, то залишаться ТНК, які люблять збереження статусу—кво і стверджують, що компроміси заради отримання прибутку неприйнятні. Але конфлікт можна використовувати і призвести до інновацій, тоді як уникання окремих осіб і корпорацій може призвести до тіньового простору дезінформації та посилення поляризації. Тому важливо експериментувати зі способами конструктивної взаємодії з тими, хто працює проти прогресивних дій.

Акти принципового обурення потрібні, коли ТНК систематично і свідомо завдають шкоди життю людей і системам життєзабезпечення навколишнього середовища. У таких випадках політикам необхідно вжити рішучих дій, змінивши закони чи політику, або іншими засобами.

По—друге, людство не може надто покладатися на потенціал інвестування впливу та подібні підходи, орієнтовані на прибуток, для досягнення сталого розвитку. Важливо, щоб партнери з приватного сектору продовжували впроваджувати інновації, використовуючи нові механізми фінансування, орієнтовані на сталість, та підприємства, які орієнтуються на прибуток, оскільки є можливість досягти сталості за рахунок зменшення шкоди для навколишнього середовища та екологізації існуючої економічної системи в короткостроковій перспективі. Але також важливо визнати обмеження його потенціалу, враховуючи величезні проблеми, пов'язані з досягненням абсолютного відокремлення зростання від викидів парникових газів, а також ймовірність, що цей підхід увічнитиме чинники нерівності та погіршення стану навколишнього середовища в довгостроковій перспективі. Політики повинні звернути увагу на значні дослідження та практику щодо того, як досягти стійких і справедливих перетворень [83]. Такі підходи можуть допомогти із застосуванням цілісних систем та цілісного підходу для аналізу того, чи підходи, орієнтовані на прибуток, дійсно досягають ЦСР чи просто відтермінують занепад природних і соціальних систем, які підтримують життя людей на цій планеті.

По—третє, такі трансформатори, як SOHO, потребують підтримки. Їм потрібні сприятливі юридичні та політичні середовища, які сприятимуть, а не гальмуватимуть їх появу та успіх — наприклад, юридичні механізми, які дозволяють компаніям урівноважувати прибуток і мету, замість того, щоб вимагати прибутку для акціонерів.

1.3. Роль КСВ ТНК у реформуванні авіаційної галузі та світового господарства на засадах сталого розвитку.

Нещодавній спалах серйозних економічних, екологічних та соціальних інцидентів (наприклад, витік конфіденційності, корупція) поставив у центр уваги процвітаючу галузь авіакомпаній. Протягом останніх двох десятиліть авіаційна промисловість різко зростає. Глобальне процвітання залежить від повітряного сполучення, оскільки авіаперевезення є основним засобом транспорту, «а також рушієм глобального економічного, соціального та культурного розвитку» [73].

Розвиток авіаперевезень та авіакомпаній формує позитивні економічні наслідки для суспільства. Це полегшує логістику та транспортування, сприяє інвестиціям у міські об'єкти та заходи, а головне, створює нові робочі місця. Крім того, повітряний транспорт відіграє важливу роль у розвитку найбільшої індустрії світу — подорожах та туризмі. Він забезпечує спеціалізоване навчання та значні можливості для розвитку технічної та інженерної освіти молодого покоління. Тим не менш, негативний вплив авіаційної промисловості на природне середовище (наприклад, втрата біорізноманіття, шумове забруднення, газоподібні викиди, викиди CO₂, зміна клімату, погіршення якості води та збільшення відходів), а також соціальні та економічні проблеми, пов'язані з повітряним транспортом, є значними.

Загалом, авіаційна промисловість відповідальна за близько 2% усіх антропогенних викидів CO₂ в атмосферу, де 12% припадає на авіацію з усіх джерел транспорту (все ще порівняно невелика кількість, 74% надходить від автомобільного транспорту) [119]. Таким чином, все це змушує авіакомпанії переосмислити свою корпоративну соціальну відповідальність і шукати більш екологічні рішення, якщо

вони бажають залишатися в бізнесі. Як один із прикладів – голландська компанія KLM Royal Dutch Airlines, дочірнє підприємство ТНК Air France – KLM, яка нещодавно випустила акцію «Літайте відповідально», куди запрошують своїх клієнтів розглянути інші альтернативи, а не використовувати комерційні літаки для подорожей, наприклад сідати на поїзд, використовувати відеочат замість особистих зустрічей тощо [120]. Крім того, своєю кампанією вони намагаються переконати інші авіакомпанії приєднатися до їх ініціативи використовувати екологічно чисте паливо (біопаливо), що зменшить викиди CO₂ до 85% за рейс.

Цікаво, що KLM є першою авіакомпанією, яка визнала забруднення повітря, пообіцявши запропонувати та впровадити авіацію спрямовану на сталий розвиток [140], що робить її першою, яка експериментує із зовсім іншим маркетинговим підходом в авіаційній галузі.

Кампанія також викликала негативну реакцію в ЗМІ, назвавши її лише черговим випадком «зеленого промивання», оскільки критики сумніваються в альтруїстичних гаслах KLM, тим більше, що кампанія була оприлюднена невдовзі після того, як уряд Нідерландів запровадив нову політику щодо підвищення CO₂ податку національної авіації (до який KLM не підтримує) [47].

Безумовно, позитивна КСВ компанії є також позитивним показником її етичних занепокоєнь та правдивості щодо своїх клієнтів, співробітників та навколишнього середовища, і, ймовірно, певною мірою КСВ залежить від цих суб'єктів. Наприклад, KLM, незалежно від того, вірні їхні наміри чи ні, відреагували на зовнішні проблеми, які впливають на авіаційну галузь.

KLM Royal Dutch Airlines була заснована в 1919 році, що робить її найстарішою досі діючою авіакомпанією у світі. У 2018 році в компанії працювало 33 000 людей, а парк налічував 214 літаків. У 2017 році дохід KLM склав 10 мільярдів євро. KLM є партнером SkyTeam Alliance з 18 іншими авіакомпаніями. У 2004 році KLM об'єдналася з Air France. Відтоді KLM дотримується концепції однієї групи Air France—KLM, двох авіакомпаній і трьох основних видів діяльності: пасажирських перевезень, вантажних перевезень, а також інженерно—технічного обслуговування. KLM також заявляє, що прагне прибуткового зростання, щоб

досягти своїх бізнес—цілей разом із більш загальними економічними та соціальними цілями [120]. У липні 2019 року компанія запустила кампанію під назвою «Літайте відповідально». Меседж кампанії полягає в тому, щоб заохотити людей не літати без потреби та розглянути альтернативні форми подорожей [120]. Кампанія була опублікована на веб—сайті кампанії, а відео кампанії поширювалося на платформах соціальних мереж, наприклад, на YouTube та Facebook тощо.

Якщо подивитися на веб—сайт кампанії, він розділений на три підзаголовки: «Що ми робимо?», «Що ви можете зробити?» і «Що може зробити галузь?». Перший розділ зосереджується на екологічно чистому паливі, яке KLM використовує. Вони описують, що розробка екологічно чистого палива розпочалася у 2009 році, а потім перший комерційний політ на біопаливі був здійснений у 2011 році. KLM обіцяє скоротити викиди CO₂ на 85% під час кожного польоту за рахунок використання біопалива. У річному звіті KLM за 2018 рік компанія повідомляє про зниження викидів CO₂ на 17,3% порівняно з 2011 роком. До 2030 року мета компанії – досягти 50% скорочення порівняно з 2005 роком [120].

У розділі «Що ви можете зробити?», KLM дає пропозиції споживачам щодо того, як зменшити викид CO₂. KLM представляє свою послугу «CO₂ZERO», за допомогою якої клієнти можуть компенсувати свої викиди CO₂, пов'язані з польотом. Якщо клієнт обирає «компенсацію CO₂ZERO», він/вона сплачує вищу ціну за переліт і вносить свій внесок у ініціативу відновлення лісів «CO₂L Tropical Mix» у Панамі. KLM повідомляє, що щонайменше 7,5 мільйонів дерев було висаджено в рамках ініціативи з лісовідновлення. «CO₂ZERO» можна вибрати, якщо рейс заброньовано через MyTrip на веб—сайті KLM або в додатку KLM. На веб—сайті також пропонується розглянути альтернативні способи подорожі замість короткомагістральних рейсів, таких як поїзд, і вказує, що переліт з Брюсселя до Амстердама займає більше часу, ніж поїздка. Інші невеликі кроки, які веб—сайт кампанії KLM пропонує споживачам зробити, щоб зменшити викиди, це: зменшити споживання палива, вибрати екологічно чисте житло, розглянути відеодзвінки замість зустрічей віч—на—віч та поінформувати себе про стійкість авіакомпаній [120].

Третій розділ веб—сайту під назвою «Що може зробити галузь?» пропонує авіакомпаніям пропонувати споживачам можливість компенсації викидів CO₂, як це вже роблять KLM та багато інших авіакомпаній. Крім того, KLM запрошує всі компанії до партнерів у програмі KLM Corporate BioFuel, щоб заплатити винагороду, яка покриває різницю у витратах між гасом та біопаливом для бізнес—рейсів. KLM перелічує своїх поточних партнерів, серед яких ABM AMRO, Міністерство інфраструктури та водного господарства Нідерландів і Arcadis [120].

В якості основної амбіції щодо корпоративної соціальної відповідальності KLM прагне «Встановити стандарт у сфері КСВ та залишатися лідером у галузі авіатранспорту» [126]. Крім того, як координаційні точки своєї останньої стратегії КСВ, KLM group згадує чотири стовпи: навколишнє середовище, досвід клієнтів, відповідальні людські ресурси та місцевий розвиток.

По—перше, вони хочуть зменшити вплив авіаційної промисловості на навколишнє середовище, «покращуючи наші операції, впроваджуючи інновації в ланцюжку поставок та мобілізуючи наш персонал і галузь» [126]. По—друге, KLM також хоче підвищити якість обслуговування клієнтів, пропонуючи більш стійкі та інноваційні послуги та продукти. Відповідальна соціальна політика в компанії щодо її співробітників, а також особисто мотивований і заохочений персонал має високу цінність, а тому є пріоритетом у побудові КСВ KLM. Нарешті, внесок у розвиток шляхом створення як економічної, так і соціальної цінності не лише всередині, а й ззовні для широкої громадськості є останнім стратегічним пунктом їхньої нещодавньої КСВ [126].

Задля визначення ролі ТНК KLM у реформуванні авіаційної галузі та світовому господарстві на засадах сталого розвитку варто проаналізувати КСВ KLM на відповідність запропоновану А. Керролом, піраміді КСВ.

Перш за все, це найважливіші обов'язки організації, тобто економічні обов'язки. Будучи однією з найстаріших авіакомпаній, KLM довів свою здатність підтримувати себе як функціонуючу та конкурентоспроможну корпорацію. Однак у 2004 році вона стратегічно вирішила об'єднатися з французькою ТНК авіакомпанією Air France, яка є однією з найбільших авіакомпаній у Європі,

оскільки обидві компанії оговталися від фінансових втрат. Після злиття обидві компанії діяли відповідно до рівня економічної відповідальності, який передбачає, що компанія повинна працювати таким чином, щоб максимізувати прибуток за акцію, тоді, як сказано, «акціонери Air France отримають одну акцію в новій холдинговій компанії для кожної Air частка Франції; їм буде належати близько 81 відсотка компанії. Акціонери KLM отримають 11 нових акцій на кожні 10 акцій KLM, а також гаранті на додаткові акції (...)» після злиття [126]. Крім того, як відзначають деякі керівники та аналітики, тоді таке рішення було прийнято з метою більшого домінування на ринку, а також для контролю над конкуренцією [126], що також відгукується у рівні економічної відповідальності – підтримка сильної конкурентоспроможної позиції.

В останні роки авіакомпанія налаштована мати стабільні та довгострокові успішні ініціативи, які принесуть як прибуток бізнесу, так і принесуть користь навколишньому середовищу, не лише переосмисливши свій продукт, тобто порадивши відповідально їздити поїздом, зустрічатися або летіти, а й надихаючи інші авіакомпанії співпрацювати з ними. KLM розраховує покращити авіакомпанію згідно ЦСР у співпраці зі своїми зацікавленими сторонами. Щодо своїх економічних обов'язків, то компанія не приховує своєї місії залишатися прибутковим бізнесом: «Ми не припинимо просувати авіаперевезення. Це наша справа, і ми хочемо залишатися в цьому бізнесі. Для наших клієнтів і для наших 33 000 співробітників» [129]. Вони стверджують, що ця кампанія не є зміною політики, це скоріше результат кроків, зроблених протягом часу, до сталого майбутнього.

Компанія сподівається стати лідером екологічної авіації, і таким чином працюватиме разом з іншими авіакомпаніями, але, можливо, буде найкращим прикладом у цьому руслі. KLM вдалося збільшити виробництво в 2018 році, зменшивши викиди CO₂ та експлуатаційну ефективність завдяки змінам у літаках, які мали низький рівень шуму та економію палива [129].

Незважаючи на те, що KLM працює як окрема компанія, треба пам'ятати, що на економіку KLM впливає її група, оскільки KLM є дочірньою компанією ТНК Air France—KLM group, тому потрібно зосередитися на ТНК, розглядаючи фінанси.

Річні результати Air France—KLM на табл. 1.3 показують, що група авіакомпаній мала збитки протягом останніх 5 років з 2014 по 2018 рік.

Таблиця 1.3

Динаміка щорічного прибутку ТНК «Air France—KLM» за період 2014–2018 рр.
(млн. євро на рік)

На кінець року 31.12	2014	2015	2016	2017	2018
Чистий прибуток	103,207	134,768	204,605	73, 163	56, 742

Примітка. Складено автором за даними: Registration Document [Електронний ресурс] // Air France—KLM Group.. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.airfranceklm.com/en/system/files/registration_document_air_franceklm_2018_va_def.pdf.

Чистий прибуток до оподаткування показує, що компанія мала більше витрат, ніж доходів, і що компанія не змогла зменшити витрати або збільшити дохід або і те, і інше, що призвело до збитків. У 2014 році це був збиток 103 207 мільйонів євро, потім 134 768 мільйонів у 2015 році, який подвоївся в 2016 році до 204 605 мільйонів. У 2017 році компанії вдалося мінімізувати свої збитки до 73 163 млн., а в 2018 році група авіакомпаній додатково мінімізує збитки до 56 742 мільйонів євро [129].

З даних, наведених у табл. 1.3, слід зробити висновок, що ТНК «Air France—KLM» не була прибутковою за останні п'ять років, але компанія показала позитивні зміни щодо зменшення своїх збитків, особливо після 2016 року. Важливо визначити, які фактори можуть вплинути на фінансове становище ТНК. Піраміда КСВ Керролла передбачає, що компанія повинна не тільки зосередитися на постійному одержанні прибутку, а й мати сильну конкурентну позицію. Рентабельність і конкурентоспроможність – це суперечливі параметри для всіх авіакомпаній, якщо розглянути авіаційну перспективу з 2016 по 2019 рік.

Якщо озирнутися на 2013 рік, то витрати на оплату праці становили 18 відсотків, тоді як у 2018 році – 30 відсотків, майже вдвічі. У 2016 році найбільшими витратами однієї авіакомпанії вказується оплата праці (Bryan, 2018), а паливо оцінюється як 21 відсоток усіх витрат. Міжнародна асоціація повітряного транспорту визначила, що робоча сила та паливо становлять приблизно половину всіх операційних витрат для авіакомпаній, і в подальшому це буде ще дорожче. На всі авіакомпанії тисне інфляція в 2018 році, це підвищує заробітну плату та ціни на нафту і ускладнює розрізнення кращих і гірших у галузі, за винятком способу управління витратами [111].

ТНК «Air France–KLM» зазнає негативного впливу від французьких страйків у 2018 році [139], які показують, що такі авіакомпанії повинні мати справу з багатьма факторами, щоб задовольнити економічні зобов'язання, це не тільки загрози, як—от ціни на паливо та робочу силу або цінова конкуренція, це також такі питання, як страйки по одній з авіакомпаній групи.

У першому кварталі 2019 року великі європейські авіакомпанії все ще страждають від цін на паливо. Результати показують, що Air France—KLM зазнає фінансового тиску через високі рахунки за паливо, надлишок потужностей і навіть негативний вплив валюти, і тому, чистий збиток компанії за перший квартал становить 320 мільйонів євро. Тиск Air France—KLM з боку цін на паливо та цінової конкуренції призводить до квартальних збитків і падіння акцій на 3 відсотки. Тим не менш, зазначається, що Lufthansa зазнала гірших збитків, тому інвесторам не варто було хвилюватися за Air France—KLM [112].

Усі авіакомпанії в усьому світі страждають від цін на паливо, і очікуються збитки для багатьох авіаційних компаній. Незважаючи на це, дохід Air France—KLM збільшився на 2 відсотки, а це означає, що, незважаючи на занадто багато витрат, група авіакомпаній продовжує отримувати гроші в компанію, будь то інвестиції, кошти, частки ринку чи продаж квитків на літак. Це відповідає рівню економічної відповідальності піраміди А.Керролла, де очікується, що ТНК зберігає сильну конкурентну позицію. Група авіакомпаній бажає стати провідною компанією

в авіації, а також компанією, яка задовольняє економічні обов'язки КСВ перед її власниками, зацікавленими сторонами та суспільством.

Перш ніж розглядати юридичну відповідальність, потрібно визначити основні нормативних актів, які впливають на галузь авіакомпаній, а отже, і на KLM. Правовою базою, яка безпосередньо впливає на KLM, є правила ЄС, які описуються таким чином: «Авіаперевізники ЄС можуть вільно надавати повітряні послуги в будь—якому місці ЄС, але також містять винятки із свободи: зобов'язання щодо надання державних послуг, екологічні та надзвичайні заходи та розподіл трафіку між аеропортами, що обслуговують ту саму агломерацію» [118]. Авіакомпанії ЄС є одними із найбільш репрезентативних прикладів «лібералізації», яка розвивається протягом останніх десятиліть.

Як стверджує організація IATA, безпека є пріоритетом номер один в галузі авіації. Авіакомпанії зобов'язані адаптувати свою політику, інфраструктуру та все, що в них є, щоб гарантувати клієнтам, що їхні послуги максимально безпечні. Тому це також пріоритет номер один для клієнтів.

Безсумнівно, безпека була поставлена на особливе місце в авіаційному регулюванні через трагічні події, які сталися 11 вересня 2001 року. Авіаційна промисловість США та решти світу відреагували на цю надзвичайну ситуацію, посиливши свою систему безпеки, щоб захистити кожен елемент, що включає авіаційну екосистему. У 2002 році Європейська комісія встановила загальні правила, які «спрямовані на захист людей та товарів від незаконного втручання в цивільні літаки» [118]. Згідно зі звітів ТНК та аналізуючи останні 4 роки історії KLM, було виявлено, що за останні роки вони не зазнали жодної атаки безпеки.

Авіаційна промисловість має фіскальну систему, за якою багато країн зобов'язані сплачувати певні конкретні податки та збори. Зокрема, авіакомпанії ЄС сплачують такі види податків: податки на квитки, податок на додану вартість (ПДВ), податок на авіаційне паливо, екологічні податки, податки на повітряні вантажі. Розглянувши основні податки, які авіакомпанії зобов'язані сплачувати, KLM діяла відповідно до правил податкової політики ЄС, до такого висновку можна дійти,

переглянувши останні новини KLM та їх річні звіти щодо їхньої податкової статистики.

Останнє десятиліття було значущим для екологічної усвідомленості, яка зараз існує в більшості компаній, і авіаційна галузь не є винятком. Завдяки турботі про навколишнє середовище, найважливішим піком розвитку стало екологічне авіаційне паливо (SAF)⁵.

Дві основні проблеми, над якими авіаційна промисловість працює, щоб допомогти довкіллю:

- Зміна клімату
- Шум (EASA, EEA, EUROCONTROL, 2019) [118].

У табл. 1.4 (див. Табл. 1.4) можна побачити обов'язкові цілі, яких компанії ЄС мають досягти у зв'язку з регулюванням екологізації та досягнення цілей сталого розвитку у ЄС.

Аналізуючи вище надану інформацію, можна зробити висновок, що за останні п'ять років, згідно з компонентами Керролла, що описують юридично відповідальну компанію (див. Рис. 1.1.), KLM виконує якщо не всі, то більшість цих зобов'язань. Таким чином, ТНК має сильну КСВ щодо юридичних дій бізнесу та відповідальності, яку вона виконує перед суспільством.

Етичні обов'язки авіакомпанії містять очікування та етичні норми суспільства та всі дії компанії, які виходять за рамки простого виконання вимог законів та нормативних актів. Група Air France–KLM, до якої входить KLM, у своєму звіті про КСВ за 2018 рік зазначає, що їхня стратегія, як згадувалося раніше, будується на чотирьох стовпах: навколишнє середовище, досвід співробітників, довіра клієнтів та соціальна цінність [135]. Усі ці цінності можна ідентифікувати як показники етичних обов'язків, описаних у піраміді Керролла.

По—перше, в якості своєї етичної відповідальності KLM вважає, що вони зобов'язані зменшити шкідливий слід компанії, який авіація залишає на навколишнє середовище. Знання того, що проблеми зміни клімату, які ведуть суспільство до стану кліматичної кризи, означає, що соціально відповідальні компанії реагують відповідним чином. Група Air France—KLM заявляє, що діятиме, покращуючи свої

обов'язки та процеси, співпрацюючи та впроваджуючи інновації в ланцюжку поставок. У плані дій щодо клімату, який міститься в їхньому звіті про КСВ за 2018 рік, Air France–KLM перелічує шляхи досягнення кліматичних цілей. По—перше, компанія прагне модернізувати свій авіапарк і внести свій внесок у авіаційні дослідження. Також компанія перераховує такі засоби, як виконання оперативних заходів для зниження ваги та оптимізації маршрутів, використання та розробка екологічно чистого авіаційного палива. Станом на 2018 рік компанія повідомляє, що вони досягли середньої витрати палива 3,21 літри на пасажир на 100 км і середнього викиду вуглецю 80 грамів CO₂ на пасажир на 1 кілометр [135] .

Таблиця 1.4

Цілі сталого розвитку для авіаційних ТНК ЄС, яких слід досягти у зв'язку з подоланням негативних наслідків зміни клімату та мінімізації шумового забруднення (планові показники на 2020 р.)

Дії країн ЄС щодо зміни клімату та шуму	
Зміна клімату	Шум
<p>Зобов'язання та правова база на рівні ЄС поширюються на:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Зменшення викидів парникових газів –Збільшення використання відновлюваної енергії – Підвищення енергоефективності <p>Цілі ЄС на 2020 рік:</p> <ul style="list-style-type: none"> – скорочення викидів парникових газів на 20% (з рівня 1990 року) – 20% енергії ЄС з відновлюваних джерел – підвищення енергоефективності на 20%. 	<p>Законодавчі інструменти Європейського Союзу, згідно з якими здійснюється моніторинг екологічного шуму:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Директива про екологічний шум – Регулювання збалансованого підходу

Примітка. Складено автором за даними: European Aviation Environmental Report [Електронний ресурс] // EASA, EEA, EUROCONTROL. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/2019-aviation-environmental-report.pdf>.

Для порівняння, відповідна кількість літрів Lufthansa на пасажирів на 100 км становила 3,65 літра [109], а кількість літрів Emirates — 4,10 [115]. Порівнюючи KLM з іншими авіакомпаніями, можна зробити припущення, що Air France–KLM Group працює добре, принаймні в сфері екологічних дій, яких очікує суспільство; зниження витрати палива. З іншого боку, спроби покращити паливну ефективність можна розглядати як стратегічний крок, зроблений KLM з метою покращення своєї економіки, залучення більш лояльних клієнтів і, можливо, навіть партнерства, таким чином зменшуючи конкуренцію.

З 2006 року група Air France–KLM публікує свою заяву про КСВ та Хартію соціальних прав та етики. У цих документах група зазначає, що вона прагне інвестувати в охорону навколишнього середовища, яка виходить за рамки дотримання нормативних вимог [135]. Вихід за межі нормативної відповідності є одним із ключових визначень етичної відповідальності та співпадає з пірамідою Керролла.

Відповідно до звіту Air France–KLM із КСВ, метою групи є створення безпечного та мотивуючого середовища для своїх співробітників. У KLM безпека та відповідність керуються через систему, яка називається Інтегрована система управління безпекою. Система використовується для забезпечення постійного вдосконалення експлуатаційної, виробничої та екологічної безпеки та безпеки експлуатації. У звіті також зазначено, що окрім охорони здоров'я та безпеки персоналу на робочому місці, підтримка хорошої якості життя є необхідністю та важливою цінністю для групи. Згідно з записами KLM, у 2018 році сталося вісім серйозних нещасних випадків на виробництві. Такими зафіксованими нещасними були випадки ковзання та перекидання, а також зіткнення з робочими транспортними засобами.

ТНК Air France–KLM стверджує, що її стандарти щодо дотримання прав людини, боротьби з корупцією та протидії всім формам дитячої та примусової праці ґрунтуються на прийнятих міжнародних нормах, які можна розглядати як юридичні та етичні обов'язки компанії — піклуватися про ці права, прописані вони в законі чи

ні. Норми, зазначені у звіті групи з КСВ, — це Глобальний договір ООН, Керівні принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств, Основні конвенції Міжнародної організації праці та Принципи прав дитини та бізнесу[135].

За даними Air France–KLM, група прагне вести бізнес з лояльністю, справедливістю, прозорістю і чесністю. Очікується, що всі співробітники дотримуються цих цінностей, і їм надається можливість повідомити про проблему за допомогою процедур повідомлення про викриття. Ці процедури передбачають можливість повідомляти про будь—які серйозні випадки порушення прав людини, основних свобод, загрози здоров'ю та безпеці або навколишньому середовищу [135].

Довіра клієнтів також є одним із етично релевантних заяв у звіті про КСВ. ТНК повідомляє, що безпека та здоров'я під час усіх їхніх рейсів забезпечені. Група заявляє про постійний діалог зі своїми клієнтами, щоб зрозуміти їхні потреби та очікування. Одним з найважливіших інструментів утримання клієнтів є забезпечення безпеки польотів. KLM включена до списку 20 найбезпечніших авіакомпаній у 2019 році. За чотири десятиліття у неї не було жодної смертельної аварії [136]. Отже, можна припустити, що показники безпеки експлуатації KLM відповідали поставленим цілям.

У звіті зазначено, що соціальна цінність створюється, наприклад, завдяки співпраці з місцевими партнерами. ТНК обіцяє створювати нові можливості для бізнесу та підтримувати проекти, які заохочують майбутні покоління та місцеві спільноти. Громадська цінність також створюється шляхом пропагування відповідального харчування. Згідно зі звітом КСВ, політика громадського харчування KLM зосереджена на збереженні навколишнього середовища у виробничих районах та правах людини, умовах праці та благополуччя тварин у ланцюжку поставок [135].

Крім того, ТНК Air France–KLM повідомляє, що вони віддані гендерному розмаїттю та рівності. ТНК стверджує, що гендерне розмаїття в їхніх командах забезпечує кращий баланс як на індивідуальному, так і на організаційному рівні та підвищує продуктивність. KLM заявляє, що має намір активно прагнути призначити більше жінок на керівні посади. У компанії стверджують, що в KLM занадто мало

жінок на керівних посадах. У звіті КСВ повідомляється, що була запущена стратегія, щоб змінити це [125]. У звіті з КСВ група також виступає за працевлаштування інвалідів. Air France–KLM має проактивний підхід, щоб допомогти людям з обмеженими можливостями працювати, і через ініціативи з адаптації вони допомагають працівникам з інвалідністю зберегти свої робочі місця.

Перший крок до розуміння того, чи KLM виконує свої філантропічні обов'язки як корпорації, — це розуміння, що саме таке філантропічні та благодійні очікування суспільства. Зазвичай люди асоціюють корпоративну філантропію з певними добровільними гуманітарними зусиллями та альтруїстичними діями, які здійснюються корпоративною юридичною особою для задоволення незадоволених соціальних потреб, які потім принесуть користь суспільству [123].

На своєму офіційному веб—сайті KLM зазначає, що окрім прагнення стати «найбільш орієнтованим на клієнтів, інноваційним та ефективним мережевим оператором у Європі», ТНК також стверджує, що має «прихильність до суспільства» [134]. Згідно зі звітом про сталий розвиток, вони виділили 15 мільйонів євро виключно на фінансову підтримку, благодійність та пожертвування. Крім того, KLM спеціально згадує навколишнє середовище, культурну спадщину та гуманітарну допомогу. Стратегічними партнерами KLM у боротьбі за кращу справу є ЮНІСЕФ та WWF—NL. Інші проекти, в яких KLM бере участь і надає підтримку, — це «Wings of Support», «Doctor2Doctor», «Close the Gap» та «Get it Done» [134].

Приватна та добровільна ініціатива співробітників KLM «Wings of Support» (у співпраці з Martinair, яка є дочірньою компанією) є їхньою спробою підтримати гуманітарну допомогу. «Wings of Support» поставили за мету забезпечити перспективи освіти, медичної допомоги та притулку для незаможних дітей у тих країнах, де обидві авіакомпанії мають пункти призначення (і особливо в країнах, що розвиваються). В якості своєї місії «Wings of Support» намагаються покращити якість життя дітей, підтримуючи місцеві проекти допомоги як фінансово, так і практично. Зокрема, шляхом надання добровільної робочої сили, починаючи від спеціалістів із комунікацій та ІТ, до координаторів проектів тощо [141].

У руслі КСВ ТНК авіаційних компаній інші види партнерства/спонсорства включають:

—Французька авіація без кордонів та голландська авіація без кордонів. Місія цієї ініціативи полягає в тому, щоб транспортувати медичні товари у віддалені райони, а також організовувати транспортування з керівництвом (якими зазвичай є волонтери Air France та KLM) для хворих дітей;

—Gawad Kalinga, що бореться з бідністю за допомогою інновацій;

—Acting for Life, що працює над програмами економічного та регіонального розвитку в країнах, що розвиваються на різних континентах [135].

Таким чином, ці приклади підтверджують компоненти, згадані в піраміді КСВ Керролла, що менеджери та співробітники компанії повинні брати участь у таких добровільних та благодійних заходах, а також підвищувати якість життя громади. Інший спосіб, у який KLM виконує свої благодійні обов'язки, — це підтримка мистецьких та культурних ініціатив у Нідерландах. Наприклад, KLM спонсорує Royal Concertgebouw в Амстердамі та Royal Concertgebouw Orchestra, Музей Ван Гога та інші музеї, а також театри в Амстердамі та Нідерландах. Це узгоджується з припущенням, що ТНК, яка налаштована виконувати корпоративні благодійні обов'язки, також повинна робити внесок у розвиток культури, образотворчого мистецтва.

Окрім заохочення своїх співробітників, KLM також залучає своїх пасажирів до підтримки різноманітних соціальних та гуманітарних програм, а також проєктів, наприклад, дозволяючи членам Flying Blue (програма лояльності KLM) жертвувати свої милі Flying Blue.

Відповідно до звіту про сталий розвиток, пасажирів KLM пожертвували неурядовим організаціям 3552 квитки Flying Blue у 2018 році. Крім того, їхня програма CO2ZERO тепер дозволяє споживачам авіації компенсувати викиди CO₂, які утворювалися під час їхнього польоту. Вони можуть зробити це, зробивши пожертви на проєкти, сертифіковані Gold Standard (які, наприклад, включають проєкт лісовідновлення в Панамі тощо) [135].

Ці приклади демонструють той факт, що KLM справді намагається бути «хорошим корпоративним громадянином», вносячи фінанси та добровільну працю своїх співробітників не лише заради багатства власного бізнесу, а й заради ширшого суспільства. Більше того, вони намагалися залучити споживачів авіації до участі в благодійній діяльності.

Висновки до розділу 1

В сучасних умовах у розвитку світової економіки прослідковується багато системних проблем: екологічних, соціальних, економічних і політичних. Держава не може впоратись з комплексним вирішенням цих проблем і тому на допомогу державі приходять ТНК, які впроваджують у свою діяльність принципи корпоративної соціальної відповідальності.

Принципи КСВ базуються на етичних, юридичних, економічних нормах і змушують ТНК враховувати суспільні інтереси у своїй бізнес-діяльності. Особливе значення КСВ має для авіаційних компаній, які мають справу з соціальною відповідальністю перед пасажирами за безпеку, якість і, водночас, мають дбати про екологію. У ХХІ ст. принципи сталого розвитку стають орієнтиром для всіх авіаційних компаній, що проявляється через впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності у всіх авіаційних ТНК та у діяльності провідних авіаційних компанії світу. Найбільш яскравим прикладом, в плані успішної КСВ ТНК в авіаційній галузі, є КСВ ТНК «Air France–KLM».

РОЗДІЛ II

ПРІОРИТЕТИ КСВ ТНК У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

2.1. Моделі реалізації ТНК цілей КСВ щодо сталого розвитку: досвід країн ЄС

У країнах Європи КСВ давно є невід’ємною частиною як наднаціональної, так і національної політики. Однак, починаючи з 90–х років минулого століття, підходи та саме розуміння КСВ помітно змінилися. До цього часу в більшості європейських країн держава, керуючись принципами концепції «держави загального добробуту», встановлювала норми захисту прав працівників, охорони праці та довкілля, соціального забезпечення тощо [13, с.49]. Крім того, дотримання бізнесом цих норм було обов’язковим. З одного боку, це призвело до багатьох позитивних змін у рівні та якості життя. Однак з іншого боку, знищувало всі стимули для бізнесу добровільно брати на себе якусь додаткову соціальну відповідальність, що підривало основний принцип КСВ – виключно добровільний характер програм.

Тим не менше, поступово під впливом екологічних і корпоративних скандалів, що почастишали, пов’язаних з найбільшими ТНК, і в умовах посилення конкуренції європейський бізнес все активніше втягувався в КСВ у сучасному розумінні цього поняття. Спочатку КСВ зводилася до обов’язку підприємства вкладати частину прибутку на соціальні та екологічні проекти. Однак поступово відбувся відхід від такого вузького розуміння, щорічні звіти з КСВ та сталого розвитку стали невід’ємною частиною системи управління та звітності, принципи КСВ стали частиною загального менеджменту компаній.

Таким чином, як і багато процесів у ЄС, сучасна система КСВ стала результатом спільних зусиль бізнесу та наднаціональних інтеграційних інститутів. На наднаціональному рівні початком європейської системи КСВ став 2001 рік. Саме тоді Європейська Комісія опублікувала Зелену книгу ЄС «Створення європейської

системи КСВ» [121], присвячену визначенню та концепції цього явища. Вже 2004 р. було опубліковано перший звіт щодо розвитку КСВ на цій основі цього документа.

Згідно з текстом Зеленої книги, КСВ – це «відповідальність підприємств за свій вплив на суспільство» [121] КСВ передбачає облік екологічних та етичних норм, дотримання прав людини та споживача, а також взаємодію з усіма стейкхолдерами. Важливо, що викладена у документі логіка повністю відповідає трьом вимірам концепції сталого розвитку, що робить КСВ невід’ємною частиною цієї широкої концепції.

У документі запропоновано основні інструменти КСВ, які досі є актуальними та підтримуються Єврокомісією. До них належать: відповідальні практики щодо персоналу; відповідальні практики щодо споживачів; розвиток місцевих спільнот; охорона навколишнього середовища; сумлінні ділові практики [28].

Також документ дозволяє виділити чотири основні сфери застосування КСВ: діяльність, пов’язана з персоналом, діяльність щодо постачальників, споживачів та конкурентів, діяльність, пов’язана з навколишнім середовищем та діяльність, пов’язана з участю у житті співтовариств та їх розвитком.

З 2002 р. в ЄС проводяться міжнародні форуми з КСВ, причому з кожним роком інтерес до цієї теми лише зростає. Так, якщо у першому форумі взяло участь 50 авторитетних стейкхолдерів у складі представників бізнесу, некомерційних організацій, споживачів, то у 2019 р. вже понад 450 [24].

Крім європейського права до наднаціональних факторів, що сприяють розвитку системи КСВ у Європі, слід віднести такі ініціативи міжнародних організацій як Глобальний договір ООН, рекомендації ОЕСР для транснаціональних корпорацій, Програма розвитку відповідального бізнесу Світового банку та ін.

Паралельно з цим європейський бізнес та НКО активно розвивали ідеї та практику КСВ «знизу». У 1995 р. було створено Соціальна платформа – організація, що об’єднала 40 європейських НКО [133]. Головною метою заявлено розвиток соціального виміру Європейського союзу та побудову всебічно розвиненого суспільства. На 1996 р. європейським бізнесом було створено мережу CSR Europe [137], що об’єднує близько 60 транснаціональних корпорацій. У 2006 р. створено

організацію – Європейський альянс з КСВ, що об'єднує 32 підприємства та 26 асоціацій бізнесу. Європейський Союз з КСВ підтримує існуючі програми КСВ та ініціює нові [21].

Досліджуючи європейський досвід КСВ на національному рівні, можна знайти наявність спільних рис, притаманних всіх європейських компаній. Так, європейські компанії віддають перевагу солідарній відповідальності, у всіх країнах ступінь залучення держави та значимість державного регулювання у сфері КСВ традиційно вища, ніж в інших розвинених регіонах, проте при цьому саме європейські компанії є традиційними лідерами у цій сфері. Серед найбільш поширених сфер КСВ для всіх країн ЄС можна назвати проблеми зайнятості, освіти та охорону здоров'я [20]. Лідерами у реалізації європейської моделі КСВ зазвичай є компанії, що функціонують у галузях, орієнтованих насамперед на споживача, – підприємства харчової та фармацевтичної промисловості, роздрібної торгівлі та ін.

Водночас практика різних країн може значно відрізнятись. Більше того, компанії з різних країн можуть практикувати діаметрально протилежні підходи до вибору інструментів та сфер застосування програм КСВ. Єдиної класифікації підходів немає. Багато дослідників неодноразово намагалися виділити різні національні чи регіональні моделі КСВ. Слід зазначити, що на практиці в рамках одного регіону або навіть країни можуть поєднуватись різні принципи здійснення КСВ. Тому доцільно подати як мінімум дві типології КСВ. Перша – заснована на географічному та культурно–історичному принципах. Друга ґрунтується на ролі та обов'язі державної участі. У межах першої типології можна назвати такі моделі соціально–відповідального бізнес поведінки: німецька (чи континентальна), англосаксонська та шведська (або сімейна) [21].

Німецька модель (Німеччина, Австрія, Нідерланди, Франція). Для компаній із цієї групи країн характерна максимальна соціальна взаємодія – вони активно залучають усі сторони, зацікавлені у діяльності корпорації (стекхолдерів) до участі у прийнятті рішень, причому така участь не обов'язково має бути прямою. Головна мета – врахувати інтереси максимального кола зацікавлених компаній та осіб. За дотримання принципів ринкової економіки дана модель передбачає участь компанії

у зменшенні дисбалансу забезпеченості різних верств населення та забезпечення соціальної справедливості. Важливою відмінністю є високий рівень втручання держави у соціально–трудові відносини.

Незважаючи на наявність явних спільних характеристик, для об'єктивної картини необхідно розглянути досвід деяких країн. Як впливає із назви, найбільш яскраво описати особливості моделі можна на прикладі Німеччини. За збереження провідної ролі держави, як інституту, що задає вектор розвитку соціально–орієнтованих програм, у країні важливу роль відіграють галузеві асоціації та підприємницькі спілки. Наприклад, Форум сталого розвитку німецького бізнесу «Econsense», що поєднує провідні компанії (не тільки німецькі), такі як Lufthansa, BASF, Daimler та ін. [36]. Крім того, на відміну від деяких інших багатих європейських країн досвід Німеччини, як і будь–якої іншої їхньої групи, що розглядається, нараховує як мінімум два століття. Так, ще під час заснування компанії Bosch наприкінці XIX століття наголошувалося на важливості врахування інтересів працівників, споживачів та суспільства при веденні бізнесу, компанія дотримується цих принципів досі. З сучасних прикладів можна взяти досвід компанії BASF. Оголосивши своєю місією працю заради стійкого майбутнього, однією з чотирьох своїх цілей компанія називає пошук соціально та екологічно раціональних рішень.

Також цікавим є досвід Франції, де корпорації юридично зобов'язані публікувати свої звіти щодо КСВ, а пенсійні фонди повинні враховувати соціальні та екологічні критерії при формуванні інвестиційних стратегій [36].

Англосаксонська модель. Насамперед, слід зазначити, що у суворому науковому сенсі ця модель неспроможна вважатися прикладом європейського досвіду КСВ. У Європі такий досвід характерний лише для Великобританії і він ближчий до логіки КСВ компаній зі США, Японії Канади та ряду країн Латинської Америки, ніж досвід інших європейських країн. Для цієї моделі не характерна пряма підтримка зацікавлених сторін або врахування інтересів стейкхолдерів, як у попередньому випадку. При цьому інтереси акціонерів та інвесторів традиційно ставляться вище за інтереси інших залучених сторін.

Головною метою всіх соціально–орієнтованих програм компаній цієї групи традиційно є створення умов, за яких досягається максимальна ефективність усіх учасників процесу. Тому в рамках цієї моделі компанії приділяють велику увагу програмам підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, створенню інформаційних мереж, а також підтримці будь–яких ініціатив, що ведуть до підвищення ефективності та конкурентоспроможності конкретного адресата.

Здебільшого регулювання КСВ відбувається лише на рівні самого підприємства, тоді як роль галузевих об'єднань і навіть держави зводиться до видання рекомендацій та побажань. Як основний стимулюючий вплив з боку держави використовується податковий механізм. У Великобританії від податків звільняються інвестиції на суспільно значущі мети, і навіть не оподатковуються прибутковим податком кошти, створені задля благодійності.

Якщо розглядати сфери застосування КСВ у Великій Британії, то вони також відрізняються від інших європейських країн. Наприклад, якщо у Німеччині однією з найпоширеніших форм КСВ є вирішення проблеми зайнятості, то у Великобританії – розвиток місцевих спільнот, а проблема зайнятості, на думку англійського бізнесу, може бути вирішена шляхом фінансування програм перепідготовки кадрів [8]. На окрему увагу заслуговує створена у Великобританії система корпоративного пенсійного забезпечення, яка фактично перекладає з держави на приватний бізнес частину навантаження з виплати пенсій по старості.

Традиційно в рамках цієї моделі популярний такий різновид соціальної відповідальності, як благодійність. У цей процес залучені усі верстви населення від молодших школярів до членів королівської сім'ї, а діяльність благодійних некомерційних організацій давно переступила національні межі.

Шведська модель. З одного боку, ця модель відрізняється максимальним рівнем соціальної відповідальності. Зокрема компанія ІКЕА є лідером багатьох рейтингів соціально–відповідальних компаній. Однак ця модель не завжди може застосовуватись в інших регіонах. По–перше, більшість шведських компаній, навіть найбільших, є сімейними підприємствами, відповідно, в основі вибору об'єкта соціальної відповідальності часто лежать суб'єктивні переваги сім'ї. По–друге,

відмінною особливістю корпоративної структури шведських компаній є складна ієрархічна структура: сімейна холдингова компанія контролює низку фірм, які, у свою чергу, контролюють наступну групу компаній, і, таким чином, усі стейкхолдери є спочатку учасниками однієї досить закритої групи. По-третє, скандинавські країни досить невеликі як за територією, так і за чисельністю, що збільшує можливості «адресного характеру» програм.

Як було зазначено вище, існує й інший підхід до типології моделей КСВ, заснований на ролі держави в регулюванні та підтримці програм КСВ. Ця типологія була вперше запропонована Європейською асоціацією бізнесу [12]:

- партнерська модель (Данія, Фінляндія, Нідерланди, Швеція): стратегія партнерства у всіх сферах, включаючи питання зайнятості;
- модель бізнес у суспільстві (Ірландія, Великобританія): політика м'якого втручання з метою стимулювати компанії до вирішення державних проблем;
- стійкість та громадянство (Німеччина, Австрія, Бельгія, Франція, Люксембург): соціальний договір з акцентом на сталий розвиток.

Як видно, ці два підходи не виключають один одного, а навпаки, доповнюють та уточнюють. З певним ступенем припущення можна навіть поєднати ці класифікації в одну, де англо-саксонська модель відповідатиме моделі «бізнес у суспільстві», континентальна – моделі «стійкість та громадянство», а шведська (скандинавська) – партнерській. Невідповідність щодо країн, які в наведених класифікаціях потрапляють у різні непорівнянні моделі, згодом втратить свою значущість у ході розвитку глобалізації та посилення транснаціонального характеру бізнесу. Більше того, на вибір компаніями методів і форм КСВ все частіше впливає не належність країни базування до тієї чи іншої моделі, а очікування суспільства в країні, що приймає.

На основі наведеного нами огляду практики КСВ європейських компаній можна зробити висновок про наявність тісної взаємодії суспільства та бізнесу, що здійснюється в рамках жорсткого державного регулювання. Важливою відмінністю європейського підходу є те що, що практика КСВ регламентується законодавчо,

тобто. є, власне, обов'язковою. Це сприяло виходу європейських компаній на провідні позиції у всіх світових рейтингах.

Ще одним фактором, на який слід звернути увагу, є той факт, що за всієї важливості наднаціонального регулювання ініціатива створення та розвитку програм КСВ сьогодні зазвичай йде з рівня окремих країн і навіть окремих компаній. Практика різних європейських країн може значно відрізнятись, проте загальні риси домінують. Це пов'язано як із загальною культурою та історією, так і з активною державною політикою на національному та наднаціональному рівнях.

У грудні глава Європейської комісії (ЄК) Урсула фон дер Ляйєн представила план «Зелений пакт для Європи» (European Green Deal), за яким усі 28 країн Євросоюзу до 2050 року мають досягти вуглецевої нейтральності [43, с. 20].

У тексті «Зеленого пакту для Європи» вирішення екологічних проблем названо головним завданням покоління. Автори зазначають, що з кожним роком атмосфера Землі нагрівається, клімат змінюється, мільйонам видів тварин загрожує зникнення, руйнуються ліси та забруднюються океани. «Нова стратегія зростання ставить за мету до 2050 року трансформувати країни ЄС у чесну та процвітаючу спільноту із сучасною, ефективною та змагальною економікою, в якій не буде місця парниковим газам, а економічне зростання не буде пов'язане з використанням викопних ресурсів» [116].

Автори «Зеленого пакту» пропонують до 2050 року перетворити Європу на перший «кліматично нейтральний» континент, де люди більше цінуватимуть природу, відновлювані ресурси та своє здоров'я. Екологічно чисті джерела енергії з'являться у всіх сферах життя: в економіці, індустрії, виробництві, споживанні, інфраструктурі, транспорті, їжі та сільському господарстві, будівництві, оподаткуванні та соціальних виплатах. Країни-члени Євросоюзу мають інвестувати у цифрові технології та інструменти, необхідні для переходу до стійкої економіки.

Щоб чітко визначити умови для переходу на вуглецеву нейтральність, позбавити інвесторів будь-яких ризиків і, головне, забезпечити незворотність переходу, Єврокомісія пообіцяла представити в березні перше європейське

«Кліматичне право» – воно законодавчо закріпить скорочення викидів CO₂ з 1990 по 2035 рік та перехід на вуглецеву нейтральність до 2050 року.

Крім того, Єврокомісія пропонує поширити схему торгівлі квотами на вуглецеві викиди на більшу кількість секторів та змінити оподаткування так, щоб воно відповідало стійким цілям. Все це має змінити звички споживачів та бізнесу та залучити інвесторів.

У Єврокомісії розуміють, що 28 країн ЄС не зможуть запобігти глобальній кліматичній кризі, тому очікують на солідарність від інших держав. ЄС планує збільшити податок на імпорт товарів, виготовлених на неекологічних підприємствах.

За даними ЄК, на виробництво та використання електроенергії припадає понад 75% викидів парникових газів у ЄС, тому необхідно збільшити частку відновлюваних джерел енергії (ВІЕ), швидше відмовитися від вугілля та декарбонізувати газ (тобто позбавити його від CO₂), стверджується у документі. Найважливіше значення матимуть офшорні (встановлені у морі) вітрові електростанції. Вже сьогодні розвиток ВДЕ сприятливо позначається на комунальних рахунках європейських жителів. Plus-one.ru розповідав, як ураган обрушив ціни на електрику у Північній Європі.

Енергопостачання в ЄС має бути надійним та доступним для споживачів та бізнесу, заявляють автори «Зеленого пакту», тому ЄК готує посібник з надання допомоги державам у вирішенні проблеми енергетичної бідності (коли домогосподарства не мають доступу до енергетичних послуг). Наразі частка відновлюваних джерел на енергетичному ринку ЄС становить 32%.

Незважаючи на прагнення до екологічності, енергоємні галузі промисловості, такі як сталеливарна, хімічна та цементна, є незамінними в європейській економіці, оскільки вони забезпечують ключові виробничо-збутові ланцюжки, стверджується в документі. Тому найважливіше значення має декарбонізація та модернізація цього сектора.

Економіка замкнутого циклу передбачає повторне використання матеріалів, переробку вторинної сировини та перехід на ВІЕ – все це має сприяти розвитку

нових моделей бізнесу, підвищенню вимог до імпортерів, посиленню розширеної відповідальності виробника. Крім того, ЄК має намір боротися з грінвошингом заради права споживача на доступну та достовірну інформацію про продукти.

Автори «Зеленого пакту» зазначають, що для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року викиди CO₂ від автомобілів, поїздів, літаків, кораблів необхідно скоротити на 90%. При цьому на першому місці мають стояти інтереси споживачів, а отже, компанії мають надавати не просто екологічний транспорт, а й недорогий, комфортний та загальнодоступний.

Отже, «Зелений пакт для Європи» покращить добробут та здоров'я громадян та майбутніх поколінь. Підсумком усіх перетворень мають стати: чистіше повітря, вода і ґрунт, ВДЕ, скорочення відходів, здоровіша їжа, сільське господарство без пестицидів та хімічних добрив, більше екологічних товарів у магазинах, більше станцій для зарядки електромобілів, альтернативний громадський транспорт, сучасні будинки, школи та лікарні.

2.2. Пріоритети КСВ ТНК країн світу у реалізації цілей сталого розвитку у енергетичній сфері

У грудні 2019 року Єврокомісія представила Європейський зелений курс – амбітний пакет заходів, спрямованих на те, щоб зробити економіку ЄС екологічно стійкою. Мета – досягти кліматичного нейтралітету до 2050 р. та перетворити трансформацію на економічну та індустріальну перевагу для Європи. Курс являє собою широкий комплекс політичних заходів та субсидій, націлених на скорочення забруднення навколишнього середовища та одночасно збільшення досліджень та інвестицій у зелені технології.

Зелений курс – це по суті спроба трансформувати європейську економіку та моделі споживання. Але оскільки він передбачає фундаментальну реформу європейської енергетичної системи та займає центральне місце в європейському порядку, то змінить і відносини ЄС з його сусідами – Європі доведеться переглянути

пріоритети у глобальній політиці. Іншими словами, це зовнішньополітичний курс із глибокими геополітичними наслідками.

По–перше, кардинальна структурна реформа змінить європейську модель торгівлі та інвестицій. Євросоюз імпортував енергоресурсів більш ніж на 320 млрд євро у 2019 р., понад 60 відсотків імпорту із Росії становили енергоресурси. Масштабне скорочення цього потоку призведе до реструктуризації відносин ЄС із ключовими постачальниками енергоресурсів. Такі країни, як Росія, Алжир та Норвегія, в результаті позбавляться основного експортного ринку. Вихід ЄС із залежності від копалин палива неминуче призведе до негативних наслідків для низки регіональних партнерів і навіть може дестабілізувати їх економічно та політично.

По–друге, на Європу припадає близько 20 відсотків світового імпорту сирої нафти. Падіння попиту на нафту через перехід Європи на відновлювані джерела енергії безумовно вплине на глобальний ринок нафти – впадуть ціни та доходи основних експортерів, навіть якщо вони не торгували з ЄС.

По–третє, зелена Європа стане більш залежною від імпорту продуктів та сировини, які необхідні для екологічно чистої енергетики та технологій. Наприклад, найбільшим постачальником рідкісноземельних металів, які необхідні для виробництва батарей, є Китай. Крім того, Європа може залишитися великим імпортером енергії, але ця енергія має бути зеленою, як, наприклад, зелений водень, вироблений у сонячних регіонах планети.

По–четверте, Зелений курс вплине на міжнародну конкурентоспроможність Європи. Якщо європейські компанії, на відміну своїх іноземних конкурентів, понесуть регуляторні витрати, їх продукція стане менш конкурентною як у внутрішньому, і зовнішньому ринку. А якщо Євросоюз спробує зменшити втрати та уникнути викидів шляхом введення мит на імпорт із високим рівнем викидів, він ризикує зіткнутися зі звинуваченнями у порушенні правил міжнародної торгівлі. За цим будуть складнощі з торговими партнерами, на частку яких припадає великий обсяг викидів, особливо якщо вони вважатимуть прикордонний корегуючий вуглецевий механізм незаконним торговим бар'єром.

Але найголовніше, Зелений курс – це зовнішня політика, тому що зміна клімату є глобальною проблемою. Якщо відмова від вуглецю обмежиться лише Європою, вона не зможе пом'якшити глобальне потепління, тому що на Європу припадає менше ніж 10 відсотків світових викидів парникових газів. Що ще гірше, в результаті Зеленого курсу викиди парникових газів Європи просто перейдуть її торговим партнерам і вплинути на зміну клімату не вдасться. Хоча б з цієї причини Євросоюз має активно просувати ідею амбітних багатосторонніх угод щодо боротьби з глобальним потеплінням та підкорити деякі свої цілі цьому пріоритету. Єврокомісія вже визнала необхідність або експортувати свої стандарти, або створювати прикордонний механізм коригування для забезпечення конкурентоспроможності Європи та запобігання викидам вуглецю.

Всі ці фактори передбачають, що ЄС доведеться розробляти нові торговельні та інвестиційні угоди, нові моделі фінансового та технічного сприяння та загалом новий підхід до міжнародної дипломатії, яка зможе забезпечити сталий розвиток. Міжнародна активність ЄС неминуче торкнеться відносин з США та Китаєм, які мають власні погляди на те, як забезпечити сталий розвиток та вести переговори щодо клімату. Відносини з країнами, експортні інтереси яких торкнеться Зеленого курсу (держави Перської затоки, Росія), також трансформуватимуться.

Усі ці зовнішньополітичні зусилля спровокують геополітичну реакцію партнерів ЄС. Реакція варіюватиметься від співпраці у реалізації кліматичної політики до спроб перенаправити торговельні та інвестиційні потоки та прямих ворожих дій проти наслідків Зеленого курсу.

Щоб зробити Європу кліматично нейтральною до 2050 р., Європейський зелений курс має переслідувати одну головну мету: змінити виробництво та споживання енергії в ЄС. На виробництво та використання енергії в економіці припадає близько 75 відсотків викидів парникових газів до ЄС.

Три чверті енергетичної системи ЄС – це види палива. Домінує нафта (34,8 відсотка), за нею йдуть природний газ (23,8 %) та вугілля (13,6 %). Частка відновлюваних видів енергії зростає, але поки що їхня роль обмежена (13,9 %) і аналогічна атомній енергії (12,6 %).

Ситуація повністю зміниться до 2050 року, якщо Європейський зелений курс буде реалізовано. Але зміни мають бути поступальними. За прогнозами Єврокомісії, викопні види палива, як і раніше, забезпечуватимуть близько половини енергії в ЄС у 2030 році. Однак інтенсивність забруднень від них відрізняється. Використання вугілля – самого забруднюючого елемента енергетичної системи – має бути радикально скорочено до 2030 р., частку нафти і особливо газу можна знизити пізніше. Щодо нафти та газу зміни відбудуться у період з 2030 по 2050 роки. У цих часових рамках від нафти вдасться відмовитись практично повністю, а частка природного газу становитиме лише десяту частину в енергетичній системі ЄС у 2050 р. (рис. 2.1.).

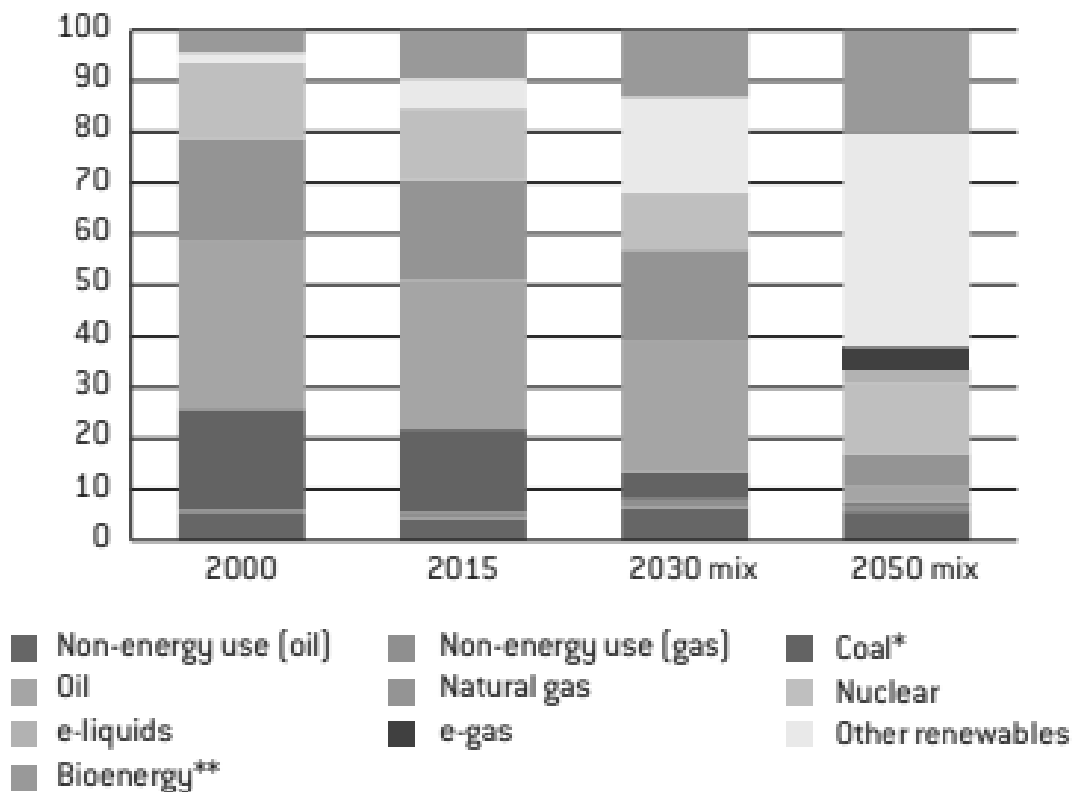

Рисунок 2.1. Динаміка енергетичного балансу ЄС , у %

Джерело: Bruegel/ECFR based on European Commission [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2021/02/PC-04-GrenDeal-2021-1.pdf&ved=2ahUKEwik9cyUk-b0AhVyx4sKHUCvDKkQFnoECAQQAQ&usg=AOvVaw3vChyMJrm3p_SVRQO6I3iw.

В залежності від конкретного сценарію імпорту вугля в ЄС упаде на 71–77 відсотків у 2015–2030 рр., імпорту нафти – на 23–25 відсотків, газу – на 13–19 відсотків. Після 2030 р. Імпорту нафти та природного газу різко скорочується: імпорту нафти упаде на 78–79 відсотків, а природного газу на 58–67 відсотків відповідно до 2015 року (рис. 2.2.).

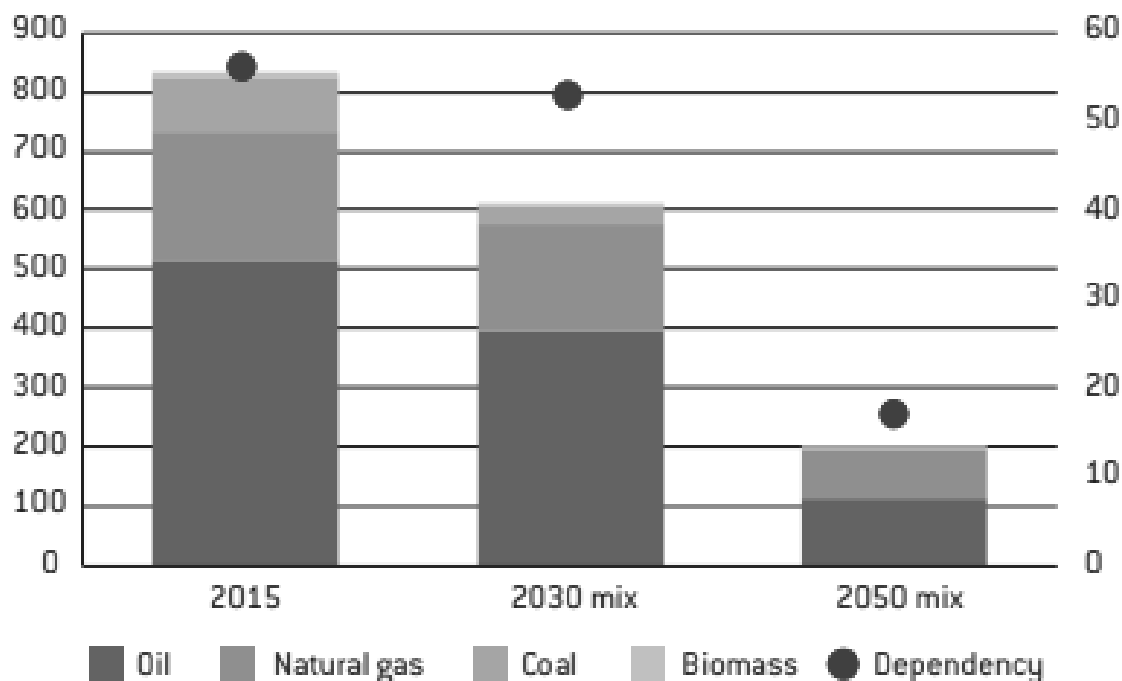

Рисунок 2.2. Динаміка імпорту енергоресурсів ЄС, ліва шкала у вимірі млн тон умовного палива (нафтового еквіваленту) та права шкала – у %

Джерело: Bruegel/ECFR based on European Commission [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2021/02/PC-04-GrenDeal-2021-1.pdf&ved=2ahUKEwik9cyUk-b0AhVyx4sKHUCvDKkQFnoECAQQAQ&usq=AOvVaw3vChyMJrm3p_SVRQO6I3iw.

Така кардинальна трансформація енергетичної системи ЄС буде мати ряд геополітичних останніх. Їх можна розділити за чотирма категоріями: наслідки для країн ЄС – виробників нафти та газу, наслідки для глобальних енергетичних ринків, наслідки для європейської енергетичної безпеки та наслідки для глобальної торгівлі через введення пограничних регулюючих заходів.

Обговорення потенційних наслідків глобальної декарбонізації природно сфокусована на тому, як зниження потреб у нафті та газі на найбільших ринках

позначитися на країнах–виробниках. У випадку Європи це, перш за все, стосується її головного газового постачальника – Росії, а також країн Близького Востока, Північної Африки, Каспії та Центральної Азії, економіка яких будується на добутих видах палива, що є основним експортом у Європі (рис. 2.3.).

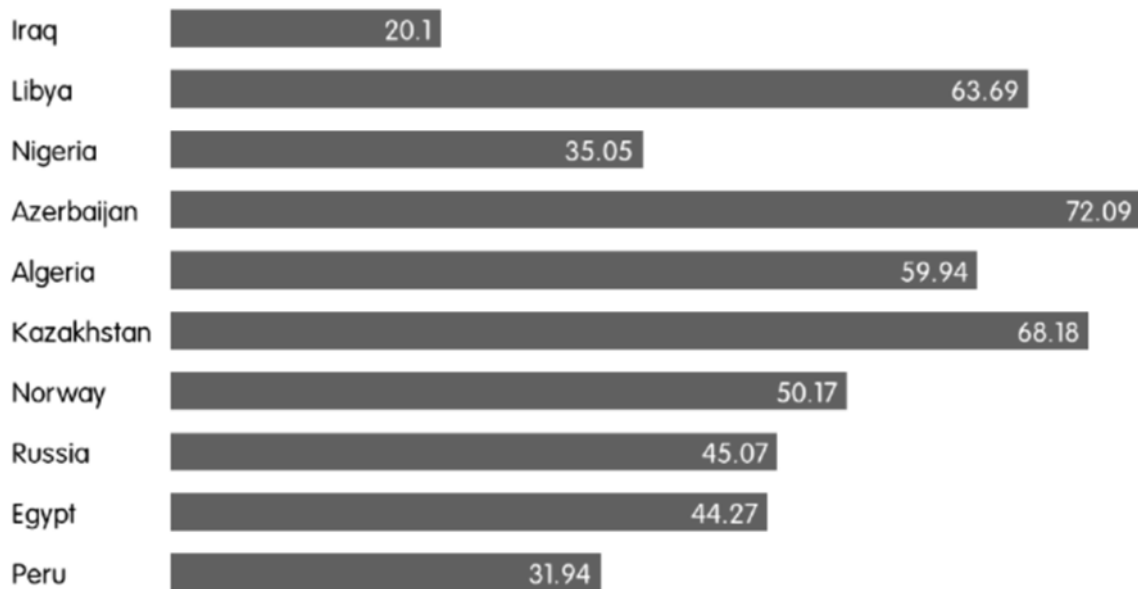

Рисунок 2.3. Експорт викопного палива до ЄС як % від загального експорту, окремі країни

Джерело: Bruegel/ECFR based on European Commission [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2021/02/PC-04-GrenDeal-2021-1.pdf&ved=2ahUKEwik9cyUk-b0AhVyx4sKHUCvDKkQFnoECAQQAQ&usg=AOvVaw3vChyMJrm3p_SVRQO6I3iw

Також важливо відзначити ще один потенційний довгостроковий вплив Зеленого курсу на сусідів Євросоюзу: можливе зростання торгівлі зеленою електрикою та зеленим воднем.

Один із головних драйверів реалізації Зеленого курсу – електрифікація. Щоб покрити зростаючі потреби у відновлюваній електроенергії, Європі в найближчі десять років, швидше за все, доведеться покладатися на імпорт сонячної та вітрової енергії із сусідніх регіонів. Близький Схід та Північна Африка отримають зиск від найвищого рівня інсоляції у світі (від Сахари до Аравійського півострова) та

ідеальної локації вітроенергетичних установок (від Атлантичного узбережжя Марокко до берегів Червоного моря в Єгипті). Ці відновлювані ресурси в першу чергу будуть використовуватися для задоволення власних енергетичних потреб країн Близького Сходу і Північної Африки, що швидко зростають, але в майбутньому можливий експорт до Європи. Зниження витрат на генерацію електроенергії та технології транспортування, можливо, зробить таку схему співпраці вигідною (на відміну від проекту Desertec, Середземноморського сонячного плану та інших ініціатив).

Відновлювана електроенергія дозволить значною мірою декарбонізувати європейську енергетичну систему до 2050 р., а там, куди не дістанеться електрика, допоможе водень. Насамперед – це промислові процеси (виробництво сталі та цементу), а також транспортний сектор (вантажівки, судна та авіація). Тому Європейський зелений курс включає водневу стратегію, яка передбачає встановлення до 2030 р. водневих електролізерів загальною потужністю 40 ГВт. З огляду на енергетичний потенціал Північної Африки та її географічну близькість до Європи регіон може стати конкурентоспроможним постачальником зеленого водню до Європи. ФРН, наприклад, у партнерстві з Марокко будує перше в Африці промислове підприємство з виробництва зеленого водню з можливим експортом до Німеччини у майбутньому.

Майбутній імпорт відновлюваної електроенергії та зеленого водню з Близького Сходу та з Північної Африки (або з інших країн–сусідів, наприклад з України) може викликати нові питання щодо енергетичної безпеки та вирішити їх дозволить грамотна диверсифікація.

Зважаючи на розмір європейської економіки, Зелений курс вплине на глобальні енергетичні ринки. Сьогодні Європа є другим за величиною імпортером нафти після Азіатсько–Тихоокеанського регіону (див. Рис. 2.4.).

Падіння світового попиту на нафту через перехід Європи на чисту енергію вплине на глобальний нафтовий ринок – ціни спрямуються вниз. Масштаб падіння цін, звісно, залежатиме від траєкторії декарбонізації інших країн. Якщо тільки Європа суттєво скоротить споживання нафти, а інші економіки продовжать

використовувати копалини палива для свого зростання, ринки та попит в Азії, Латинській Америці та Африці зможуть частково – і тимчасово – компенсувати догляд Європи. Але загалом частка Європи у світовому імпорті нафти є настільки значною, що спроби збалансувати ситуацію призведуть до істотного зниження вартості нафтових активів.

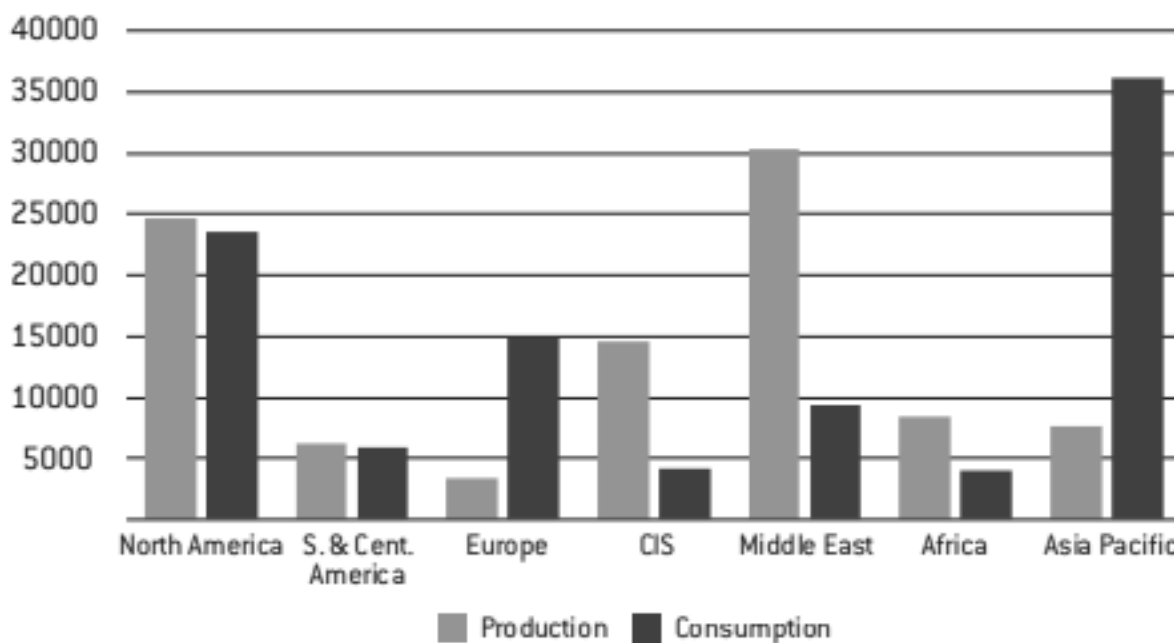

Рисунок 2.4. Баланс нафти за регіонами, 2019 рік

Джерело: Bruegel/ECFR based on European Commission [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2021/02/PC-04-GrenDeal-2021-1.pdf&ved=2ahUKEwik9cyUk-b0AhVyx4sKHUCvDKkQFnoECAQQAQ&usq=AOvVaw3vChyMJrm3p_SVRQO6I3iw

Виробники нафти постраждають по-різному, залежно від того, наскільки сконцентрований їхній експорт і яка ціна на нафту дозволяє не зазнати катастрофічних втрат.

Головна проблема енергетичної безпеки Європи – її залежність від російського газу. Після газових криз 2006 та 2009 років. Європа приступила до реалізації стратегії диверсифікації, що торкнулася інфраструктури (термінали для зрідженого природного газу в Польщі та на Балтиці, «Південний газовий коридор») та законодавства (включаючи нормативи ЄС щодо безпеки постачання газу та

готовності до ризиків електроенергетичного сектора). Ці зусилля вже значною мірою зміцнили безпеку постачання у сфері імпорту газу до ЄС. Зменшивши вимоги щодо імпорту газу на континенті у 2030–2050 рр., Європейський зелений курс, безумовно, вирішить проблеми нафтогазової безпеки, а також зменшить витрати Європи на імпорт нафти та газу, які у 2018 р. оцінювалися у 296 млрд євро [86].

У той же час, курс може створити нові ризики енергетичної безпеки, перш за все пов'язані з імпортом мінералів і металів, необхідних для виробництва сонячних панелей, вітрових турбін, літій–іонних акумуляторів, паливних елементів та електромобілів. Ці мінерали і метали мають особливі властивості і практично не мають аналогів.

Деякі з них доступні і відносно легко вилучені, інші або географічно сконцентровані в кількох країнах або обробляються лише в деяких державах. У Європі немає значних запасів та потужностей для виробництва цих сировинних матеріалів. Наприклад, у Європі виробляється лише близько 3 відсотків сировини, необхідної для літій–іонних акумуляторів та паливних елементів.

2.3. Пріоритети КСВ ТНК країн світу в умовах пандемії «COVID–19» у соціальній сфері та у боротьбі з бідністю

Корпоративна соціальна відповідальність вже досить давно є звичним показником того, наскільки добре ТНК взаємодіє із зацікавленими сторонами та спільнотами як на місцевому, так і на світовому рівні, – оскільки підтримка загального соціального є такою ж важливою метою для корпорацій, як і забезпечення прибутковості.

Своєчасна та послідовна політика КСВ стала наріжним каменем ідентичності багатьох брендів, клієнтська база яких рішуче ідентифікує себе з соціально орієнтованою позицією, що відстоюється бізнесом: від етичного ставлення до персоналу до турботи про навколишнє середовище. 2020 рік, коли розпочалася пандемія COVID–19, відкрив величезний потенціал корпоративної соціальної відповідальності з нового боку: з'явилося чітке розуміння, що симбіотичні

відносини в період пандемії коронавірусу між ТНК та суспільством створюють нові можливості для мінімізації ризиків пандемії як для суспільства в цілому, так і для корпорацій.

Криза, що розпочалася у 2020 році та триває по сьогодні є новим викликом за своїми масштабами та наслідками впливу. Немає жодного бізнесу, жодного сектору економіки та жодної економіки у світі, які б знаходилися поза досяжністю руйнівного впливу пандемії коронавірусу. І хоча кожен бізнес стикається з необхідністю орієнтуватися в новому економічному ландшафті для свого довгострокового виживання, існують також короткострокові проблеми та можливості, які можуть бути вирішені та вирішуються із використанням цінностей КСВ.

Поширення COVID-19 по всьому світу загостило проблему бідності, оскільки мільйони людей втратили засоби для існування. За даними Світового банку та інфографіки від Devex, ресурсу, котрий досліджує стан фінансування протиковідних заходів у світовому масштабі, всього за цей період було реалізовано 6 290 ініціатив із загальним обсягом фінансування заходів з подолання наслідків коронавірусної кризи з початку 2020 року та станом на червень 2021 року 21 718 669,15 млн. дол. США.

У табл. 2.1 наведемо основний перелік фінансування, яке спрямовується на подолання наслідків коронавірусної кризи (див. Табл. 2.1). Як видно з наведених даних, більшість ініціатив, спрямованих на подолання наслідків пандемії коронавірусу, що включає заходи щодо боротьби з бідністю, належать Світовому банку (2 219 профінансованих ініціатив) та урядам країн світу (891 профінансованих ініціатив), котрі змушені реагувати на виклики у економічній та соціальній сфері, що спричинені пандемією. Згідно з аналізом даних, що доступні на платформі Devex, станом на 27 червня 2021, фінансування, що спрямоване на боротьбу із коронавірусом та його наслідками, перевищило 21,7 трлн. дол. США.

Фінансування заходів, спрямованих на подолання наслідків пандемії «COVID–19» за основними донорами (січень 2020 р. – червень 2021 р.)

Донори, що здійснювали фінансування	Сума, млн. дол. США	Кількість ініціатив
Уряди країн світу	12 108 484,4	891
Міжнародний валютний фонд	5 240 660,7	131
Європейський союз	2 469 422,9	263
Європейський інвестиційний банк	809 856,2	101
Kreditanstalt für Wiederaufbau (німецький державний банк розвитку)	681 636,5	73
Світовий банк	648 025,5	2219
Приватний сектор	439 702,0	518

Примітка. Складено автором за даними: COVID Funding visualisation by Devex [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://public.tableau.com/app/profile/devexdevdata/viz/COVIDFundingvisualisation/COVID-19funding>.

Уряди, двосторонні та багатосторонні донори, банки розвитку, благодійні організації та приватний сектор, у тому числі, корпорації – всі вони відіграють певну роль у наданні грошей, обладнання та знань для відповідних заходів щодо подолання пандемії та її наслідків.

Так, на вказану дату, 291,2 млрд. дол. США були вкладені у 1489 програм з боротьби із коронавірусом, а 1204 гранти отримали фінансування на суму 12,3 млрд. дол. США. Що стосується заходів з підтримки робочих місць у 3538 тендери було інвестовано 13,2 млрд. дол. США на реалізацію закупівлю товарів та послуг у рамках боротьби з пандемією, а за 2325 контрактами було надано 3,7 2 млрд. дол. США допомоги бізнесу [87].

Структуру обсягів фінансування, спрямованих на подолання наслідків пандемії «COVID–19» за основними донорами, згідно наведених даних, представлено на рис. 2.5.

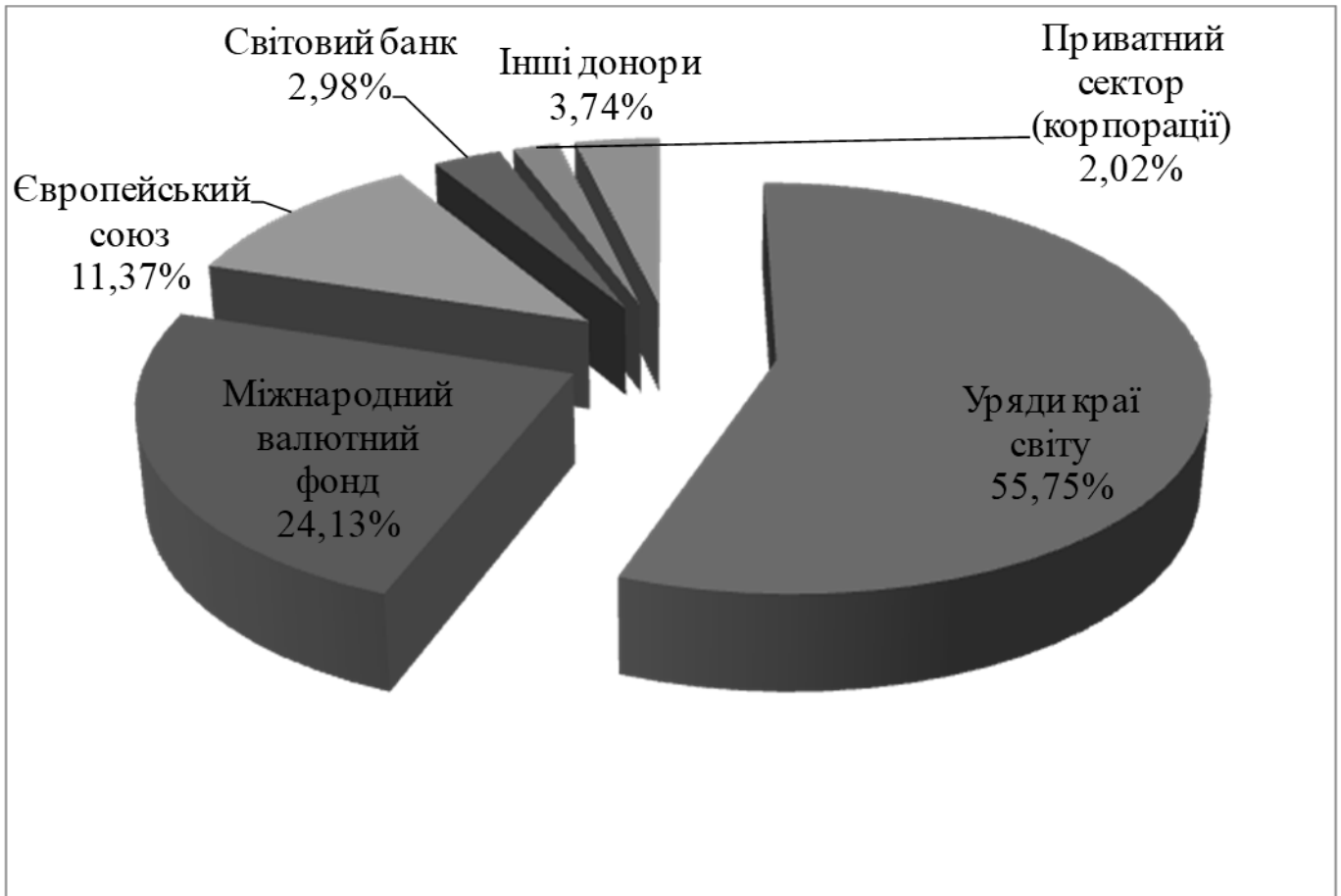

Рис. 2.5. Структура обсягів фінансування, спрямованих на подолання наслідків пандемії «COVID–19» по основним світовим донорам (січень 2020 р. – червень 2021 р.)

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку та Devex

Як показано на рис. 2.5, найбільший обсяг фінансування на потреби подолання наслідків пандемії «COVID–19» надали уряди країн світу – 55,75% від загального обсягу фінансування.

Друге місце належить МВФ, на частку якого прийшлося 24,13% загального фінансування заходів, спрямованих на боротьбу із пандемією. Європейський союз взяв на себе фінансування 11,37% від загального обсягу інвестованих коштів.

Що стосується внеску ТНК та великих фірм, то він становив лише 2,02% від загального обсягу фінансування протиковідних заходів, а загалом було профінансовано за період січень 2020 – червень 2021 років – 518 ініціатив.

У табл. 2.2 наведемо дані щодо основних напрямів, за якими відбувалося фінансування заходів боротьби із пандемією та її наслідками.

Таблиця 2.2

Основні напрями, за якими відбувалося фінансування заходів боротьби із пандемією «COVID–19» та її наслідками (січень 2020 р. – червень 2021 р.)

Напрями	Уряди країн світу, млн. дол. США	ТНК/корпорації, млн. дол. США
Економіка	18 815 655	387 043
Заходи протидії ковіду	10 543 325	40 708
Підтримка малого та середнього бізнесу	1 455 351	285 651
Охорона здоров'я	297 086	1 232
Захист уразливих груп населення	237 097	3 238
Вакцинація/захист від ковіду	172 705	9 785
Освіта	28 435	70
Запобігання гендерній нерівності	27 838	592
Заходи з продовольчої безпеки (можливості уразливих груп отримати доступ до харчування)	24 956	51

Примітка. Складено автором за даними: COVID Funding visualisation by Devex [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://public.tableau.com/app/profile/devexdevdata/viz/COVIDFundingvisualisation/COVID-19funding>.

На рисунку 2.6 наведемо порівняльну структуру розподілу коштів, спрямованих на боротьбу із COVID–19 для урядового сектору та корпоративного. Важливо зазначити, що сума наведених часток обсягів фінансування не становить 100%, оскільки наведені напрями можуть перетинатися, зокрема, підтримка бізнесу

входить до складу економічного напрямку тощо – такий розподіл необхідний задля розуміння загального вектору пріоритетного спрямування коштів.

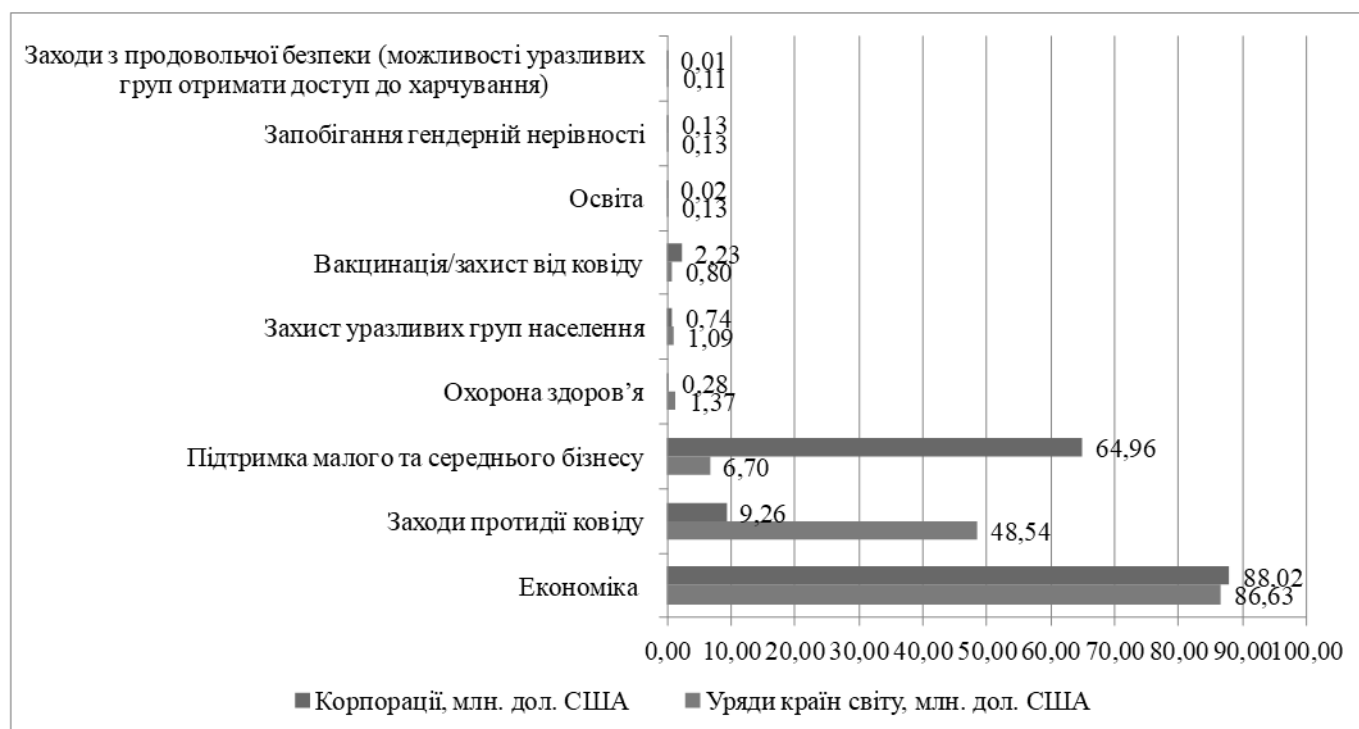

Рис. 2.6. Структура напрямів фінансування протипандемійних заходів в умовах «COVID–19» для урядового та корпоративного сектору (січень 2020 р. – червень 2021 р.)

Примітка. Побудовано автором за даними Світового банку та Devex

Так, наприклад, пріоритетним напрямом фінансування заходів щодо боротьби із пандемією як для урядового сектору, так і для ТНК – є економічний напрям (86,63% та 88,02% відповідно). Водночас, якщо для урядового сектору другим за значущістю напрямом є фінансування заходів, що є відповіддю на виклики пандемії, до якого спрямовано майже половина інвестицій, 48,54%; то корпорації вважають за більш пріоритетний для себе напрямок – підтримку малого та середнього бізнесу, дбаючи про підтримку передусім ділової активності (64,96%). Такий розрив обумовлений різними цілями зазначених донорів.

Підтримка малого та середнього бізнесу також серед пріоритетів урядового сектору, але його частка у загальному фінансуванні є помітно меншою, ніж для ТНК

– 6,7%. В свою чергу, ТНК спрямовують приблизно 10% фінансування на заходи з протидії викликам пандемії. Зазначимо, що фінансуванню вакцинації ТНК приділяють навіть більше уваги, ніж урядовий сектор. Так, протягом досліджуваного періоду заходи з вакцинації були профінансовані у 2,23% від загального бюджету протипандемійних заходів корпоративного сектору; для порівняння, урядовий сектор виділив на цей напрям лише 0,8% коштів. Серед визначених напрямів, за якими здійснюються заходи з боротьби з пандемією та її наслідками, слід відокремити два заходи, які є передусім боротьбою з бідністю, яка посилилася внаслідок руйнівного впливу пандемії. Йдеться про захист уразливих груп та заходи з продовольчої безпеки. Сумарно обидві заходи у фінансуванні урядового сектору становлять 1,21 % від загального обсягу виділених коштів; для ТНК на їхню частку приходиться 0,75 %.

На рис. 2.7 наведемо інфографіку географічного розподілу фінансування захисту уразливих груп з боку ТНК.

Рис. 2.7. Географічна інфографіка фінансування заходів, спрямованих на захист уразливих груп в умовах пандемії «COVID–19» для ТНК та корпоративного сектору (січень 2020 р. – червень 2021 р.)

Примітка. Наведено за даними Devex

Так, основні заходи боротьби з бідністю, що здійснювалися ТНК в умовах пандемії приходилися на регіони Африки, що позначено на інфографіці помаранчевим кольором. Водночас, як можна помітити, вони здійснювалися у Сполучених Штатах, Індії, Малайзії, Філіппінах, Китаю, Бангладеш, Казахстані, Україні, Великій Британії, Венесуелі, Ямайці. Зокрема, в Україні корпоративним сектором було профінансовано 1 ініціативу на суму 0,36 млн. дол. США.

Далі перейдемо до аналізу прикладів заходів, що здійснюються конкретними транснаціональними корпораціями щодо боротьби із пандемією нового типу та її наслідками. На підставі проведених для даного дослідження аналітичних пошуків та опрацювання ESG–звітів провідних ТНК світу складено зведену таблицю, яка ілюструє бюджети та основні пріоритети протипандемійних заходів, що притамані таким ТНК як General Electric, Walmart, ExxonMobil's, Apple та CVS Health. Дана таблиця наведена у додатку.

На підставі даних таблиці охарактеризуємо, яким чином зазначені корпорації здійснювали антиковідні заходи в межах своєї корпоративної соціальної відповідальності, як підтримували власних працівників та ком'юніті та у яких обсягах фінансували зазначені заходи протягом 2020 року.

1. General Electric (GE), найзначніша у світі енергетична корпорація. На початку пандемії COVID–19 GE швидко запровадила жорсткі заходи безпеки для глобальної робочої сили, забезпечуючи захист здоров'я працівників по всьому світі, зберігаючи при цьому бізнес–безперервність, оскільки енергетика є життєво важливою діяльністю. У GE було створено фонд фінансової підтримки працівників та їхніх родин, Employee Relief Fund. Водночас немає даних щодо обсягів фінансування цього фонду, за виключенням того, що він не є закритим та приймає пожертви фізичних та юридичних осіб, що можна зробити через сайт компанії

Крім того, для працівників GE розроблено інформаційне супроводження щодо безпеки та захисту від COVID–19, зокрема:

1) дорожня карта безпеки у відповідності із глобальними нормативами щодо забезпечення захисту здоров'я людей, які працюють на GE в усьому світі;

2) створення повідомлень про безпеку працівників та методи безпеки на корпоративному рівні, рівні бізнес-підрозділів та сайту компанії щодо протоколів безпеки;

3) просвітницька діяльність через діалог із працівниками, які проводять Головний спеціаліст відділу кадрів та Головний медичний працівник щодо щеплення тощо.

Що стосується підтримки стейкхолдерів, то GE збільшили виробничі потужності заради випуску ШВЛ GE Healthcare та іншого медичного обладнання, спрямованого на допомогу лікарям для діагностування та лікування COVID-19, у т. ч. ультразвукових засобів для надання медичної допомоги. GE Healthcare також запустили цифрові рішення з телемедичних платформ, які допоможуть медикам надати допомогу пацієнтам віртуально. Вартість інвестицій GE у зазначені заходи також не оприлюднені.

З початку пандемії, GE зробив внесок 4,9 млн. дол. США на допомогу у зв'язку з COVID-19, що включала доставку засобів індивідуального захисту обладнання для медичних працівників США; також у рамках підтримки протипандемійних заходів GE спрямував 1 млн. дол. США пожертвування до ООН та ВООЗ.

Дослідники GE працюють над мікродатчиком, який може знаходити віруси та патогени в повітрі. Тобто, ці дослідження можуть означати, що в майбутньому смартфони та розумні годинники будуть оснащені такими датчиками та це допоможе виявляти не тільки SARS-CoV-2 вірус, що викликає COVID-19, а також інші збудники інфекційних та вірусних захворювань.

Крім того працівники GE по всьому світу здійснюють волонтерську діяльність, щоб застосувати свій досвід для допомоги боротьби з пандемією.

Отже, можна зазначити, що GE досить активно протидіє пандемії, водночас офіційно оприлюднені дані щодо фінансування є дуже неповними та не відображають реальної картини.

2. Walmart, найбільшій у світі ритейлер, гігант оптової та роздрібною торгівлі. Окрім підтримки персоналу та забезпечення безпеки відвідувачів магазинів Walmart,

корпорація та її фон Walmart Foundation значних зусиль спрямовують на корпоративну соціальну відповідальність щодо потреб спільнот та місцевих громад.

Так, Walmart підтримує місцеві громади як грошовими, так і натуральними пожертвуваннями їжі з магазинів місцевим продовольчим банкам.

Серед основних ініціатив у США, спрямованих на подолання пандемії COVID–19 слід визначити наступні:

1) 43 млн. дол. США, котрі Walmart спрямовує на глобальну допомогу від COVID–19;

2) гранти на створення вакцин: 2,75 млн. дол. США спрямовано на підтримку організацій, які працюють над заходами у громадах США, щоб підвищити рівень обізнаності про вакцини проти COVID–19, а також фінансування організацій, що займаються дослідженнями вакцини;

3) пожертвування продуктів харчування від закладів Walmart на суму понад 55 мільйонів доларів;

4) підтримка доступу до їжі: Фонд Walmart надав 5 млн. дол. США на фінансування фонду реагування на COVID–19 Feeding America для підтримки нужденних;

5) боротьба з голодом. Walmart профінансувала 18 млн. дол. США для програм Feeding America® та збору продуктів харчування для її членів;

6) підтримка малого бізнесу – Walmart докладає зусиль, щоб допомогти власникам малого бізнесу, які постраждали від пандемії;

7) Міжнародна підтримка: Walmart та Walmart Foundation також тісно співпрацюють із зацікавленими сторонами на ринках Walmart, щоб підтримати ініціативи громад, пов'язані з продовольчою безпекою та охороною здоров'я. Зокрема, корпорацією надано фінансову та матеріальну підтримку для боротьби із COVID–19 в Індії на суму 6,2 млн. дол. США.

Зазначимо, що як і корпорація GE, Walmart не оприлюднює повні обсяги фінансування боротьби із коронавірусом, водночас, на відміну від GE, у корпоративній соціальній відповідальності гіганта ритейлу визначені витрати на боротьбу із бідністю, яка загострилася внаслідок впливу пандемії.

3. ExxonMobil's, нафтова корпорація. Серед заходів, спрямованих на боротьбу із коронавірусом нового типу, зазначені, передусім запобіжні заходи щодо безпеки працівників та їхніх родин. Запроваджено посилені протоколи прибирання та дистанціювання в офісах та на об'єктах.

Щоб задовольнити особисті потреби співробітників, були створені програми гнучкого вибору робочого місця, догляду за дітьми та літніми членами сімей.

Що стосується підтримки інших стейкхолдерів, то Exxon здійснювала підтримку медичного персоналу. Зокрема, з середини квітня 2020 року значно зросла потреба у медичних масках, лікарняних халатах та іншому медичному обладнанні. Exxon відповіла на цей запит, збільшивши виробничі можливості на спеціалізованих виробництвах поліпропілену на підприємствах корпорації у Луїзіані, Техасі та Сінгапурі. Також було збільшено виробництво та постачання ізопропілового спирту – ключового інгредієнта багатьох дезінфікуючих засобів. Крім того, Exxon використала свої технічні та логістичні потужності, щоб допомогти вирішити проблеми, пов'язані з дефіцитом засобів індивідуального захисту.

У 2020 р. ExxonMobil's здійснювала заходи, спрямовані на допомогу місцевим громадам. Зокрема, у великому районі Х'юстона, де проживає понад 10 000 співробітників ExxonMobil, корпорація підтримувала продовольчі банки, лікарні, поліцію та пожежників. Також корпорація співпрацює з Техаською асоціацією ресторанів, щоб підтримати постраждалі від пандемії місцеві ресторани заклади, які готують тисячі страв для медичних працівників.

У Західному Техасі та Нью-Мексико ExxonMobil's фінансувала допомогу місцевим продовольчим банкам, а також здійснювала допомогу муніципальним шкільним округам, щоб підтримати вдосконалення технологій онлайн-освіти. Подібні зусилля були здійснені для ком'юніті по всіх місцевих громадах Сполучених Штатів, де живуть і працюють співробітники ExxonMobil. Також корпорація підтримувала своїх працівників за межами США.

Незважаючи на те, що корпорація вживала заходів, спрямованих на боротьбу з наслідками пандемії, у тому числі, із бідністю, підтримку населення та місцевих

спільнот, корпорація оприлюднює лише суму, спрямовану на підтримку працівників за кордоном, 2 млн. дол. США.

4. Apple, інноваційна технологічна корпорація. Як і інші корпорації з досліджуваного переліку, Apple декларує соціальну відповідальність в умовах пандемії, що спрямована на захист здоров'я команди, клієнтів та спільноти. Apple була однією з перших компаній, що закрила офіси та роздрібні магазини, та знайшла інноваційні способи спілкування з колегами та клієнтами віртуально. Apple продовжувала сплачувати заробітну плату під час тимчасового закриття офісів, розширила оплачувану відпустку, забезпечила членів команди ЗІЗ, а також покращила протоколи та процедури створення безпечного робочого середовища, як в офісі, так і в магазині.

Із Apple Card Програмою підтримки клієнтів Apple запропонувала клієнтам у разі потреби можливість пропустити місячні платежі без нарахування відсотків.

Корпорація профінансувала внески у сумі понад 120 млн. дол. США – пожертвування організаціям, що пропонують допомогу від COVID–19, з метою надання більше ніж 30 мільйонів масок та 10 мільйонів виготовлених на замовлення щитків для обличчя, а також на благодійні пожертви та у фонд підтримки персоналу.

10 млн. дол. США підтримки було надано для виготовлення 20 мільйонів наборів для збору зразків для діагностики COVID–19 для лікарень по всіх США.

У партнерстві з Білим домом Оперативна група Apple з коронавірусу та Центр контролю та профілактика захворювань (CDC), випустили програму та веб–сайт, які скеровують користувачів через серію запитів щодо стану їх здоров'я, щоб визначити, чи мають вони звернутися по допомогу щодо симптомів COVID–19. Також Apple співпрацювали з Google, щоб створити нову систему сповіщення про ризик зараження.

Як можна зазначити, Apple також не розкривають повного обсягу свого протипандемійного бюджету, натомість корпорацією задекларовано сумарне фінансування відповідних ініціатив на суму 130 млн. дол. США.

5. CVS Health, медична корпорація. У 2020 році CVS Health поставила за пріоритет КСВ підтримку для тих, на кого найбільше вплинула пандемія COVID–19. Зокрема, йдеться про надання життєво важливих ресурсів найбільш уразливим верствам населення та допомоги людям із хронічними захворюваннями. CVS Health запланувала майже 600 млн. дол. соціальних інвестицій для вирішення проблем расової диспропорції у стані здоров'я, яку відчувають чорношкірі американці.

Протягом наступних 10 років CVS Health планує виділити понад 1,5 мільярда доларів соціальних інвестицій на побудову здоровішого суспільства.

Як і в багатьох сферах охорони здоров'я, вплив наслідків COVID–19 був найтяжчим саме для малозабезпечених громад. Навесні 2020 року CVS Health взяли на себе зобов'язання спрямувати 50 млн. дол. США на благодійні акції для підтримки населення найбільш уразливих до COVID–19 груп.

Крім того, CVS Health надала понад 2 млн. дол. США грантового фінансування для розширення телемедичних послуг, а також заходів щодо забезпечення більшого доступу до тестування на COVID–19.

Таким чином, CVS Health, з наведених корпорацій, знайшла найбільш виваженого балансу між фінансуванням протиковідних заходів, економічною підтримкою та соціальними інвестиціями у боротьбу з бідністю. Якщо підводити загальний підсумок, то найбільш охоче ТНК фінансують економічні заходи, спрямовані на підтримку бізнесу, збереження робочих місць та відновлення ділової активності.

Висновки до розділу 2

Практика ТНК пропонує різні варіації моделей корпоративної соціальної відповідальності. В узагальненому вигляді це моделі: німецька, англосаксонська та шведська моделі КСВ фірми (або ТНК). Водночас, у всіх моделях КСВ ТНК, спільним є вирішення енергетичної проблеми для ТНК на засадах сталого розвитку з використанням потенціалу відновлюваної енергетики, біоенергетики, зеленого водню.

Лідером у реалізації проектів КСВ є ТНК Європейського Союзу, які орієнтуються у своїй діяльності на стратегію ЄС «European Green Deal» та «зелену енергетику». Всі європейські моделі КСВ ТНК постійно збільшують використання відновлюваних енергетичних ресурсів у своєму енергетичному балансі, що сприяє реалізації цілей «зеленого розвитку» ЄС та сталого розвитку ООН. Передбачено, що до 2050 року Європейський союз стане вуглецево нейтральним. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє КСВ найбільших ТНК Європейського Союзу.

В цьому ж напрямку діє політика КСВ ТНК Європейського Союзу, зорієнтована на зменшення бідності, піклування про найманих працівників та членів їх родин. Для цього у руслі стратегії КСВ ТНК запроваджують безкоштовне навчання, системи перекваліфікації, постійну підтримку системи освіти LLL (концепції навчання впродовж життя). Особливе піклування КСВ ТНК проявляють під час пандемії COVID–19, створюючи спеціальні умови для дистанційної роботи, виплачуючи матеріальну допомогу під час локдаунів, надаючи психологічну допомогу та інші засоби підтримки соціального здоров'я нації.

РОЗДІЛ III

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТНК КРАЇН СВІТУ У СФЕРІ КСВ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

3.1. Пріоритети розвитку КСВ підприємств України у реалізації цілей сталого розвитку

Останніми роками в Україні зростає інтерес до КСВ. Це пов'язано як з політичними причинами, так і із зацікавленістю бізнесу знайти спільну мову з владою всіх рівнів і суспільством, підвищивши, таким чином, свою стійкість. Влада підтримує цю діяльність, справедливо вважаючи, що прогресивна частина українського бізнесу допоможе вирішити хоча б частину найгостріших соціальних проблем. У той самий час спостерігається різноголосиця розуміння у сфері КСВ.

Нині бізнес–спільнота, владні структури та ЗМІ мають два підходи до КСВ. Вузьке розуміння КСВ представляє перелік соціальних проектів та програм, що здійснюються українським бізнесом щодо розвитку власного персоналу, а також допомоги найменш забезпеченим та проблемним групам населення на благодійній основі. І тут КСВ відбивається у вигляді традиційних соціальних розділів корпоративних звітів чи формі соціальних звітів підприємств.

Комплексний підхід, що тільки розвивається в Україні, передбачає КСВ у формі звітів з корпоративної соціальної відповідальності або сталого розвитку відповідно до міжнародних стандартів і рекомендацій. Україна активно підтримала прагнення країн до сталого розвитку в міжнародному розумінні цього терміну. Важливою умовою успіху у цій галузі є принцип добровільності звітності бізнесу з КСВ в умовах моральної мотивації та непрямого регулювання з боку законодавчої та виконавчої влади. Державний підхід полягає у всілякій підтримці практики звітності з КСВ українського бізнесу, виробленні відповідних урядових рекомендацій та регулярному діалозі влади та бізнесу про основні напрямки та зміст КСВ. При цьому питання про соціальну відповідальність самих органів влади,

насамперед виконавчих, також є актуальною та гострою проблемою. За активної підтримки практики добровільного та ефективного об'єднання ресурсів держави та бізнесу для вирішення окремих соціальних та екологічних проблем, звітність та законодавча відповідальність бізнесу та влади не повинні змішуватись, а тим більше перекладатися одна на одну.

Звітність з КСВ та сталого розвитку має впроваджуватись на засадах добровільності, державної свідомості та соціальної орієнтованості бізнесу. При цьому державні органи влади, насамперед профільні федеральні міністерства, а також виконавчі органи на місцях повинні активно підтримувати КСВ, розвивати нові форми соціального партнерства і проводити регулярні зустрічі для вироблення відповідних рекомендацій для бізнесу, поступово перетворюючи цю діяльність на природну ознаку респектабельності українського бізнесу. Владним структурам усіх рівнів слід активно підтримувати КСВ саме як комплексну систему, яка стимулює планомірні соціальні інвестиції бізнесу.

Розглянемо дослідження, проведене компанією KPMG в Україні щодо тенденцій розвитку КСВ українського бізнесу [106].

Насамперед, проведене дослідження підтверджує розуміння компаніями–респондентами стратегічної природи КСВ, що склалося. Наявність відповідного зв'язку підтвердили 40 компаній із 44, які відповіли на релевантне питання (91% компаній–респондентів проти 83% у дослідженні 2014 р.). Більше того, з 29% у 2014 р. до 36% у 2020 р. зросла частка компаній, які вважають, що їхня корпоративна стратегія спочатку розробляється, приймається та реалізується як соціально відповідальна. Частка компаній–респондентів, які зазначили, що їх стратегія в галузі КСВ та сталого розвитку є складовою корпоративної стратегії, у свою чергу, дещо знизилася (з 54% до 50% відповідно). Показово, що всі компанії–респонденти, які ведуть корпоративну соціальну діяльність від 1 до 3 років, відносяться до першої групи, тоді як 59% компаній – «старожилів» КСВ – потрапляють до другої групи, і лише 35% – до першої. Відповідно, серед компаній, які вказали, що їхня загальнокорпоративна стратегія спочатку розробляється, приймається і реалізується як соціально відповідальна, виявилися відносно великі частки компаній переробного

сектора та сфери послуг (43% і 41% відповідних підвиборок). У свою чергу, ситуація, при якій стратегія в галузі корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку є складовою загальнокорпоративної стратегії, виявилася більш типовою для компаній сировинного та переробного секторів (75% та 50% відповідних підвиборок).

Стратегічні рішення, пов'язані з корпоративною соціальною діяльністю, зазвичай приймаються компаніями–респондентами на вищих рівнях корпоративного управління (табл. 3.1.).

Таблиця 3.1

Основні суб'єкти корпоративного управління, які приймають рішення, що визначають стратегію в галузі корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку, у %

Суб'єкти корпоративного управління	2008 рік	2014 рік	2020 рік
Загальні збори акціонерів	32	12	9
Найбільші акціонери	32	13	16
Рада директорів	64	53	53
Колегіальний вищий виконавчий орган (правління)	61	67	22
Вища виконавча особа (Генеральний директор – CEO)	–	–	51

Примітка. Складено автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Основним суб'єктом у цій галузі залишається Рада директорів (53% компаній–респондентів проти 64% та 53% у 2008 та 2014 рр. відповідно). Як і раніше, велика роль колегіального вищого виконавчого органу, на який вказали 22% компаній–респондентів. Зниження даного показника, що здається, порівняно з 2008 і 2014 роками. пояснюється появою у відповідному питанні анкети додаткового варіанта відповіді – «Вища виконавча особа (Генеральний директор – CEO)», частка якої у цьому дослідженні склала 51%. У свою чергу, як показало проведене дослідження, роль загальних зборів акціонерів та найбільших акціонерів як таких щодо знизилася. Втім, відмінності у вибірках відповідних досліджень 2008, 2014 та 2020 років. дозволяють із суттєвими обмеженнями розглядати лише загальну тенденцію.

Такою ж стабільною залишається ситуація, що склалася з документальним закріпленням стратегій компаній–респондентів у галузі КСВ та сталого розвитку (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2

Документальне закріплення стратегії компанії в галузі КСВ та сталого розвитку, у %

Тип документу	2008 рік	2014 рік	2020 рік
Окремий документ, затверджений найвищою виконавчою особою (органом)	21	25	58
Колективний договір	58	24	16
Етичний кодекс	22	25	40
Кодекс корпоративної поведінки	29	27	20
Спеціальний документ відсутній	12	17	9
Інше	12	22	20

Примітка. Складено автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Більшість підприємств–респондентів (58%) використовує спеціальний документ, затверджений вищою виконавчою особою (органом), причому частка цих підприємств значно зросла минуле п'ятиріччя. У свою чергу, зниження «стратегічної» ролі колективних договорів (з 58% у 2008 р. до 24% у 2014 р. та 16% у 2020 р.) та кодексів корпоративної поведінки (з 29% до 27% і 20% відповідно)) більш ніж компенсовано посиленням уваги до етичних кодексів (з 22% у 2008 р. до 25% у 2014 р. та до 40% у 2020 р.). Можна припустити, що подібний розподіл відображає глобальну тенденцію документального закріплення стратегії КСВ та сталого розвитку в цілому, який доповнює етичний кодекс, що закріплює принципи КСВ як основу системи корпоративної соціальної діяльності.

Проведене дослідження не дозволяє коректно судити про рівень розвитку в компаніях–респондентах цілісних систем відповідної документації, що каскадно охоплює всі рівні стратегічного управління – корпоративну, бізнес– та

функціональні стратегії. Варто зазначити, що лише в однієї компанії–респондента використовуються всі чотири запропоновані варіанти документального закріплення; у п'яти – 3 варіанти, у семи – 2. Крім того, вибираючи варіант відповіді «інше», компанії–респонденти в половині випадків описували саме систему документів, що включає такі взаємопов'язані документи різних рівнів, як «Політика сталого розвитку», «Екологічна політика», «Політика в галузі охорони праці», «Політика з прав людини», «Антикорупційна політика», «Корпоративна політика в галузі управління зовнішніми соціальними програмами», «Політика корпоративної соціальної відповідальності», «Корпоративний стандарт управління спонсорською та благодійною діяльністю», «Корпоративна соціальна політика», «Кодекс постачальника».

Втім, надані компаніями–респондентами дані дозволяють, незалежно від аналізу відповідної документації, судити про інтеграцію принципів КСВ та сталого розвитку у бізнес– та функціональні стратегії в рамках системи корпоративної соціальної діяльності.

Насамперед, 35 компаній (81%) із 43, які відповіли на відповідне питання, підтвердили інтеграцію цих принципів у бізнес–стратегію, 2 компанії не змогли відповісти і лише 6 компаній (14%) подібну інтеграцію заперечували. У той же час лише 22 компанії (50%) з 44 позитивно відповіли на питання про те, чи підвищує дотримання принципів КСВ та сталого розвитку прибутковість компанії, 3 важко було з відповіддю, а 19 компаній (43%) відповіли на це питання негативно. Подібна розбіжність, здається, не ілюструє лише визнання частиною компаній неефективності відповідальної бізнес–стратегії, «за визначенням» орієнтованої підвищення конкурентоспроможності компанії. У певному сенсі воно продиктоване актуальним переосмисленням бізнес–стратегії, що передбачає комплекснішу оцінку ефектів при допущенні «бездохідної» ситуації loss–waste management в рамках внутрішньо– і міжсекторних взаємодій.

Що ж до функціональних стратегій, то компанії–респонденти демонструють комплексний підхід до розвитку відповідального бізнесу, що розвиває свої основні функції на основі принципів КСВ та сталого розвитку (див. Рис. 3.1.). Стратегії

відповідального управління людськими ресурсами та відповідального маркетингу традиційно використовуються більшістю провідних компаній. У свою чергу, інтеграція принципів КСВ та сталого розвитку у стратегію управління ланцюжком поставок та виробничу стратегію (по 45% компаній, що відповіли на це питання), а також у фінансову стратегію (33%) та стратегію досліджень та розробок (28%) наочно ілюструють сучасну тенденцію розвитку бізнесу, орієнтованого на сталий розвиток.

Рисунок 3.1. Інтеграція принципів КСВ та сталого розвитку у функціональній стратегії ТНК

Примітка. Побудовано автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Окремо варто зазначити, що частка компаній–респондентів, які розвивають свою благодійну діяльність у рамках загальнокорпоративної стратегії в галузі КСВ та сталого розвитку, зросла незначно – з 70% у 2014 р. до 76% у 2020 р. Дуже стійкими виявилися частки компаній, які планують провести відповідне співвідпорядкування (12% і 9% відповідно), а також вважають, що корпоративна благодійність взагалі не передбачає вироблення та реалізації відповідної стратегії (по 7% у кожному з досліджень).

Найважливішою якісною характеристикою стратегій компаній–респондентів у галузі КСВ та сталого розвитку є їхнє цілепокладання. Саме цілепокладання в кінцевому рахунку визначає сутність та зміст відповідальних рішень, що

приймаються на всіх рівнях стратегічного управління. Аналіз даних про варіанти цілепокладання дозволяє судити про напрями та зміст відповідної трансформації, про зміну моделі корпоративної стійкості (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Основна мета реалізації стратегії ТНК (компанії) у галузі корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку, у вимірі компаній–респондентів

Варіант цілепокладання	2008 рік	2014 рік	2020 рік
Зниження ризиків заподіяння збитків зацікавленим сторонам у короткостроковій перспективі	40	27	23
Підтримка репутації у середньостроковій перспективі	54	60	36
Отримання довгострокових конкурентних переваг (акцент на створення цінності для акціонерів)	83	47	41
Вирішення (участь у вирішенні) конкретних соціальних/екологічних проблем (створення «соціальної» цінності)	–	52	73
Підвищення конкурентоспроможності компанії, що супроводжується поліпшенням соціально–економічних та/або екологічних умов на території її присутності (створення цінності, що розділяється (загальної))	–	42	84

Примітка. Складено автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

По–перше, проведений аналіз демонструє послідовне зниження пріоритетності цілей, що безпосередньо асоціюються з «корпоративною стійкістю 1.0», для якої характерний акцент на отриманні довгострокових конкурентних переваг, що результують у створенні «цінності для акціонерів». Відповідно, у 2008 р. на відповідну мету вказали 83% компаній–респондентів, у 2014 р. – 47%, і в 2020 р. – 41%, причому лише одна компанія вказала її як єдину [88]. Збереження вихідної парадигми waste management–loss доповнюється готовністю до зниження негативних ефектів, які надає компанія на природу і суспільство. При цьому зниження цих ефектів інтерпретується як зниження ризиків завдання збитків зацікавленим сторонам у короткостроковій перспективі, що, у свою чергу, сприяє середньостроковій підтримці репутації. Відповідно, «зниження ризиків» та

«підтримка репутації» як цілі в 2008 р. відзначили 40% і 54% компаній–респондентів, у 2014 р. – 27% і 60%, і в 2019 р. – 23% і 36%. Що ж до галузевих особливостей, то на компанії–респонденти, які представляють сировинний сектор, довелося найбільше значення «зниження ризиків» (42% проти 21% у переробному секторі та 12% у сфері послуг) та найменші значення «підтримання репутації» (33% проти 43% та 35% відповідно) та створення «цінності для акціонерів» (25% проти 64% та 35% відповідно). За критерієм тривалості ведення корпоративної соціальної діяльності можна лише відзначити, що компанії зі «стажем» в 1–3 роки взагалі не вказали цілей, пов'язаних зі «зниженням ризиків» та «підтримкою репутації».

По–друге, за минуле п'ятиріччя вдвічі (з 42% у 2014 р. до 84% у 2020 р.) зросла частка компаній, які вказали створення «спільної» цінності як основну мету стратегії в галузі корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Створення «спільної» цінності, що асоціюється з «корпоративною стійкістю 2.0» і парадигмою win–win, передбачає створення цінності для бізнесу та для суспільства, раціоналізує участь компаній у вирішенні конкретних соціальних та екологічних проблем. На сьогоднішній день саме ця модель є найпоширенішою, хоча і явно недостатньою для ефективного залучення бізнесу в забезпечення сталого розвитку. Показово, що цю мету виділили 100% компаній–респондентів, що належать до сировинного сектору, тоді як у підвиборках переробного сектора та сфери послуг таких компаній виявилось 71% та 76% відповідно. У свою чергу, створення «розділюваної (загальної)» цінності в якості основної мети виділили 100% компаній–респондентів з досвідом ведення корпоративної соціальної діяльності від 7 до 9 років, а також 91% компаній з відповідним досвідом, що перевищує 10 років.

Незважаючи на таке масове використання в цілепокладанні, концепція створення «спільної» цінності, як уже було зазначено, відносно мало (10 компаній або 22%) використовується компаніями–респондентами як основа їх взаємодії з суспільством. Втім, лише 5 компаній вказали на створення «спільної» цінності як єдину мету, тоді як інші включили її в більш комплексну систему цілепокладання.

По–третє, з 2014 р. по 2020 р. значно (з 52% до 73%) зросла частка компаній, що виділили як одну з основних цілей рішення (участь у вирішенні) конкретних

соціальних чи екологічних проблем (створення «соціальної» цінності) . Ця зміна є дуже показовою, особливо на тлі відносного зниження інтересу до створення «цінності для акціонерів» як такої. Безумовно, ця зміна не дозволяє констатувати появу та активний розвиток «корпоративної стійкості 3.0». Проте акцентування відповідної мети створює передумови для більш активного залучення компаній у вирішення конкретних соціальних та екологічних проблем, у тому числі виходить за рамки парадигми win-win, що вузько трактується, в рамках внутрішньо- і міжсекторних взаємодій. Показово, що компанії всіх галузевих груп продемонстрували високий показник (від 64% у переробному секторі до 82% у сфері послуг) на вибір цієї мети. На свою мету вказали 100% компаній-респондентів, які мають «стаж» корпоративної соціальної діяльності від одного до трьох років.

Що ж до розвитку цілепокладання стратегій компаній-респондентів у сфері корпоративної благодійності, воно у цілому відповідає загальній логіці трансформації стратегій компаній-респондентів у сфері КСВ та сталого розвитку (рис. 3.2).

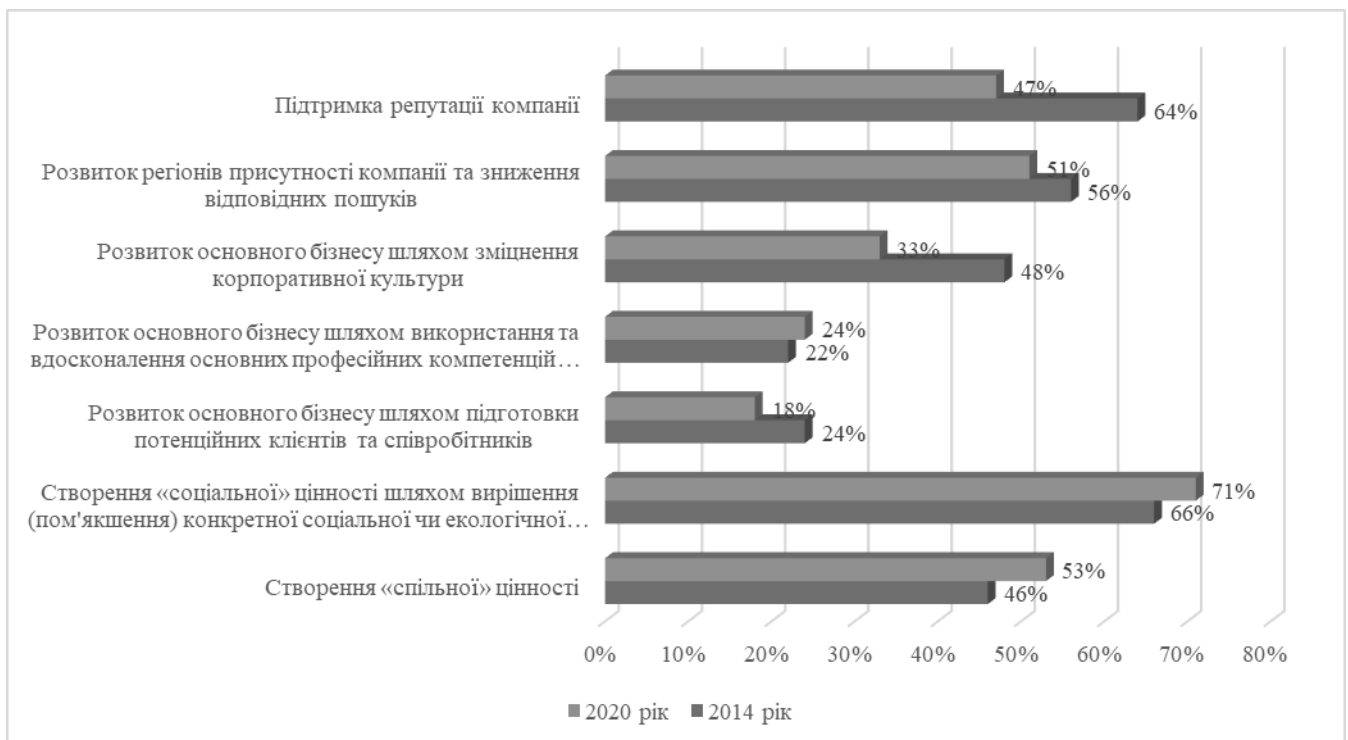

Рисунок 3.2. Основна мета реалізації стратегії КСВ ТНК (компанії) у сфері корпоративної благодійності

Примітка. Побудовано автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Зокрема, щодо знижується значення підтримки репутації компанії (з 64% у 2014 р. до 47% у 2020 р.) та зниження ризиків, пов'язаних з розвитком регіонів присутності (з 56% у 2014 р. до 51% у 2020 р.) . У свою чергу, зростає значення створення «соціальної» та «спільної» цінності (з 66% та 46% у 2014 р. до 71% та 53% у 2020 р. відповідно). Відносно менший приріст мети, орієнтованого створення «розділюваної (загальної)» цінності у разі благодійності цілком логічний.

По–перше, сама традиційна інтерпретація благодійності як безоплатної діяльності, підкріплена відповідними положеннями Закону України «Про волонтерську діяльність» [2], об'єктивно обмежує стратегічні інтерпретації корпоративної благодійності. По–друге, специфіка благодійної діяльності породжує специфічні форми створення «розділюваної (загальної)» цінності, ефективний розвиток яких потребує спеціальних управлінських зусиль. До таких форм, зокрема, можна віднести розвиток основного бізнесу компаній шляхом підготовки потенційних клієнтів та співробітників, удосконалення основних компетенцій співробітників та компаній загалом, загального зміцнення корпоративної культури. Усі ці форми використовуються компаніями–респондентами.

Нові можливості для трансформації стратегій компаній у галузі КСВ та сталого розвитку створює залучення компаній у досягнення Цілей сталого розвитку ООН (ЦСР ООН). При цьому відбувається не тільки уточнення мети як такої, але й виникає необхідність пошуку та реалізації нових можливостей ведення бізнесу, що асоціюються з «корпоративною стійкістю 3.0».

Насамперед проведений аналіз демонструє, що більшість компаній–респондентів (76%) усвідомлює причини, через які ЦСР ООН можуть і повинні бути інтегровані в їхню корпоративну стратегію (Див. Табл. 3.4.).

Очевидно, що при цьому втрачає змістовний зміст традиційна дихотомія: «стратегія в галузі корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку як частина корпоративної стратегії» або «корпоративна стратегія, яка спочатку розробляється, приймається та реалізується як соціально відповідальна». Показово, що 67% компаній–респондентів бачать відповідність ЦСР ООН корпоративним цінностям, принципам КСВ та сталого розвитку, тобто. співвідносять їхню

інтеграцію в корпоративну стратегію з початком комплексної трансформації системи корпоративної соціальної діяльності. Особливо важливо, що по 22% компаній–респондентів зазначають, що ЦСР ООН «допомагають відкрити нові можливості для розвитку бізнесу» та «сприяють покращенню партнерських відносин із зацікавленими сторонами». Втім, лише шість компаній–респондентів (13%) одночасно вказують обидві ці причини, тим самим наголошуючи на їхньому взаємозв’язку в умовах появи «корпоративної стійкості 3.0». Більше того, вибір 18% компаній–респондентів опції «допомагають керувати ризиками» сприймається як спроба інтерпретувати причини інтеграції ЦСР ООН до корпоративної стратегії у категоріях «корпоративної стійкості 1.0».

Таблиця 3.4

Причини інтеграції цілей сталого розвитку ООН у стратегію КСВ ТНК (компаній)

Причини	2020 рік, %
Відповідають корпоративним цінностям, принципам КСВ та сталого розвитку	67
Допомагають відкрити нові можливості для розвитку бізнесу	22
Сприяють покращенню партнерських відносин із зацікавленими сторонами	22
Допомагають керувати ризиками	18
Не актуальні для розвитку бізнесу	0
Немає відповіді	24

Примітка. Складено автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Крім того, більшість компаній–респондентів (67% від 43 компаній, що дали відповідь на відповідне питання) не тільки бачать можливості, які несе інтеграція ЦСР ООН у корпоративну стратегію, але повідомляють про їхню реальну інтеграцію у свою діяльність (див. Табл. 3.5).

У восьми (19%) компаній–респондентів ЦСР ООН інтегровані в принципи діяльності, у семи (16%) – каскадовані від корпоративної стратегії до бізнес– та функціональних стратегій. У свою чергу, інтеграція, що розглядається, має в цілому нерівномірний і обмежений характер: 30% компаній–респондентів використовують ЦСР ООН для визначення або коригування напрямів корпоративної благодійності, тоді як з основною операційною діяльністю їх співвідносять лише 9% компаній. Виявилися і галузеві особливості: компанії сфери послуг виступають яскраво вираженими лідерами у використанні ЦСР ООН при розробці принципів діяльності компанії (31% підвиборки проти 14% у компаній сировинного сектора та 8% у компаній переробного сектора) та при виборі напрямків корпоративної благодійності (44% підвиборки) проти 23% у компаній сировинного сектора та 21% у компаній переробного сектора).

Таблиця 3.5

Напрями інтеграції цілей сталого розвитку ООН у діяльність КСВ ТНК (компаній)

Напрямки інтеграції	2020 рік, %
ЦСР ООН враховувалися розробки принципів діяльності компанії	19
ЦСР ООН враховувалися під час розробки корпоративної стратегії	21
ЦСР ООН враховувалися під час розробки бізнес–стратегії	16
ЦСР ООН враховувалися під час розробки функціональних стратегій	16
Досягнення ЦСР ООН заплановано у рамках здійснення основної операційної діяльності	9
ЦСР ООН використовується при визначенні напрямів корпоративної благодійності	30
Ні, але організація розглядає можливість	12
Ні	21

Примітка. Складено автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Компанії сировинного сектора найбільшою мірою використовують ЦСР ООН при розробці бізнес–стратегії (23% підвиборки проти 14% у компаній переробного сектора та 13% у компаній сфери послуг); компанії переробного сектора – при розробці функціональних стратегій (29% підвиборки проти 8% у компаній сировинного сектора та 13% у компаній сфери послуг). Втім, отримані від компаній

дані не дозволяють судити про те, наскільки глибоко здійснюється інтеграція ЦСР ООН із зазначених напрямків.

І нарешті, найважливішим аспектом інтеграції ЦСР ООН у корпоративну стратегію та діяльність компаній–респондентів є вибір пріоритетних цілей і здійснення реального вкладу у їх досягнення. Формат дослідження не дозволяє простежити обґрунтованість вибору та проаналізувати коректність конкретних завдань, які вирішують компанії–респонденти в рамках пріоритетних ЦСР ООН. Проте видається можливим формування картини актуальних переваг та його можливих змін.

По–перше, 39 компаній–респондентів (87% загальної вибірки) виявилися готовими позначити пріоритетні ЦСР ООН (див. Табл. 3.6). Найбільшою популярністю (понад 70% компаній, що відповіли на це питання) користуються ЦСР–3 «Гарне здоров'я та благополуччя» та ЦСР–8 «Гідна робота та економічне зростання» (по 79%); ЦСР–4 «Якісна освіта» (77%); ЦСР–17 «Партнерство на користь сталого розвитку» (74%) та «Відповідальне споживання та виробництво» (72%). Можна припустити, що ці цілі, як правило, не є для компаній–респондентів новими і, переважно, «маркують» напрямки корпоративної соціальної діяльності, що вже склалися, у тому числі – традиційні напрямки корпоративної благодійності. У свою чергу найменш популярними (менше 30% компаній, що відповіли на це питання) виявилися ЦСР–1 «Ліквідація злиднів» (23%); ЦСР–2 «Ліквідація голоду» (15%); ЦСР–16 «Світ, правосуддя та ефективні інститути» (26%); ЦСР–14 «Збереження морських екосистем» (8%). Ці мети традиційно були пріоритетними у вітчизняних компаній з досить високого рівня соціально–економічного розвитку країни та її переважно континентального економіко–географічного становища.

По–друге, зазначена пріоритетність ЦСР ООН багато в чому визначається галузевою специфікою компаній–респондентів. Для компаній, що представляють сировинний сектор, найбільш популярними (понад 70% компаній відповідної підвиборки, що відповіли на це питання) є ЦСР–11 «Стійкі міста та населені пункти» (92%); ЦСР–17 «Партнерства на користь сталого розвитку» (91%); ЦСР–9 «Індустріалізація, інновації та інфраструктура» та ЦСР–4 «Якісна освіта» (по 85%);

ЦСР–3 «Добре здоров'я та благополуччя», ЦСР–7 «Недорога та чиста енергія», ЦСР–12 «Відповідальне споживання та виробництво» та ЦСР–13 «Боротьба зі зміною клімату» (по 77%).

Таблиця 3.6

Пріоритетні цілей сталого розвитку ООН у діяльності КСВ ТНК / компаній–
респондентів

ЦСР ООН	2020 рік, %
1. Ліквідація злиднів	23
2. Ліквідація голоду	15
3. Хороше здоров'я та благополуччя	79
4. Якісна освіта	77
5. Гендерна рівність	46
6. Чиста вода та санітарія	31
7. Недорога та чиста енергія	41
8. Гідна робота та економічне зростання	79
9. Індустріалізація, інновації та інфраструктура	69
10. Зменшення нерівності	38
11. Стійкі міста та населені пункти	64
12. Відповідальне споживання та виробництво	72
13. Боротьба зі зміною клімату	46
14. Збереження морських екосистем	8
15. Збереження екосистем суші	33
16. Світ, правосуддя та ефективні інститути	26
17. Партнерство на користь сталого розвитку	74

Примітка. Складено автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Очевидно, що цей перелік продиктований як технологічними причинами, які безпосередньо кореспондують із відповідними соціальними та екологічними проблемами, так і традиційною роллю сировинних компаній як місто– і навіть регіону утворюючих підприємств. У підприємств сфери послуг список яскраво виражених переваг значно коротший. Це ЦСР–3 «Гарне здоров'я та благополуччя», ЦСР–8. «Гідна робота та економічне зростання» та ЦСР–17 «Партнерства на користь сталого розвитку» (по 80%), ЦСР–4 «Якісна освіта» (73%). У компаній переробного сектора таких цілей виявилось лише дві: ЦСР–3 «Гарне здоров'я та

благополуччя» та ЦСР–12 «Відповідальне споживання та виробництво» (по 82%). Таким чином, можна зробити висновок, що компанії сировинного сектора демонструють найбільш системний підхід до пріоритету Цілей сталого розвитку ООН, що передбачає, у тому числі, участь у вирішенні глобальних проблем зміни клімату та переходу до нових видів енергії.

По–третє, отримані дані дозволяють порівняти пріоритетні ЦСР ООН компаній–респондентів з тими цілями, на досягнення яких вони зробили реальний внесок, та цілями, внесок у досягнення яких вони мали намір вносити в майбутньому періоді. Більшість ЦСР ООН відповідні дані відрізняються вкрай незначно, у межах статистичної похибки. У той самий час задля досягнення низки цілей із щодо невисоким рівнем пріоритетності компанії роблять невеликий «непріоритетний» внесок і готові, у разі, збільшувати його лише незначно. Це ЦСР–2 «Ліквідація голоду», ЦСР–5 «Гендерна рівність», ЦСР–6 «Чиста вода та санітарія» ЦСР–14 «Збереження морських систем» та ЦСР–16 «Світ правосуддя та ефективні інститути». Таким чином, можна припустити, що система пріоритетів компаній–респондентів, що склалася за роки ведення корпоративної соціальної діяльності в цілому, не зазнала будь–яких істотних змін під впливом ЦСР ООН.

Повертаючись до широкого використання ЦСР ООН визначення напрямів корпоративної благодійності, слід зазначити, що це напрями більшість компаній–респондентів мають традиційний характері і переважно пов’язані з реалізацією довгострокових проектів (див. Табл. 3.7).

Таким чином, йдеться не стільки про можливу зміну напрямів корпоративної благодійності, скільки про співвідношення структури благодійних проектів, що склалася, та програм з відповідними ЦСР ООН. Відповідно, «перша трійка» напрямків корпоративної благодійності – «освіта, освіта» (82% компаній–респондентів), «розвиток місцевих спільнот» (64%) та «охорона здоров’я, медицина» (60%) багато в чому забезпечують пріоритетність відповідних ЦСР ООН для компаній–респондентів. Більше того, показово, що відповідаючи на відкрите питання про соціальні проблеми, які можуть вирішуватися бізнесом із найбільшою та найменшою ефективністю, компанії–респонденти переважно керувалися

насамперед інтересами місцевих громад, що традиційно саме для корпоративної благодійності.

Таблиця 3.7

**Релевантність пріоритетних напрямів цілей сталого розвитку ООН та КСВ
ТНК / компаній–респондентів у сфері благодійної діяльності**

Напрямки	%	Релевантні ЦР ООН
Охорона здоров'я, медицина	60	3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь–якому віці 6. Чиста вода та санітарія 10. Зменшення нерівності
Освіта, освіта	82	4. Якісна освіта 10. Зменшення нерівності
Наука	27	4. Якісна освіта
Культура та мистецтво	56	4. Якісна освіта
Фізкультура та спорт, туризм	47	3. Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь–якому віці
Екологія	58	6. Чиста вода та санітарія 7. Недорога та чиста енергія 12. Відповідальне споживання та виробництво 14. Збереження морських екосистем 15. Збереження екосистем суші
Захист прав та свобод	4	5. Гендерна рівність 10. Зменшення нерівності 16. Світ, правосуддя та ефективні інститути
Інформаційна сфера, ЗМІ	2	16. Світ, правосуддя та ефективні інститути
Духовно–релігійна сфера	18	4. Якісна освіта
Розвиток місцевих спільнот	64	1. Ліквідація злиднів 8. Гідна робота та економічне зростання 9. Індустріалізація, інновації та інфраструктура 11. Стійкі міста та населені пункти

Примітка. Складено автором за даними офіційний сайту компанії KPMG.

Втім, саме корпоративна благодійність дозволяє компаніям–респондентам розвивати таку необхідну для досягнення ЦСР ООН внутрішньо– та міжсекторну взаємодію. Показово, що партнерські програми є основною формою реалізації благодійних програм (76% компаній–респондентів), причому у більшості випадків маються на увазі спільні програми корпоративного волонтерства – інструменту благодійної діяльності, що охоплює 80% компаній, які брали участь у дослідженні.

Таким чином, компанії–респонденти послідовно інтегрують принципи КСВ у системи стратегічного управління на всіх рівнях. При цьому, однак, інтеграція Цілей стійкого розвитку ООН розвивається повільно, лише незначно сприяючи зміні структури всієї системи корпоративної соціальної діяльності на користь сталого розвитку. Нове цілепокладання переважно фіксує в нових термінах систему взаємодії компаній із суспільством, що вже склалася, в тому числі – здійснюваної на традиційних напрямках корпоративної благодійності.

3.2. Реалізація цілей сталого розвитку у проектах КСВ ТНК в країнах світу (на прикладі ТНК Соса –Cola)

Варто розглянути корпоративну соціальну відповідальність на прикладі діяльності багатонаціонального підприємства ТНК «Соса–Cola».

Соса–Cola – це 11 великих компаній–боттлерів, які функціонують у межах декількох країн, і декілька десятків самостійних підприємств–неконсолідованих боттлерів. Наприклад, Соса–Cola Enterprises Inc. здійснює свою діяльність в США (де виробляє близько 70% споживаних американцями напоїв) і в країнах Західної Європи. Інший великий представник мережі Соса–Cola Amatil Ltd. посідає аналогічні позиції в Азійському регіоні. У країнах Східної Європи здійснює свою діяльність Соса–Cola Hellenic Botling Company.

Цілі Соса–Cola з КСВ, а саме екологічні, соціальні та управлінські цілі, закладені в щоденній діяльності підприємства, адже компанія визначає КСВ як фундамент для свого функціонування.

Протягом усієї історії компанія Соса–Cola витримувала нелегкі часи – виходила сильнішою із світових воєн, стихійних лих, економічних криз тощо. Коли COVID–19 поширився в 2020 році, вона швидко мобілізувалась для захисту здоров'я та добробуту співробітників; підтримувала безперервність та безпеку операцій з виробництва та доставки напоїв; забезпечила стійкість ланцюжка поставок (включаючи допоміжних постачальників); сприяла взаємодії партнерів та клієнтів; та підтримувала громади. Компанія також спрямовувала свої операції, комерційні

стратегії та інноваційні пріоритети, щоб задовольнити швидко мінливу динаміку ринку, одночасно просуваючи цілі щодо стійкості.

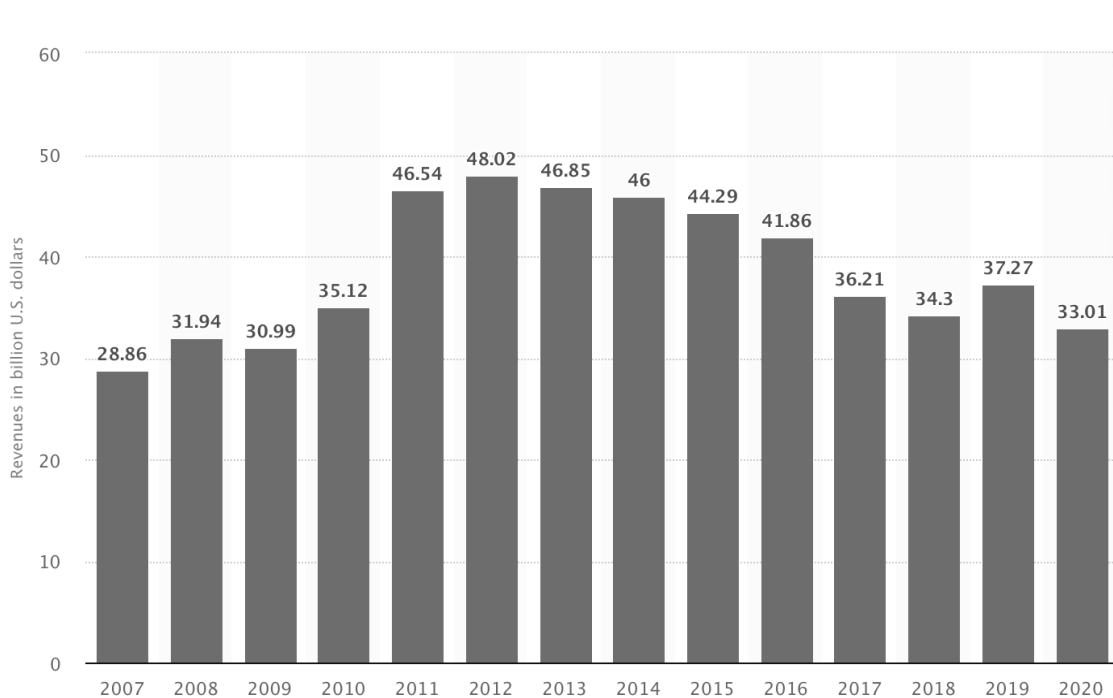

Рисунок 3.3. Чисті операційні доходи ТНК Соса–Солa у світі за період 2007 – 2020 рр. (млрд. дол. США)

Джерело: The Coca-Cola Company's net operating revenues worldwide [Електронний ресурс] // Statista – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/233371/net-operating-revenues-of-the-coca-cola-company-worldwide/>.

У 2020 році Соса–Солa продовжила ініцітиву «Світ без відходів», навіть у розпал багатьох тимчасових збоїв. На ринках, що становлять 30% світового виробництва компанії, Соса–Солa пропонує 100% перероблену пластикову упаковку принаймні однієї марки. Ця кількість зросла в 2020 році, і зараз підприємство пропонує пакети, виготовлені із 100% переробленого поліетилентерефталату (ПЕТ), приблизно на 30 ринках.

У 2020 році Соса–Солa також встановила за мету зменшити використання первинного ПЕТ на сукупні 3 мільйони метричних тонн у всьому світі до 2025 року. Це еквівалентно вивезенню цілого року цілісного пластику протягом наступних

п'яти років. А Нідерланди та Норвегія стали другим і третім ринками після Швеції, оголосивши, що Coca-Cola виготовить цілі місцеві портфелі з ПЕТ на 100% [128].

Упаковка має тісний зв'язок із кліматом, і 2020 рік також зазнав важливого прогресу у визначенні сталих цілей Coca-Cola. Компанія підтримує бачення досягнення нульових викидів до 2050 року, і встановила науково обґрунтовану мету на 2030 рік щодо зменшення викидів парникових газів на 25% порівняно з базовим рівнем 2015 року.

ООН вважає доступ до води основним правом людини. Проте Світовий економічний форум класифікує водні кризи як головний глобальний ризик, тоді як Світовий інститут ресурсів прогнозує розрив у 56% між світовим водопостачанням і попитом до 2030 року. Близько 2,2 мільярда людей у всьому світі не мають доступу до безпечної питної води, і очікується, що пандемія COVID-19 погіршить ситуацію. Ці виклики впливають на бізнес, клієнтів та громади, в яких працюють ТНК, і є поштовхом для нової, більш поглибленої стратегії у галузі водних ресурсів [128].

Більше десяти років тому компанія Coca-Cola поставила перед собою нову мету – поповнити воду, яку вона використовує у своїх напоях та їх виробництві. Компанія розробила науково обґрунтовану водну стратегію до 2030 року, спрямовану на досягнення водної безпеки там, де компанія працює та постачає компоненти. Ми будемо підтримувати поповнення запасів на 100% у всьому світі, зосереджуючись на поліпшенні стану водозбору в районах, що зазнають негативних проблем, які є критично важливими для бізнесу та підтримують ланцюг поставок сільського господарства. З 2010 року програми Coca-Cola з водопостачання, санітарії та гігієни також охопили понад 13,5 мільйонів людей у всьому світі. Серед важливих нових та інноваційних цілей на 2030 рік:

- 1) Регенеративне використання води: нове, інтегроване циркуляційне використання води в операціях (зменшення, повторне використання, переробка, поповнення)

- 2) Стійкість громади: Включення кліматичної адаптації громади, крім доступу до води та санітарії, і акцент на жінках та дівчатах

3) Здоров'я водозбірних басейнів: нова структура для вирішення спільних проблем із водою (кількість, якість, екосистеми, інфраструктура, управління)

4) Сільське господарство: Розширення сфери використання води у сільському господарстві, з акцентом на регіони, що перебувають під напругою

Компанія також встановила цілі щодо більш ефективного використання води та очищення всіх стічних вод у наших виробничих процесах. Вона поповнює своє споживання води завдяки партнерським проектам у всьому світі, які допомагають зберегти, очистити, зберігати або зробити доступним еквівалентну кількість води для природи та людей.

Важливим є ряд ініціатив, вжитих у зв'язку з тим, що мільйони людей по всій Африці не мають доступу до безпечної та чистої води для пиття, приготування їжі та основних санітарних умов. У 2009 році, підтримавши зобов'язання у розмірі 65 мільйонів доларів США, Фонд Кока–Кола запровадив Ініціативу поповнення ресурсів Африки (RAIN), щоб поліпшити доступ до води і поліпшити життя населення.

Протягом десятиліття RAIN здійснив каталітичні інвестиції, щоб вплинути на понад 6 мільйонів людей у 41 країні та територіях завдяки ряду ініціатив щодо води, розроблених з урахуванням потреб місцевої громади. Керований Глобальним фондом навколишнього середовища та технологій, RAIN залучив ресурси широкої мережі з більш ніж 300 партнерів, включаючи уряди, приватний сектор та громадянське суспільство, для підтримки проектів із багатьма соціально–економічними вигодами.

Багато проектів були зосереджені на покращенні водопостачання, санітарії та гігієни (WASH), що набуло додаткової актуальності у 2020 році, щоб зменшити поширення COVID–19. Згідно з одним з недавніх досліджень, лише третина домогосподарств у 16 країнах Африки, що перебувають на південь від Сахари, має вдома мило та воду, щоб мити руки.

Ініціатива дозволила розширити можливості понад 400 000 жінок через доступ до води, заощадивши їм значний час від збору води та створивши можливості для працевлаштування, підприємництва та формування навичок за допомогою проектів,

пов'язаних з водою, у своїх громадах. RAIN також забезпечив понад 1200 шкіл доступом до чистої води, санітарно–гігієнічними засобами, мийними руками та гігієнічними курсами. Завдяки зменшенню ризиків захворювань та прогулів, діти в цих школах тепер мають більш здорове навчальне середовище та можливість розкрити весь свій потенціал.

Також Соса–Сола, як авторитетне ТНК, приєдналася до Пакту США щодо пластику, який відстоюють Партнерство з переробки вторинної сировини, Фонд Еллен Макартур зі співпраці з державними та місцевими органами влади, а також іншими підприємствами та неурядовими організаціями, щоб забезпечити раціональне використання пластмас у циркулярній економіці та поза її межами. Ініціатива базується на програмі Американської асоціації напоїв Every Bottle Back (запущена в 2019 році), яка спрямовує майже 500 мільйонів доларів на виховування свідомості споживачів та вдосконалення системи переробки.

27 січня 2021 року Соса–Сола приєдналася до 30 інших компаній, включаючи Loblaw та Walmart, у запуску Канадського пакту про пластик.

Також в Індонезії, через галузеву коаліцію під назвою PRAISE, Соса–Сола співпрацювала з рівними компаніями та урядовими партнерами, щоб запуснути першу в країні Організацію з відновлення упаковки (PRO) для збільшення збору та переробки відходів споживчої упаковки. Ці зусилля покликані стати невід'ємною частиною впровадження кругової економіки в Індонезії та підтримати мету уряду зменшити пластикове сміття в океані на 70% до 2025 року.

У Кенії показники вторинної переробки зросли з 5% у 2018 році до приблизно 40% у 2020 році завдяки спільним зусиллям промисловості щодо підтримки моделі утилізації ПЕТ–компанії з переробки ПЕТ Соса–Сола запустила подібні програми в Ефіопії та Танзанії, спираючись на цю успішну модель, вперше розроблену в Південній Африці [128].

Таким чином, можна зробити висновок, що діяльність ТНК на прикладі Соса–Сола спрямована не лише на отримання прибутків чи розширення ринків, але й на ретельне піклування про громади, екологію та клімат у тих територіях, на яких вона функціонує.

3.3. Стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва КСВ ТНК у сфері сталого розвитку

В умовах сучасного світу як перед людством в цілому, так і перед окремими державами встають різноманітні проблеми і кризи, які потребують вирішення. Серед цих викликів сучасності – забруднення навколишнього середовища, соціальна незахищеність, порушення прав людини, необхідність боротьби з бідністю, завдання забезпечення доступу до якісної освіти для жителів країн, що розвиваються і багато інших. У світлі того, що державні структури не завжди в змозі ефективно і самостійно вирішити ці завдання, особливої популярності набуває концепція корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), в рамках якої частина навантаження по врегулюванню перерахованих вище проблем беруть на себе багатонаціональні підприємства.

В сучасних умовах КСВ стає інструментом просування діяльності компаній, формування позитивного маркетингового образу і вилучення додаткових вигод.

Динаміку розвитку популярності КСВ можна простежити за рівнем зростання публікацій нефінансової звітності (соціальні звіти, екологічні звіти, звіти зі сталого розвитку і т.д.). Так, в 2011 р. Міжнародний реєстр нефінансових звітів (Corporate Register) містив близько 30 000 звітів більш ніж 7 500 компаній. А до кінця 2019 року цей показник наблизився до: 98 000 звітів від більш ніж 16 300 організацій.

На сучасному етапі розвитку існує ряд міжнародних документів, що впливають на відносини в сфері КСВ. В їх число входять конвенції і декларації Міжнародної організації праці (ILO Conventions, ILO Declarations), Рекомендації Організації економічного співробітництва і розвитку для транснаціональних корпорацій (OECD Guidelines for Multinational Enterprises), Норми ООН про обов'язки компаній в сфері прав людини (UN Human Right Norms for Business) та інші нормативні документи. Перші стандарти були розроблені ще в Англії на рубежі дев'ятнадцятого і двадцятого століть, а в даний час публічна нефінансова звітність підприємств є одним з найважливіших вимог, що пред'являються до компаній громадськістю розвинених країн [37].

У науковій літературі поняття «корпоративна соціальна відповідальність» трактується як добровільна участь бізнесу в розвитку суспільства. Причин, що стимулюють підприємців на добровільні інвестиції, безліч: це податкові пільги з боку держави і спрощення взаємодії з державними структурами, зміцнення зв'язків з партнерами і залучення додаткових інвестицій, поліпшення іміджу компанії. Різні дослідники прийшли до висновку, що інвестиції, спрямовані на закріплення позитивного образу підприємства і розвиток персоналу, забезпечують підвищення прибутку підприємства в майбутніх періодах при невеликих витратах зараз [44].

На сучасному міжнародному ринку дотримання принципів діяльності компаній у сфері КСВ користується популярністю. Але варто зазначити, що концепція корпоративної соціальної відповідальності з'явилася відносно недавно, і її виникнення в різних країнах пояснювалося своїми соціально–історичними передумовами. В силу цих обставин існують різні моделі КСВ: британська, канадська, японська, американська і інші [25]. У більшості країн держава підтримує соціально відповідальні компанії, оскільки впровадження принципів КСВ дозволяє більш ефективно вирішувати соціальні, економічні та екологічні проблеми, створює можливості для:

- підвищення якості соціального забезпечення і освіти;
- боротьби з корупцією, дискримінацією, порушенням прав людини;
- функціонування в рамках довгострокового стійкого соціально–економічного та екологічного розвитку;
- зниження навантаження на державу при вирішенні суспільних проблем.

Крім іншого, реалізація соціальних проектів робить деякий вплив на макроекономічні показники держави і ті показники, які оцінюють якість життя і рівень щастя в суспільстві. Прикладом тому служить той факт, що з недавнього часу в практиці оцінки розвитку держав все більшу увагу початок приділятися не тільки ВВП або індексу людського розвитку (ІЛР), але і показниками, які характеризують рівень щастя. Важливість цих показників виходить з тих передумов, що метою економічного зростання, так і діяльності всієї держави, в кінцевому рахунку повинно стати добробут і щасливе життя громадян. З цієї причини в 2006 році

фондом New Economics Foundation був запропонований міжнародний індекс щастя (Happy Planet Index), в якому враховується ряд факторів, включаючи екологічне благополуччя, суб'єктивну задоволеність громадян, очікувану тривалість життя і т.д. [39]. У 2011 році Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію з пропозицією до країн оцінювати щастя своїх громадян і орієнтуватися на ці показники в своїй діяльності. Безсумнівно, в світлі описаних тенденцій слід визнати, що практика КСВ в великому бізнесі може вплинути на розвиток держави і поліпшення якості життя громадян. При цьому діяльність КСВ, спрямована на допомогу громадянам і створення більш комфортних умов для їх існування, впливає на показник задоволеності і щастя в суспільстві. Крім того, при виборі варіантів інвестування в тій чи іншій країні великі інвестори враховують найрізноманітніші дані, і високий індекс щастя може зіграти свою роль в цьому виборі.

Оскільки соціальна відповідальність бізнесу є однією з актуальних тем в контексті світової економіки, багато дослідників в своїх працях піднімали проблему корпоративного управління. Зокрема, погляди Арчі Керролла стали основними в цьому питанні. На його думку, в основі КСВ лежить базова економічна відповідальність. Компаніям необхідно випускати продукцію, що задовольняє потреби споживачів, і отримувати прибуток. Другий щаблем Керролл вважав необхідність бізнесу узгоджувати свою діяльність з чинним законом в умовах ринкової боротьби, а також відповідність суспільним очікуванням, не прописаним в правових нормах. Третьою сходинкою є задоволення суспільних очікувань, заснованих на моральних нормах. Останньою сходинкою Керролл виділив участь в реалізації соціальних програм.

В цілому, КСВ є великою концепцією, інтегрованою в контекст сучасної економіки. В її сферу входить взаємодія не тільки з державою, але і з рядом інших зацікавлених сторін. Ця ідея виражається в теорії «стейкхолдерів», яка є ключовою частиною КСВ і постулює, що при досягненні організацією своїх цілей необхідно враховувати інтереси зацікавлених сторін.

Побудова якісних взаємовідносин зі стейкхолдерами дає можливість:

- поліпшити репутацію компанії; залучити висококваліфіковані кадри;

- дотримуватися лінії сталого розвитку компанії;
- посилити прозорість дій компанії і підвищити довіру до неї;
- отримувати зворотний зв'язок з боку стейкхолдерів для більш ефективної взаємодії з ними.

Багато компаній використовують КСВ в своєму маркетингу. В такому нестандартному контексті соціальна відповідальність стає інструментом ринкової експансії і на це є цілком реальні передумови. Зокрема, опитування, проведене консалтинговою компанією Cone в 2017 році [114], показує, що:

- 63% американців висловлюють надію, що під час відсутності державного втручання в бізнес компанії візьмуть на себе відповідальність щодо стимулювання соціальних та економічних змін;
- 78% хочуть, щоб компанії вирішували питання соціальної справедливості в суспільстві;
- 87% готові купити продукт через те, що компанія займається вирішенням важливих суспільних проблем;
- 76% відмовляться купувати продукти або послуги компанії, дізнавшись, що вона підтримує проблему, яка суперечить їхнім особистим переконанням.

Ці дані також показують, що наявність політики КСВ в компанії або її відсутність можуть стати причиною, яка впливає на рівень продажів. Про необхідність впровадження КСВ в маркетинг компаній свідчать і інші дані:

- 64% споживачів заявляють, що можуть заплатити в середньому на 5% більше, якщо товар, що купується асоціюється з соціально корисною справою;
- 20% споживачів згодні платити на 10% більше, якщо товар асоціюється з соціально корисною справою [11].

Сучасні концепції маркетингу часто засновані на прив'язці продукту і діяльності компанії до вирішення соціальної проблеми або досягнення суспільно корисної мети, що при обліку викладених вище фактів актуально на сучасному етапі розвитку корпоративного маркетингу.

Якщо виходити з історичних передумов появи описаного вище підходу, то треба враховувати, що становлення маркетингу почалося з ХХ століття, коли технологія виготовлення продукції досягла того рівня, який допоміг би зрівняти попит і пропозицію. Почала формуватися ринкова конкуренція, яка змусила виробників стежити за якістю своєї продукції і зміною товарного асортименту. В середині ХХ століття найменш постраждали в умовах війни країни змогли вивести економіку на той рівень, коли пропозиція зростала над попитом. Почав формуватися глобальний ринок, змушує виробників позиціонувати себе на ринку, формуючи позитивний образ в суспільній свідомості і вдаючись до принципів маркетингу. Пересичений якісними товарами та послугами споживач вибирає не тільки кращу продукцію, а й прагне підтримати ті компанії, соціальну політику яких він розділяє. Маркетологи, помітивши цю особливість в поведінці споживачів, стали розміщувати згадки про свої соціальні інвестиції на головних сторінках офіційних сайтів, на упаковці продукції, а також почали проводити благодійні акції. Велику історію благодійності має мережу громадського харчування «Макдональдс». Політика КСВ «Макдональдса» спрямована на фінансову підтримку дитячих будинків, що виділяє їх серед конкурентів. Про благодійну діяльність компанії говорить реклама, гасла на упаковках продукції, акції та збори пожертвувань біля кожної каси та інше. Безумовно, це є одним з чинників формування позитивного іміджу компанії.

Чималу роль проекти КСВ мають для компаній паливно–енергетичного сектора. Так, енергетична компанія ПАТ «РусГідро» в 2017 році витратила 1,6 мільярда рублів на зменшення викидів в атмосферу і установку повітроочисних споруд, а 2,19 мільярдів рублів направила на розробку програм інноваційного розвитку [107]. Це дає споживачеві і інвесторам зрозуміти, що керівництво компанії стурбовано проблемами екології та робить все, щоб завдати якнайменше шкоди екосистемі і здоров'ю людей.

Тютюнові компанії інвестують в розвиток охорони здоров'я, проводять молодіжну політику в рамках КСВ, підтримують малозабезпечені верстви населення,

вживають заходів з очищення атмосферного повітря, щоб зменшити негативний тиск з боку громадськості.

У підприємств, що не завдають своєю діяльністю очевидного шкоди екосистемі і соціуму, інвестиції також не спонтанні: компанії, орієнтовані на місцевих споживачів, займаються благоустроєм міста, фінансовою допомогою людям, які потрапили у важкі ситуації в зв'язку з нещасними випадками масового характеру. ТНК, чия діяльність має нейтральний характер по відношенню до соціальних сфер, інвестують кошти в фонди, які вирішують актуальні завдання, щоб за допомогою благодійної діяльності виділитися серед конкурентів.

Канадська компанія Kinross, що спеціалізується на видобутку золота, публікує на головній сторінці свого сайту інформацію про соціальну відповідальність в сфері охорони праці, промислової безпеки та екології. У звітах вона описує своє партнерство з місцевими громадами, в рамках якого в 2017 році було відраховано понад 728 тисяч доларів на соціальні проекти, більше 180 мільйонів – до місцевих бюджетів і близько 300 мільйонів – на місцеві закупівлі [131].

Одна з найбільших фармацевтичних компаній Pfizer направляє свої соціальні інвестиції на реалізацію природоохоронних програм, завдяки яким вдалося скоротити викиди вуглекислого газу на 20% і знизити споживання озоноруйнуючих речовин в промисловому обладнанні [127]. Слід зазначити, що успішна реалізація природоохоронних програм дозволила компанії отримати схвалення 385 світових інвесторів і отримати місце в списку корпорацій, які ведуть боротьбу з глобальним потеплінням.

Міжнародна корпорація Hewlett–Packard (HP), що спеціалізується на виготовленні та продажу комп'ютерної техніки і периферійних комп'ютерних пристроїв, є однією з найбільших американських компаній своєї галузі. Її соціальна діяльність спрямована на збереження природної різноманітності шляхом переробки пластикових відходів, що потрапляють в океан. Станом на 2019 рік компанія відзвітувала про переробку 199 мільйонів фунтів містять пластик відходів в 3,9 мільярда картриджів HP [122].

Слідують політиці соціальної відповідальності не тільки компанії, які виробляють товарну продукцію. Лідер в індустрії розваг The Walt Disney Company здійснює регулярну фінансову допомогу дитячим організаціям, лікарням і благодійним фондам, організовує благодійні концерти [6]. Велику популярність здобув соціальний проект під назвою «Місія MARVEL», в рамках якого під людей з обмеженими можливостями адаптуються кінозали.

Практика багатонаціональних компаній і опитування демонструють популярність КСВ в діяльності комерційних організацій і показують високу значимість для розвитку діяльності компаній, отримання конкурентної переваги і подальшої ринкової експансії.

На закінчення можна зробити висновок про те, що концепція КСВ набирає популярність по всьому світу, і в найближчі роки слід очікувати збільшення вкладень в КСВ з боку великих міжнародних компаній. При цьому можна підвести певні проміжні підсумки позитивного впливу практики КСВ. У глобальному форматі вони виражаються в ув'язненні ряду міжнародних угод, які розширюють і регулюють соціальну відповідальність бізнесу. В результаті цього процесу порушені багато сфер суспільного життя, ведеться робота по реалізації процесу підвищення кваліфікації та кар'єрного росту соціально незахищених співробітників, щодо поліпшення дотримання прав людини, підвищення рівня толерантності в суспільстві, розвитку безлічі благодійних програм по всьому світу. Особливе місце приділяється питанням екології. Реалізація програм в даному напрямку стає нормою для великого (навіть невиробничого) бізнесу. Посилюється підтримка науки, освіти, культури, охорони здоров'я. Все це дозволяє заявити, що КСВ є актуальним трендом сучасності, який буде тільки посилюватися в майбутньому.

При цьому можна бачити, що КСВ стала популярним інструментом розширення діяльності компаній в міжнародній торгівлі. В результаті гострої ринкової конкуренції компанії використовують різноманітні інструменти з метою розширення свого впливу, впровадження на нові ринки і формування позитивного маркетингового образу. Для вирішення цього завдання на соціальні проекти виділяються значні кошти. При цьому дослідження і опитування показують, що

діяльність КСВ приносить певний фінансовий ефект, що дає перевагу в подальшій конкурентній боротьбі.

Висновки до розділу 3

Україна, обравши шлях євроінтеграції, українські підприємства та бізнес структури взяли на озброєння загальноприйняту у Європейському союзі практику КСВ ТНК. Керівництво бізнес структур України усвідомлює, що вийти на європейський та світові ринки неможливо виключно за рахунок ціни виробленої продукції та її асортименту. Європейські та світові споживачі вимагають соціальної відповідальності товаровиробників. Саме тому український бізнес починає активно впроваджувати принципи КСВ у свою повсякденну практику.

Яскравим прикладом міжнародного економічного співробітництва у сфері КСВ є діяльність ТНК «Coca – Cola» на території України, що ставить та вирішує наступні цілі: екологічність виробництва, соціальна відповідальність щодо якості та безпеки своєї готової продукції, зменшення викидів CO₂, утилізація твердих побутових відходів, благодійна діяльність та спонсорство тощо.

В цілому, головними пріоритетами КСВ ТНК на території України на період до 2030 року визнається: соціальна відповідальність перед споживачами за високу якість та безпечність виробництва готової продукції; екологічність виробництва та перехід на відновлювану енергетику; зменшення викидів CO₂ на всіх стадіях виробничих процесів; використання ресурсів на принципах ефективності, енергозаощадження та інноваційності; екологічна утилізація твердих побутових відходів (ТПВ).

Поряд з цим, велике значення для КСВ українських підприємств набуває соціальний фактор: піклування про трудові колективи, особливо в умовах пандемії «COVID–19», у тому числі – надання матеріальної допомоги, оплачуваних відпусток, створення цифрових робочих місць, налагодження системи перекваліфікації кадрів в умовах цифровізації. Невід’ємною складовою КСВ українських фірм, бізнес структур стає спонсорство та благодійна діяльність, що підтримує найбільш

вразливі верстви населення. Такі тенденції притаманні КСВ ТНК, набувають в Україні все більшого поширення і стають невід'ємною складовою поведінки кожного великого і середнього національного підприємства.

ВИСНОВКИ

Сталий розвиток має забезпечувати рішення з точки зору задоволення основних потреб людини, інтеграції розвитку та захисту навколишнього середовища, досягнення рівності, забезпечення соціального самовизначення та культурного різноманіття та збереження екологічної цілісності.

Хоча концепція сталого розвитку зазнала певних змін протягом минулого, її фундаментальні принципи та цілі сприяли більш свідомій поведінці, адаптованій до обмежень навколишнього середовища. Це є причиною прийняття концепції в різних сферах людської діяльності. До реалізації концепції були залучені численні міжнародні організації, хоча вона знайшла позитивну реалізацію на місцевому рівні, але не дала значних результатів у глобальному масштабі. Цей факт підтверджує екологічні проблеми, які через 30 років після введення концепції все ще залишаються актуальними.

Сучасне розуміння концепції сталого розвитку розглядається через Цілі розвитку тисячоліття ООН, зосереджені на складній глобальній ситуації, як зростання населення, голод і бідність, війни та політична нестабільність, а також подальша деградація навколишнього середовища. Багато країн навіть не наблизилися до сталого розвитку, і розрив між розвинутими і слаборозвинутими країнами поглибився.

Фундаментальними обмеженнями реалізації концепції сталого розвитку є ступінь соціально—економічного розвитку, якого багато країн ще не досягли, пов'язаний з браком фінансових ресурсів і технологій, а також різноманітність політичних та економічних цілей у глобальному масштабі. .

Протягом останніх років зміна клімату впливає на всі підприємства, але деякі з них страждають більше, ніж інші, і одним з них є ТНК в авіаційній галузі. Авіаційні компанії мають потребу адаптуватися до цієї екологічної тенденції. KLM відреагувала на екологічний тиск, запустивши кампанію «Літати відповідально». Кампанія, яка безпосередньо пов'язана з рухом за зміну клімату. Ця кампанія є

результатом глобальної екологічної свідомості та призначена для споживачів авіакомпаній.

Розглянувши КСВ KLM з різними обов'язками, можна з упевненістю сказати, що компанія прагне виконати всі з них, навіть якщо вони все ще прагнуть у певних питаннях. Незважаючи на втрати чистого доходу, їхні доходи збільшуються. За останні п'ять років вони не були замішані в жодному юридичному скандалі і концентрують свої зусилля на екологічних інноваціях та гендерній рівності. Вони також брали участь у спонсоруванні різних благодійних проектів та створенні партнерських відносин з організаціями, які прагнуть покращити «якість життя» у громаді. З цього можна зробити висновок, що KLM діяла відповідно до чотирьох обов'язків, запропонованих у піраміді КСВ.

Практика реалізації проектів КСВ ТНК та великих компаній демонструє подвійний ефект: високу значимість КСВ для розвитку діяльності ТНК та великих компаній, для отримання конкурентних переваг на національному та світовому ринку, а також для вирішення часини актуальних проблем розвитку людського суспільства, вирішення екологічних та соціальних проблем.

Слід зробити висновок про те, що концепція КСВ ТНК набирає популярність по всьому світу, і в найближчі роки слід очікувати збільшення інвестування у КСВ з боку ТНК та великих міжнародних і національних компаній. Якщо оцінювати позитивний вплив практики КСВ ТНК на суспільний розвиток – слід відзначити, що цей вплив є багатовекторним: економічний, соціальний, екологічний, що відповідає концептуальному підходу сталого розвитку та реалізації цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року .

Завдяки КСВ ТНК вирішується багато актуальних екологічних та соціальних проблем розвитку суспільства, ведеться робота у сфері соціального захисту працюючого населення, у т.ч. – шляхом реалізації проектів з підвищення кваліфікації та гарантування кар'єрного росту соціально незахищених співробітників. КСВ ТНК зорієнтовані на недопущення дискримінації (у т. ч. за статевою ознакою, релігійними уподобаннями), на дотримання прав людини, підвищення рівня толерантності у суспільстві, розвитку та впровадження благодійних та

спонсорських програм по усьому світу. Особливе місце у КСВ ТНК приділяється питанням екології. Реалізація програм КСВ ТНК на місцевому рівні, як правило, реалізовує проекти очищення питної води та надання доступу місцевим громадам до чистої питної води. КСВ ТНК дозволяє вирішувати питання утилізації ТПВ, налагодити функціонування сучасних систем водопостачання та водовідведення. Поряд з цим, за рахунок КСВ ТНК реалізуються благодійні та спонсорські проекти у сфері освіти, культури, охорони здоров'я. Все це дозволяє заявити, що КСВ ТНК є актуальним трендом сучасного розвитку системи міжнародних економічних відносин, що буде розвиватися та поширюватися і в майбутньому. Так, у ХХІ ст. виникає концепція «інклюзивного капіталізму», відповідно до якої вагомая частина традиційних соціальних функцій держави перекладається саме на КСВ ТНК.

Деякі країни приділяють особливу увагу проблемам зміни клімату та екології в цілому. «Зелений пакт для Європи» покращить добробут та здоров'я громадян та майбутніх поколінь в контексті екологічності. Підсумком усіх перетворень мають стати: чистіше повітря, вода і ґрунт, ВДЕ, скорочення відходів, здоровіша їжа, сільське господарство без пестицидів та хімічних добрив, більше екологічних товарів у магазинах, більше станцій для зарядки електромобілів, альтернативний громадський транспорт, осучаснені будинки, школи та лікарні.

Також важливо відзначити ще один потенційний довгостроковий вплив Зеленого курсу на сусідів Євросоюзу: можливе зростання торгівлі зеленою електрикою та зеленим воднем. Майбутній імпорт відновлюваної електроенергії та зеленого водню з Близького Сходу та з Північної Африки може викликати нові питання щодо енергетичної безпеки та вирішити їх дозволить грамотна диверсифікація.

Корпоративна соціальна відповідальність вже досить давно є звичним показником того, наскільки добре ТНК взаємодіє із зацікавленими сторонами та спільнотами як на місцевому, так і на світовому рівні, – оскільки підтримка загального соціального є такою ж важливою метою для корпорацій, як і забезпечення прибутковості.

Пріоритетним напрямом фінансування заходів щодо боротьби із пандемією як для урядового сектору, так і для ТНК – є економічний напрям (86,63% та 88,02% відповідно). Водночас, якщо для урядового сектору другим за значущістю напрямом є фінансування заходів, що є відповіддю на виклики пандемії, до якого спрямовано майже половина інвестицій, 48,54%; то корпорації вважають за більш пріоритетний для себе напрямок – підтримку малого та середнього бізнесу, дбаючи про підтримку передусім ділової активності (64,96%). Такий розрив обумовлений різними цілями зазначених донорів.

Таким чином, CVS Health, з наведених корпорацій, знайшла найбільш виваженого балансу між фінансуванням протиковідних заходів, економічною підтримкою та соціальними інвестиціями у боротьбу з бідністю. Якщо підводити загальний підсумок, то найбільш охоче ТНК фінансують економічні заходи, спрямовані на підтримку бізнесу, збереження робочих місць та відновлення ділової активності.

Корпоративна благодійність дозволяє компаніям–респондентам розвивати таку необхідну для досягнення ЦСР ООН внутрішньо– та міжсекторну взаємодію. Показово, що партнерські програми є основною формою реалізації благодійних програм (76% компаній–респондентів), причому у більшості випадків маються на увазі спільні програми корпоративного волонтерства – інструменту благодійної діяльності, що охоплює 80% компаній, які брали участь у дослідженні.

Компанії–респонденти послідовно інтегрують принципи КСВ у системи стратегічного управління на всіх рівнях. При цьому, однак, інтеграція Цілей стійкого розвитку ООН розвивається повільно, лише незначно сприяючи зміні структури всієї системи корпоративної соціальної діяльності на користь сталого розвитку. Нове цілепокладання переважно фіксує в нових термінах систему взаємодії компаній із суспільством, що вже склалася, в тому числі – здійснюваної на традиційних напрямках корпоративної благодійності.

Таким чином, можна зробити висновок, що діяльність ТНК на прикладі Соса–Сола спрямована не лише на отримання прибутків чи розширення ринків, але й на

ретельне піклування про громади, екологію та клімат на тих територіях, на яких вона функціонує.

Концепція КСВ набирає популярність по всьому світу, і в найближчі роки слід очікувати збільшення вкладень в КСВ з боку великих міжнародних компаній. У глобальному форматі певні проміжні підсумки позитивного впливу практики КСВ виражаються в укладанні ряду міжнародних угод, які розширюють і регулюючих соціальну відповідальність бізнесу. В результаті цього процесу ведеться робота по реалізації процесу підвищення кваліфікації та кар'єрного росту соціально незахищених співробітників, щодо поліпшення дотримання прав людини, підвищення рівня толерантності в суспільстві, розвитку безлічі благодійних програм по всьому світу.

Особливе місце приділяється питанням екології. Реалізація програм в даному напрямку стає нормою для великого (навіть невиробничого) бізнесу. Посилюється підтримка науки, освіти, культури, охорони здоров'я. Все це дозволяє заявити, що КСВ є актуальним трендом сучасності, який буде тільки посилюватися в майбутньому.

При цьому можна бачити, що КСВ стала популярним інструментом розширення діяльності компаній в міжнародній торгівлі. В результаті гострої ринкової конкуренції компанії використовують різноманітні інструменти з метою розширення свого впливу, впровадження на нові ринки і формування позитивного маркетингового образу. Для вирішення цього завдання на соціальні проекти виділяються значні кошти. При цьому дослідження і опитування показують, що діяльність КСВ приносить певний фінансовий ефект, що дає перевагу в подальшій конкурентній боротьбі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 21.07.2020 № 810–IX
2. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236–VI
3. Закон України «Про запобігання корупції» від 17.11.2021 № 1893–IX
4. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 13.05.2014 № 1263–VII
5. Закон України «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» від 03.12.2020 № 1060–IX
6. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 13.04.2020 № 554–IX
7. Закон України «Про підприємництво» від 02.10.2019 № 143–IX
8. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про транснаціональні корпорації» від 20.11.2003 № 1294–IV
9. Закон України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року» від 24.01.2020 № 66–р
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 10.03.2021 № 202
11. Ахмедов Н.А., Широченская И.П. Маркетинг социально значимой проблемы как новое направление в повышении лояльности по отношению к компаниям и ее торговым маркам // Маркетинг в России и за рубежом. – 2003. – № 1. – С. 15–23.
12. Баюра Д.О. Соціальна відповідальність як елемент сталого розвитку інтегрованих структур / Д.О. Баюра, Ю.В. Чарвіна // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2013. – Випуск 28, т. 1. – С. 151–157.

13. Бедзай, О.В., Федченко, Т.В. Соціальна відповідальність бізнесу: проблеми розвитку та бухгалтерського обліку. Культура народів Причорномор'я: науковий журнал. 2013. № 256. С. 70–74. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/92349>.

14. Біла С.О. Інституційна підтримка міжнародного економічного співробітництва у сфері відновлюваної енергетики / С.О.Біла // Економічний вісник університету. – Збірник наукових праць учених та аспірантів. – Вип. 37/1. – Переяслав–Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав–Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2018. – С. 267–275.

15. Біла С.О. Міжнародне економічне співробітництво України у сфері ядерної енергетики / С.О.Біла, Я.М. Філоненко// Причорноморські економічні студії. – Науковий журнал. – Вип. 16. – Одеса: Причорноморський науково–дослідний інститут економіки та інновацій, 2017. – С. 12–16.

16. Біла С.О. Пріоритети корпоративної соціальної відповідальності (CSR) ТНК та великих бізнес–структур / С.О.Біла // Global Economic Trends: New Opportunities and Threats: International Scientific Conference (November 20th, 2020. Le Mans, France). – Riga, Latvia: “Publishing House “Baltija Publishing“, 2020. – P. 5–9.

17. Біла С.О. Роль «зеленої енергетики» у забезпеченні міжнародної економічної безпеки /С.О. Біла, К.Ю.Овчаренко // Стратегія розвитку України. – Науковий журнал, НАУ. – 2019. – № 1. – С. 26–34.

18. Біла С.О. Стратегічні пріоритети міжнародного економічного співробітництва України та ЄС у сфері сталого розвитку / С.О. Біла. І.М. Захаров // Стратегія розвитку України. НАУ. – 2017. – № 2. – С. 27– 34.

19. Біла С.О. Стратегічні пріоритети сталого розвитку у XXI ст.: досвід країн ЄС та України / С.О Біла, М.Ю.Гайдай //Бізнес–навігатор:науково–виробничий журнал. – 2018. – Вип. 1–1 (44) – С.26–31

20. Боуен Г. Соціальна відповідальність бізнесмена. Нью–Йорк: Harper & Brothers, 1953. 276 с.

21. Будько О.В. Облік соціальної відповідальної діяльності як інформаційна основа управління сталим розвитком підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 20. С. 33–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_20_9.

22. Висоцька М.П. Стратегія формування кадрової політики авіапідприємств України: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.07.04. Київ, 2004. 20 с.

23. Висоцька М.П. Тенденції та перспективи розвитку світового ринку цивільних повітряних суден. Проблеми системного підходу в економіці». Зб. наук. праць № 5/73. К.: НАУ, 2019. – С.14–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-5-2>

24. Карпенко О.О., Мандзюк Н.К. Соціальна відповідальність як чинник економічного розвитку вітчизняних підприємств. Ефективна економіка. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6219>.

25. Кравцова Е.М., Матвеева В.Ю. Модели социальной ответственности бизнеса в мировой экономике // Экономика, предпринимательство и право. – 2016. – № 6. – С. 81–98.

26. Луцький М. Теоретичні аспекти управління корпораціями: Монографія. – К.: Каравела, 2008. – 225 с.

27. Максименко, А. В. Виклики та орієнтири оподаткування діяльності транснаціональних корпорацій / Анна Вікторівна Максименко // Вісник соціально–економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2015. Вип. 3. № 58. С. 31–38.

28. Модернізація національної економіки: зміни в умовах кризи. Матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (м. Херсон, 15–16 травня 2015 р.) / ред. кол. К.С. Шапошников [та ін.]. – Херсон : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. – 192 с. – С. 76–78.

29. Набок І.І. Проблеми відновлення світової авіаційної галузі внаслідок коронавірусної кризи / І.І.Набок // Modern international relations:

topical problems of theory and practice: collective monograph / Faculty of International Relations of the National Aviation University; under general editorship of W. Welskopa, Y.O.Voloshin – Lodz: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Zdrowiu w Łodzi, 2021. – С. 186–192.

30. Побоченко Л.М. Вплив COVID–19 на авіаційні перевезення в світі. The Fifteenth International Scientific Conference "AVIA–2021". – Kyiv, Ukraine. – April 20–22, 2021. – Kyiv. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://conference.nau.edu.ua/index.php/AVIA/AVIA2021/schedConf/presentations>

31. Побоченко Л.М. Вплив пандемії COVID–19 на інвестиційну діяльність ТНК. Трансформація функцій держави в умовах глобалізації: Дискусійна платформа, 19 травня 2021 року: тези доп. – К., 2021.– С.85–91.

32. Побоченко Л.М. Втрати міжнародних авіакомпаній від пандемії COVID–19. Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: XII міжнародна науково–практична конференція, 14 травня 2021 року: тези доп. – К., 2021.– С.38–42.

33. Побоченко Л.М. Сучасні тенденції розвитку ТНК в конкурентному бізнес–середовищі / Л.М. Побоченко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2017.– №2. – С. 59–64

34. Пріоритети сталого розвитку у модернізації економіки України в умовах євроінтеграції / С.О. Біла // Scientific letters of Academic Society of Michal Valudansky. – 2016. – 4 (1). – С. 17–20.

35. Прокоп'єва А.А. Перспективи розвитку авіаційного транспорту в Україні в контексті глобальних змін. / А.А. Прокоп'єва // Стратегія розвитку України (соціологія, економіка, право). – 2014. – №1. – с. 47–59.

36. Руденко О. В. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, обліковий аспект та нефінансова звітність / О. В. Руденко, О. М. Кондратюк, А. С. Горєва. // Ефективна економіка. – 2020. – № 11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_78

37. Руденко О.Н., Величко О.Б. Нефинансовая отчетность как инструмент реализации концепции социально ответственного бизнеса // Финансы и кредит. – 2017. – № 19. – С. 1124–1143.
38. Румянцев А.П. Пріоритети розвитку економічної співпраці України з ЄС / А.П. Румянцев, Д.О. Антоненко // Стратегія розвитку України. – 2018. – № 2. – С. 130–133.
39. Серета Н.В. Всемирный индекс счастья как индикатор устойчивого развития // Скиф. Вопросы студенческой науки. – 2018. – № 1. – С. 34–38.
40. Сидоренко К.В. Вплив світових криз на формування глобального ринку авіаційних перевезень / К. В. Сидоренко // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнар. наук.–практ. конф., 20 квітня 2020 р.: тези доп. – К., 2020. – Т. 2. – С. 175–180.
41. Сидоренко К.В. Управління міжнародною конкурентоспроможністю виробничої інфраструктури аеропортів в досягненні цілей стійкого розвитку: теоретико–методичний підхід / К. В. Сидоренко // Стійкий розвиток підприємств у міжнародному економічному просторі: Монографія / За редакцією Ареф'євої О.В. – К.: Видавництво, 2018. – 364 с. / 15 с.
42. Соколова З.С. Головні фактори циркулярної економіки в Африці для забезпечення сталого розвитку / З.С.Соколова // X міжнар. наук.–практ. конф. “Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі”, 14 травня 2021 р., м. Київ. – К.: Нац. авіаційний ун–т, ФМВ, 2021. – С. 51–54.
43. Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу : матеріали III Міжнародної науково–практичної конференції (м. Харків, 23 квітня 2021 року) / за ред. Доценко О. М., Новікової Л. В., Червяцовой А. О. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 382 с.
44. Толстова А.З., Данько Я.В. Анализ коммуникационных политик специализированных организаций по привлечению инвестиций // Бюллетень науки и практики. – 2016. – № 12. – С. 311–320.

45. Achieving sustainability through Schumpeterian social entrepreneurship: The role of social enterprises.. // *Journal of Cleaner Production*. – 2016. – №137. – P. 347–360.
46. Banerjee S. B. Who sustains whose development? Sustainable development and the reinvention of nature / S. B. Banerjee. // *Organization studies*. – 2003. – №24. – P. 143–180.
47. Banis D. Is KLM's 'Fly Responsibly' Campaign Just Greenwashing? / D. Banis. // *Forbes*. – 2019.
48. Bernstein A. Disaster on the horizon: The price effect of sea level rise. / A. Bernstein, M. Gustafson, R. Lewis. // *Journal of Financial Economics*. – 2019. – №134. – P. 253–272.
49. Carroll A. B. The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. / A. B. Carroll. // *Bus. Horiz.* – 1991.
50. Colantonio A. Social sustainability: A review and critique of traditional versus emerging themes and assessment methods. / A. Colantonio. // *Second International Conference on Whole Life Urban Sustainability and Its Assessment*. – 2009.
51. Črnjar M. Menadžment održivog razvoja. Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment Opatija / M. Črnjar, K. Črnjar. // Sveučilište u Rijeci. – 2009.
52. Drexhage J. Sustainable development: from Brundtland to Rio 2012. / J. Drexhage, D. Murphy. // *International Institute for Sustainable Development (IISD) for UN*. – 2010.
53. Dreyer L. A framework for social life cycle impact assessment. / L. Dreyer, M. Hauschild, J. Schierbeck. – 2006. – №11.
54. Drljača M. Koncept održivog razvoja i sustav upravljanja. Međunarodni skup Nedelja kvaliteta / M. Drljača. // *Kvalitet i izvrsnost*. – 2012. – №1. – P. 20–26.
55. Garcia–Muiña F. The paradigms of Industry 4.0 and circular economy as enabling drivers for the competitiveness of businesses and territories: The case of

an Italian ceramic tiles manufacturing company. / F. Garcia–Muiña, R. González–Sánchez. // Soc. Sci.. – 2018. – №7. – C. 255.

56. Gilding P. The great disruption: Why the climate crisis will bring on the end of shopping and the birth of a new world. / P. Gilding. // Bloomsbury Press. – 2012.

57. Hestad D. Transcending unsustainable dichotomies in management: Lessons from Sustainability–Oriented Hybrid Organisations in Barcelona / D. Hestad. // Journal of Cleaner Production. – 2020a.

58. Hestad D. Transcending unsustainable dichotomies in management: Lessons from Sustainability–Oriented Hybrid Organisations in Barcelona / D. Hestad. // Journal of Cleaner Production. – 2020b.

59. Hunkeler D. Societal LCA methodology and case study. / D. Hunkeler. // Int. J. Life Cycle Assess. – 2006. – №11. – C. 371–382.

60. Hutchins M. An exploration of measures of social sustainability and their application to supply chain decisions. / M. Hutchins, J. Sutherland. – 2008.

61. Ikram M. Do environmental management systems help improve corporate sustainable development? Evidence from manufacturing companies in Pakistan. / M. Ikram, P. Zhou. – 2019.

62. Ilyashenko A.S. Global challenges in the system of international economic relations // Polit. Challenges of science today. International relations: Abstract of XX International conference of higher education students and young scientists, Kyiv, 2020, National Aviation University. – K.: NAU, – 2020. – C. 187–189.

63. Implementing the Partnership for Growth and Jobs: Making Europe a Pole of Excellence on Corporate Social Responsibility. // Commission of the European Communities. – 2006

64. Jackson T. Societal transformations for a sustainable economy / T. Jackson. // Natural Resources Forum. – 2011. – №35.

65. Labuschagne C. Assessing the sustainability performances of industries. / C. Labuschagne, A. Brent. // J. Clean. Prod.. – 2005. – №13.

66. Landorf C. Evaluating social sustainability in historic urban environments. / C. Landorf. // *Int. J. Herit. Stud.*. – 2011. – №17.
67. Lele S. Sustainable development: A Critical Review. *World Development* / S. Lele. – 1991. – №19. – C. 607–621.
68. Levallois C. Can de-growth be considered a policy option? A historical note on Nicholas Geor-gescu-Roegen and the Club of Rome. / C. Levallois. // *Ecological Economics*. – 2010. – №69. – C. 2271–2278.
69. Lin H. Can political capital drive corporate green innovation? Lessons from China. / H. Lin, S. Zeng. // *J. Clean. Prod.*. – 2014. – №64.
70. Linton J. Sustainable supply chains: An introduction. / J. Linton, R. Klassen. // *J. Oper. Manag.*. – 2007. – №25.
71. Mapping Industrial Symbiosis Development in Europe typologies of networks, characteristics, performance and contribution to the Circular Economy. / [T. Domenech, R. Bleischwitz, A. Doranova та ін.]. – 2019.
72. Martín Gómez A. Smart eco-industrial parks: A circular economy implementation based on industrial metabolism / A. Martín Gómez. // *Resour. Conserv. Recycl.*. – 2018. – №135.
73. Mashur D. Program Corporate Social Responsibility Pertamina Aviation Hang Nadim “Desa Berdikari” in Batam. / D. Mashur, H. Kusuma. // *Iapa Proceedings Conference*. – 2020. – C. 101–118.
74. Matten D. “Implicit” and “explicit” CSR: A conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility. / D. Matten, J. Moon. – 2008.
75. McKenzie S. Working Paper Series No 27 Social Sustainability / S. McKenzie. – 2004.
76. Mebratu D. Sustainability and sustainable development: historical and conceptual review. *En-vironmental Impact Assessment Review* / D. Mebratu. – 2004.

77. Meseguer–Sánchez V. Examining the research evolution on the socio-economic and environmental dimensions on university social responsibility. / V. Meseguer–Sánchez. // *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2020. – 2020. – №17.
78. Mitcham C. The concept of sustainable development: its origins and ambivalence. / C. Mitcham. // *Technology in society*. – 1995. – №17. – C. 311–326.
79. Mongeon P. The journal coverage of Web of Science and Scopus: A comparative analysis. / P. Mongeon. // *Scientometrics*. – 2016. – №106.
80. Nguyen H. Green consumption: Closing the intention- behavior gap. / H. Nguyen. // *Sustainable Development*. – 2019. – №27. – C. 118–129.
81. Nicolăescu E. Measuring corporate sustainability performance / E. Nicolăescu. // *Sustainability*. – 2015. – №7. – C. 851.
82. Norris G. Social impacts in product life cycles: Towards life cycle attribute assessment. / G. Norris. // *Int. J. Life Cycle Assess.*. – 2006. – №11. – C. 97–104.
83. O’Brien K. Is the 1.5°C target possible? Exploring the three spheres of transformation. / K. O’Brien. // *Current Opinion in Environmental Sustainability*. – 2018. – №31. – C. 153–160.
84. Oreskes N. Merchants of doubt: How a handful of scientists obscured the truth on issues from tobacco smoke to global warming / N. Oreskes. // Bloomsbury Press. – 2011.
85. Our Common Future. // World Commission on Environment and Development. – 1987.
86. Portney P. The (Not So) new corporate social responsibility: An empirical perspective. / P. Portney. // *Rev. Environ. Econ. Policy*. – 2008. – №2.
87. Purvis B. Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. / B. Purvis, Y. Mao. // *Sustainability science*. – 2019. – №14. – C. 681–695.
88. Raworth K. Doughnut economics: Seven ways to think like a 21st-century economist. / K. Raworth. // Chelsea Green Publishing.
89. Robin M. The world according to Monsanto: Pollution, corruption, and the control of our food supply. / M. Robin. // The New Press. – 2014.

90. Robinson J. Theoretical underpinnings of regenerative sustainability. / J. Robinson. // *Building Research & Information*. – 2015. – №43. – C. 133–143.
91. Rodriguez P. Three lenses on the multinational enterprise: Politics, corruption, and corporate social responsibility / P. Rodriguez. // *J. Int. Bus. Stud.*. – 2006. – №37. – C. 733–746.
92. Rosling H. Factfulness: Ten reasons we're wrong about the world – and why things are better than you think. / H. Rosling. // London: Sceptre. – 2018.
93. Sachs W. The Development Dictionary: A guide to knowledge as power (2nd ed.) / W. Sachs. // London, New York: Zed Books. – 2010. – №28. – C. 24–37.
94. Savits A. The Triple Bottom Line: How Today's Best-Run Companies Are Achieving Economic, Social and Environmental Success and How You Can Too / A. Savits, K. Weber. // San Francisco: Jossey-Bass (Wiley). – 2006.
95. Schmidt I. SEEBalance®: Managing sustainability of products and processes with the socio-eco-efficiency analysis by BASF. / I. Schmidt. // *Green. Manag. Int.*. – 2004. – №45. – C. 79–94.
96. Shahzad M. Impact of knowledge absorptive capacity on corporate sustainability with mediating role of CSR: Analysis from the Asian context / M. Shahzad. // *Journal of Environmental Planning and Management*. – 2020. – №2. – C. 148–174.
97. Sharpley R. Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide. *Journal of Sustainable Tourism* / R. Sharpley. – 2000.
98. Šimleša D. Podržava li biznis održivi razvoj?. / D. Šimleša. // *Journal for General Social Issues*. – 2015. – №12. – C. 3–4.
99. Social sustainability and urban form: Evidence from five British cities. / [G. Bramley, N. Dempsey, S. Power та ил.]. // *Environ. Plan.*. – 2009. – №41. – C. 2125–2142.
100. Suganthi L. Examining the relationship between corporate social responsibility, performance, employees' pro-environmental behavior at work with green practices as mediator. / L. Suganthi. // *J. Clean. Prod.*. – 2019.

101. Svensson G. Framing the triple bottom line approach: Direct and mediation effects between economic, social and environmental elements. / G. Svensson, C. Ferro. // J. Clean. Prod.. – 2018.
102. Tangi S. Introduction to Development Studies. / S. Tangi. // Scientific network Academia.edu.. – 2005.
103. Tseng M. A literature review on green supply chain management: Trends and future challenges. / M. Tseng. // Resour. Conserv. Recycl.. – 2019. – №141. – С. 145–162.
104. Weng H. Effects of green innovation on environmental and corporate performance: A stakeholder perspective / H. Weng. // Sustainability. – 2015. – №7.
105. Willis K. A history of the concept of sustainable development: literature review. Annals of the University of Oradea, Economic Science Series / K. Willis. – 2008.
106. Офіційний сайт компанії KPMG // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://home.kpmg/ua/>
107. Річний звіт «РусГидро» за 2017 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://ar2017.rushydro.ru/ru/company/key-figures>
108. Соціальна відповідальність Disney [Електронний ресурс]. URL: <https://about.disney.ru/social/>
109. BALANCE Sustainability report [Electronic resource] // Lufthansa Group. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lufthansagroup.com/fileadmin/downloads/en/responsibility/LH-sustainabilityreport-2019.pdf>.
110. Bruegel/ECFR based on European Commission [Electronic resource]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bruegel.org/wp-content/uploads/2021/02/PC-04-GrenDeal-2021-1.pdf&ved=2ahUKEwik9cyUk-b0AhVyx4sKHUCvDKkQFnoECAQQAQ&usg=AOvVaw3vChyMJrm3p_SVRQO6I3iw
111. Bryan V. Higher wages, fuel prices turn up cost pressure on airlines. [Electronic resource] / V. Bryan. – 2018. – Режим доступу до ресурсу:

<https://uk.reuters.com/article/us-airlines-wages-inflation-analysis/higher-wages-fuel-pricesturn-up-cost-pressure-on-airlines-idUKKCN1FY292>.

112. Bugault O. Air France-KLM shares fall after difficult Q1 [Electronic resource] / O. Bugault. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.marketwatch.com/story/air-france-klm-shares-fall-after-difficult-q1-2019-05-03>.

113. COVID Funding visualisation by Devex [Electronic resource] – Режим доступа до ресурсу: <https://public.tableau.com/app/profile/devexdevdata/viz/COVIDFundingvisualisation/COVID-19funding>.

114. CSR Study [Electronic resource] // Cone Communications. – 2017. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.conecomm.com/research-blog/2017-csr-study>.

115. Environmental Performance Report [Electronic resource] // The Emirates Group.. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://c.ekstatic.net/ecl/documents/environmental-reports/environment-report-2017-18.pdf>.

116. EU-Kommissionspräsidentin Ursula von der Leyen changiert in ihrer Rede zur Lage der Europäischen Union zwischen Zweckoptimismus und überraschend deutlichen Ansagen. [Electronic resource] // Wiener Zeitung. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/europa/2075408-%20reden-wir-europa-nicht-schlecht.html>.

117. European Alliance for CSR, R [Electronic resource] // Business Europe. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.businesseurope.eu/european-alliance-csr>.

118. Evaluation of the Regulation (EC) No 1008/2008 on common rules for the operation of air services in the Community [Electronic resource] // European Commission. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/legislation/swd020190295.pdf>.

119. Facts & Figures [Electronic resource] // ATAG. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.atag.org/facts-figures.html>.

120. Fly Responsibly [Electronic resource] // KLM. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: https://flyresponsibly.klm.com/gb_en#home.

121. Green Paper “Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibility” [Electronic resource] // European Commission. – 2001. – Режим доступа до ресурсу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_01_9.

122. HP Expands Efforts to Reduce Ocean Bound Plastics. [Electronic resource]. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://press.ext.hp.com/us/en/press-releases / 2019 / hp-expands-efforts-to-reduce-ocean-bound-plastics-.html>.

123. Leisinger M. Corporate Responsibility and Corporate Philanthropy. [Electronic resource] / M. Leisinger, K. Schmitt // UN – Режим доступа до ресурсу: https://www.un.org/en/ecosoc/newfunct/pdf/leisingerschmitt_corporate_responsibility_and_corporate_philanthropy.pdf.

124. Living Resource Conservation for Sustainable Development [Electronic resource] // UCN. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://portals.iucn.org/library/elles/documents/WCS-004.pdf>.

125. More women in leading positions [Electronic resource] // KLM. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://klmtakescare.com/en/content/women-on-top>.

126. Our approach [Electronic resource] // Air France-KLM Group.. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.airfranceklm.com/en/our-approach>.

127. Protecting People and the Environment [Electronic resource] // Pfizer – Режим доступа до ресурсу: <https://www.pfizer.com/purpose/workplace-responsibility>.

128. Refresh the World. Make a Difference. Coca-Cola Report [Electronic resource] // Coca-Cola. – 2020. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.coca->

colacompany.com/content/dam/journey/us/en/reports/coca-cola-business-environmental-social-governance-report-2020.pdf.

129. Registration Document [Electronic resource] // Air France-KLM Group.. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: https://www.airfranceklm.com/en/system/files/registration_document_air_franceklm_2018_va_def.pdf.

130. Report of the United Nations Conference on the Human Environment. Stockholm [Electronic resource] // UN. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.un-documents.net/aconf48-14r1.pdf>.

131. Reports & Policies [Electronic resource] // Kinross – Режим доступа до ресурсу: <https://www.kinross.com/corporate-responsibility/reports-and-policies/default.aspx>.

132. SDG Impact Brochure [Electronic resource]. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://sdgimpact.undp.org/assets/SDG-Impact-Brochure.pdf>.

133. Social Platform. [Electronic resource] – Режим доступа: <http://www.socialplatform.org/>

134. Sponsorship [Electronic resource] // KLM. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.klm.nl/en/information/corporate/sponsorship>

135. Sustainability report [Electronic resource] // Air France – KLM. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://news.klm.com/afkl-sustainability-report-2018/>.

136. The 20 safest airlines in the world [Electronic resource] // Business Insider. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.businessinsider.com/safest-airlines-in-the-world-for-2018-2017-12?r=US&IR=T>.

137. The European Business Network for Corporate Social Responsibility. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.csreurope.org>

138. United Nations Sustainable Development Solutions Network [Electronic resource] – Режим доступа до ресурсу: from <http://unsdsn.org/>.

139. Whyte P. Air France–KLM Losses Grow as Competition Intensifies. [Electronic resource] / P. Whyte. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://skift.com/2019/05/03/air-france-klm-losses-grow-as-competition-intensifies/>.

140. Wilson A. Dutch airline KLM calls for people to fly less. [Electronic resource] / A. Wilson // The Guardian. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.theguardian.com/travel/2019/jul/11/dutch-airline-klm-calls-for-people-to-flyless-carbon-offsetting-schem>.

141. Wings of Support [Electronic resource]. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.wingsofsupport.org/wie-zijn-wij/>.

142. World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development. [Electronic resource] // IUCN. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/WCS-004.pdf+8>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Глобальні проблеми людства та шляхи їх вирішення

Проблема	Суть проблеми	Статистичні дані	Шляхи вирішення
Досягнення миру	Перегони озброєнь, випробування ядерної зброї, локальні воєнні конфлікти.	Тільки станом за 2021 рік нараховується близько 20 збройних конфліктів (18 з яких виникли у 2021 році).	Мирне політичне урегулювання міжнародних відносин, всебічні домовленості про підтримання миру, скорочення витрат на озброєння, контроль незаконної торгівлі зброєю.
Екологічна	Вирубка лісів, опустелювання, зміни клімату, деградація ґрунту, забруднення води та атмосфери, зникнення рідкісних видів рослин та тварин, проблеми Світового океану.	Новітні розрахунки показали, що загальна територія планети, де середньорічна температура перевищить 29 градусів, до 2070 року збільшиться з 0,8 відсотка до 19 відсотків земної суші. (29 градусів за Цельсієм – це температурний "режим" пустелі Сахара.)	Використання безвідходних технологій, вирішення енергетичної проблеми в країнах, що розвиваються, насадження лісів, створення заповідних зон та інших територій під охороною.
Демографічна	Високий натуральний приріст населення в країнах, що розвиваються, перенаселення в певних зонах Землі, розвиток процесу «трущобної» урбанізації.	Вчені з Римського клубу ще в 1972 року випустили доповідь про межі зростання населення: 8 млрд людей — це той ліміт, який може витримати наша земна куля. Експерти ООН вважають, що ми досягнемо межі 12 млрд жителів і станом на 2021 рік зазначають, що цей поріг чекає нас дуже скоро: до 2025 року народиться восьмимільярдний житель Землі.	Цілеспрямована демографічна політика, поліпшення рівню життя
Продовольча	Голод, неповноцінність раціону.	Згідно звіту Welthungerhilfe, у 2021 році від гострого голоду постраждали 155 мільйонів людей, які проживають у конфліктних регіонах – майже на 20 мільйонів людей більше, ніж у 2019 році. А майже 30 мільйонів	Імплементация прогресивних технологій в аграрну сферу, економічна допомога голодуючим.

		чоловіків, жінок і дітей опинилися під загрозою голодної смерті	
Енергетична та нестача ресурсів	Дефіцит природних ресурсів.	Згідно прогнозів ООН до 2040 року глобальний попит на воду може збільшитися більш ніж на 50%, тоді як попит на енергетичні ресурси – більш ніж на 25%.	Використання енергозберігаючих технологій, пошук альтернативних джерел енергії.
Неготовність до масових пандемій	Негативний вплив пандемії на всі сфери життя та економіки.	Очікується, що до кінця 2021 року рівень економічного виробництва впаде на 10 трлн дол. США, а за період 2020–2025 років. – на 22 трлн дол. США, що стане найсерйознішим потрясінням для глобальної економіки з часів Другої світової війни та наймасштабнішим одночасним зниженням економічної ефективності багатьох країн з моменту Великої депресії 1930–1932 років.	Розробка міжнародного договору щодо підвищення рівня підготовки до глобальних пандемій, розробка комплексного підходу до вирішення подібних проблем.

Примітка. Складено автором на основі даних монографії Л. Руденко–Сударєвої Транснаціоналізація і конкурентний розвиток національних економік (Стратегії глобального управління / Д. Лук'яненко, К. Тимур // Міжнародна економічна політика. – 2008. – Вип. 1–2. – С. 5–43. {Електронний ресурс} – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2008_1-2_3)

Додаток Б

Таблиця Б.1

Огляд значущих світових подій та видів діяльності, пов'язаних з реалізацією
концепції «сталого розвитку»

Рік	Діяльність	Короткий опис
1969	ООН опублікувала доповідь «Людина та її оточення».	Діяльність, спрямована на уникнення глобальної деградації навколишнього середовища. У створенні цієї доповіді було залучено понад 2000 науковців
1972	Перша Всесвітня конференція ООН та ЮНЕП з навколишнього середовища, Стокгольм, Швеція.	Під гаслом «Тільки одна Земля» була опублікована декларація та план дій щодо збереження навколишнього середовища
1975	Конференція ЮНЕСКО з освіти про навколишнє середовище, Белград, Югославія.	Створення глобальної екологічної освітньої основи, заява, відома як Белградська хартія.
1975	Міжнародний конгрес з навколишнього середовища людини (HESC), Кіото, Японія.	Наголошував на тих же проблемах, що й у Стокгольмі в 1972 році.
1979	Перша Всесвітня кліматична конференція, Женева, Швейцарія.	Увага приділена на створенні дослідження зміни клімату та моніторингу програми.
1981	Перша Конференція ООН з найменш розвинених країн, Париж, Франція.	Звіт із рекомендаціями та заходами допомоги слаборозвинутим країнам
1984	Створення Всесвітньої комісії ООН з навколишнього середовища та розвитку (WCED).	Завданням Комісії є співробітництво між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, а також прийняття глобальних планів розвитку щодо збереження навколишнього середовища.
1987	Опубліковано звіт WCED «Наше спільне майбутнє»	Доповідь з фундаментальними принципами концепції сталого розвитку.

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.1

1987	опубліковано Монреальський протокол.	Містить результати досліджень шкідливого впливу на озоновий шар
1990	Друга Всесвітня кліматична конференція, Женева, Швейцарія.	Подальший розвиток програми досліджень та моніторингу зміни клімату та створення глобальної системи моніторингу зміни клімату.
1992	Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку (Саміт Землі або Конференція в Ріо), Ріо-де-Жанейро, Бразилія.	У Декларації Ріо-де-Жанейро та Порядок денний на XXI століття були встановлені принципи сталого розвитку, а також рамки для майбутніх завдань.
1997	Киотська конференція зі зміни клімату, Кіото, Японія.	Киотський протокол був підписаний між країнами з метою скорочення викидів CO ₂ та інших парникових газів, який почав діяти в 2005 році
2000	ООН оприлюднила Декларацію тисячоліття.	Декларація, що містить вісім Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), визначених до 2015 року
2002	Всесвітній саміт зі сталого розвитку, Йоганнесбург, Південна Африка.	Звіт із результатами, досягнутими за час від Конференції в Ріо-де-Жанейро, яка підтвердила попередні зобов'язання та встановила керівні принципи реалізації концепції в майбутньому
2009	Третя Всесвітня кліматична конференція, Женева, Швейцарія.	Подальший розвиток глобальної системи моніторингу зміни клімату з метою своєчасного передбачення можливих катастроф.
2009	Саміт G20 Світового конгресу, Пітсбург, США.	Країни-члени G20 уклали угоду про помірну та стійку економіку
2012	Конференція ООН Ріо +20, Ріо-де-Жанейро, Бразилія.	Двадцять років після конференції в Ріо-де-Жанейро, доповідь Майбутнє, якого ми хочемо, підтвердила прихильність цілям сталого розвитку та заохотила проблеми глобальної зеленої економіки.

Продовження додатку Б
Продовження таблиці Б.1

2015	Саміт ООН зі сталого розвитку 2015, Нью-Йорк, США.	Було опубліковано Порядок денний ООН зі сталого розвитку на період до 2030 року, який визначає 17 цілей розвитку тисячоліття, які мають бути досягнуті до 2030 року
2015	Конференція ООН зі зміни клімату COP21 Паризька конференція зі зміни клімату, Париж, Франція.	Угода про скорочення викидів парникових газів з метою зменшення та обмеження глобального потепління.
2021	Конференція ООН зі зміни клімату COP26 зі зміни клімату, Глазго, Шотландія	50 країн прийняли зобов'язання щодо розвитку кліматично оптимізованих систем охорони здоров'я

Примітка. Складено автором на основі даних IISSD, 2015; SDKP, 2015; UN, 2015ab; UNEP, 2015ab; UNDP, 2015c; WMO, 2015; UNFCCC, 2016

Додаток В

Таблиця В.1

Цілі сталого розвитку ООН на середньострокову перспективу (до 2030 р.)

Цілі	Визначення цілі
<p>Подолання бідності у всіх її формах та усюди</p>	<p>1.1 До 2030 року ліквідувати крайню бідність для всіх людей в усьому світі (нині крайня бідність визначається як проживання на суму менш ніж 1,25 дол. США на день)</p> <p>1.2 До 2030 року скоротити частку чоловіків, жінок і дітей будь-якого віку, що живуть у злиднях у всіх їх проявах, згідно з національними визначеннями, принаймні наполовину</p> <p>1.3 Упровадити на національному рівні належні системи і заходи соціального захисту для всіх, включаючи встановлення мінімальних рівнів, і до 2030 року досягти суттєвого охоплення бідних і уразливих верств населення</p> <p>1.4 До 2030 року забезпечити, щоб всі чоловіки і жінки, особливо незаможні та вразливі, мали рівні права на економічні ресурси, а також доступ до базових послуг, володіння і розпорядження землею та іншими формами власності, успадкованого майна, природних ресурсів, відповідних нових технологій і фінансових послуг, включаючи мікрофінансування</p> <p>1.5 До 2030 року підвищити життєстійкість малозабезпечених і осіб, які перебувають в уразливому становищі, зменшити їх незахищеність і вразливість перед викликаними зміною клімату екстремальними явищами та іншими економічними, соціальними й екологічними потрясіннями і лихами</p>
<p>Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства</p>	<p>2.1 До 2030 року покінчити з голодом і забезпечити всім, особливо малозабезпеченим і вразливим групам населення, включаючи немовлят, цілорічний доступ до безпечної, поживної та достатньої їжі</p> <p>2.2 До 2030 року покінчити з усіма формами недоїдання, у тому числі досягти до 2025 року погоджених на міжнародному рівні цільових показників, що стосуються боротьби з затримкою росту і виснаженням у дітей віком до п'яти років, а також задовольняти потреби в харчуванні дівчаток підліткового віку, вагітних і жінок, які годують, та літніх людей</p> <p>2.3 До 2030 року подвоїти продуктивність сільського господарства і доходи дрібних виробників продовольства, зокрема жінок, представників корінних народів, фермерських сімейних господарств, скотарів і рибалок, у тому числі шляхом забезпечення гарантованого та рівного доступу до землі, інших виробничих ресурсів і факторів сільськогосподарського виробництва, знань, фінансових послуг, ринків і можливостей для збільшення доданої вартості та зайнятості в несільськогосподарських секторах</p> <p>2.4 До 2030 року забезпечити створення стійких систем виробництва продуктів харчування й упровадити методи ведення сільського господарства, які дозволяють підвищити життєстійкість і продуктивність та збільшити обсяги виробництва, сприяють збереженню екосистем, зміцнюють здатність адаптуватися до зміни клімату, екстремальних погодних явищ, засух, повеней та інших лих і поступово покращують якість земель та ґрунтів</p> <p>2.5 До 2020 року забезпечити збереження генетичного різноманіття насіння і культивованих рослин, а також сільськогосподарських і домашніх тварин та відповідних ним диких видів, у тому числі шляхом належного утримання різноманітних банків насіння і рослин на національному, регіональному та міжнародному рівнях, сприяти розширенню доступу до генетичних ресурсів і пов'язаних з ними традиційних знань та спільному використанню на справедливій і рівній основі вигод від їх застосування на умовах, погоджених на міжнародному рівні</p>

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.1

<p>Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь-якому віці</p>	<p>3.1 До 2030 року знизити глобальний коефіцієнт материнської смертності до менш ніж 70 випадків на 100 000 живонароджених</p> <p>3.2 До 2030 року покласти край смертності, якій можна запобігти, новонароджених і дітей віком до 5 років, при цьому всі країни повинні прагнути зменшити неонатальну смертність до не більше як 12 випадків на 1000 живонароджених, а смертність у віці до 5 років – до не більше ніж 25 випадків на 1000 живонароджених</p> <p>3.3 До 2030 року покласти край епідеміям СНІДу, туберкульозу, малярії та тропічних хвороб, яким не приділяється належної уваги, і забезпечити боротьбу з гепатитом, захворюваннями, що передаються через воду, та іншими інфекційними захворюваннями</p> <p>3.4 До 2030 року зменшити на третину передчасну смертність від неінфекційних захворювань за допомогою профілактики і лікування, а також підтримувати психічне здоров'я і благополуччя</p> <p>3.5 Покращувати профілактику та лікування залежності від психоактивних речовин, у тому числі зловживання наркотичними засобами й алкоголем</p> <p>3.6 До 2020 року у всьому світі вдвічі скоротити кількість смертей і травм унаслідок дорожньо–транспортних пригод</p> <p>3.7 До 2030 року забезпечити загальний доступ до послуг з охорони сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи послуги з планування сім'ї, інформування та просвіту, і урахування питань охорони репродуктивного здоров'я в національних стратегіях і програмах</p> <p>3.8 Забезпечити загальне охоплення послугами охорони здоров'я, у тому числі захист від фінансових ризиків, доступ до якісних основних медико–санітарних послуг і до безпечних, ефективних, якісних і недорогих основних лікарських засобів і вакцин для всіх</p> <p>3.9 До 2030 року істотно скоротити кількість випадків смерті та захворювання в результаті впливу небезпечних хімічних речовин, забруднення й отруєння повітря, води і ґрунтів</p>
<p>Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх</p>	<p>4.1 До 2030 року забезпечити, щоб всі дівчатка і хлопчики завершували здобуття безкоштовної, рівноправної і якісної початкової та середньої освіти, що дозволяє домогтися затребуваних і ефективних результатів навчання</p> <p>4.2 До 2030 року забезпечити всім дівчаткам і хлопчикам доступ до якісних систем розвитку, догляду та дошкільного навчання дітей молодшого віку, щоб вони були готові до здобуття початкової освіти</p> <p>4.3 До 2030 року забезпечити для всіх жінок і чоловіків рівний доступ до недорогої та якісної професійно–технічної та вищої освіти, у тому числі університетської освіти</p> <p>4.4 До 2030 року істотно збільшити число молодих і дорослих людей, які володіють затребуваними навичками, у тому числі професійно–технічними навичками, для працевлаштування, отримання гідної роботи та занять підприємницькою діяльністю</p> <p>4.5 До 2030 року ліквідувати гендерну нерівність у сфері освіти і забезпечити рівний доступ до освіти та професійно–технічної підготовки всіх рівнів для уразливих груп населення, у тому числі інвалідів, представників корінних народів і дітей, які перебувають в уразливому становищі</p> <p>4.6 До 2030 року забезпечити, щоб всі молоді люди і значна частка дорослого населення, як чоловіків, так і жінок, вміли читати, писати і рахувати</p> <p>4.7 До 2030 року забезпечити, щоб усі учні здобували знання і навички, необхідні для сприяння сталому розвитку, у тому числі шляхом навчання з питань сталого розвитку та сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, пропаганди культури миру та ненасильства, громадянства світу й усвідомлення цінності культурного різноманіття і вкладу культури в сталий розвиток</p>

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.1

<p>Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток</p>	<p>5.1 Повсюдно ліквідувати всі форми дискримінації щодо всіх жінок і дівчаток 5.2 Ліквідувати всі форми насильства щодо всіх жінок і дівчаток у публічній і приватній сферах, включаючи торгівлю людьми, сексуальну та інші форми експлуатації 5.3 Ліквідувати всі шкідливі види практики, такі як дитячі, ранні та примусові шлюби й операції, що калічать, на жіночих статевих органах 5.4 Визнавати і цінувати неоплачувану працю з догляду й роботу з ведення домашнього господарства, надаючи комунальні послуги, інфраструктуру та системи соціального захисту і заохочуючи принцип спільної відповідальності у веденні господарства і в сім'ї, з урахуванням національних умов 5.5 Забезпечити всебічну і реальну участь жінок і рівні для них можливості для лідерства на всіх рівнях прийняття рішень у політичному, економічному та суспільному житті 5.6 Забезпечити загальний доступ до послуг у галузі охорони сексуального і репродуктивного здоров'я та до реалізації репродуктивних прав відповідно до Програми дій Міжнародної конференції з народонаселення і розвитку, Пекінської платформи дій та підсумкових документів конференцій з розгляду перебігу їх виконання</p>
<p>Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх</p>	<p>6.1 До 2030 року забезпечити загальний і рівноправний доступ до безпечної і недорогої питної води для всіх 6.2 До 2030 року забезпечити загальний і рівноправний доступ до належних санітарно-гігієнічних засобів і покласти край відкритій дефекації, приділяючи особливу увагу потребам жінок і дівчаток, а також осіб, які перебувають в уразливому становищі 6.3 До 2030 року підвищити якість води за допомогою зменшення забруднення, ліквідації скидання відходів і зведення до мінімуму викидів небезпечних хімічних речовин та матеріалів, скорочення вдвічі частки неочищених стічних вод і значного збільшення масштабів рециркуляції та безпечного повторного використання стічних вод у всьому світі 6.4 До 2030 року істотно підвищити ефективність водокористування в усіх секторах та забезпечити стійкий забір і подачу прісної води для вирішення проблеми нестачі води та значного скорочення кількості осіб, які страждають від нестачі води 6.5 До 2030 року забезпечити комплексне управління водними ресурсами на всіх рівнях, в тому числі за необхідності – на основі транскордонного співробітництва 6.6 До 2020 року забезпечити охорону і відновлення пов'язаних з водою екосистем, у тому числі гір, лісів, водно-болотних угідь, річок, водоносних шарів і озер</p>
<p>Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх</p>	<p>7.1 До 2030 року забезпечити загальний доступ до недорогого, надійного і сучасного енергопостачання 7.2 До 2030 року значно збільшити частку енергії з відновлюваних джерел у світовому енергетичному балансі 7.3 До 2030 року подвоїти глобальний показник підвищення енергоефективності</p>

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.1

<p>Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх</p>	<p>8.1 Підтримувати економічне зростання на одну особу населення відповідно до національних умов і, зокрема, зростання валового внутрішнього продукту на рівні не менше 7 відсотків на рік у найменш розвинених країнах</p> <p>8.2 Домогтися підвищення продуктивності в економіці шляхом диверсифікації, технічної модернізації та інноваційної діяльності, в тому числі шляхом приділення особливої уваги секторам з високою доданою вартістю і працемістким секторам</p> <p>8.3 Просувати проведення орієнтованої на розвиток політики, яка сприяє продуктивній діяльності, створенню гідних робочих місць, підприємництву, творчості й інноваційній діяльності, та заохочувати офіційне визнання і розвиток мікро-, малих і середніх підприємств, у тому числі шляхом надання їм доступу до фінансових послуг</p> <p>8.4 Упродовж усього терміну до кінця 2030 року поступово підвищувати глобальну ефективність використання ресурсів у системах споживання і виробництва та прагнути, щоб економічне зростання не супроводжувалося погіршенням стану навколишнього середовища, як це передбачається Десятирічною стратегією дій з переходу до використання раціональних моделей споживання і виробництва, причому першими цим повинні зайнятися розвинені країни</p> <p>8.5 До 2030 року забезпечити повну і продуктивну зайнятість та гідну працю для всіх жінок і чоловіків, у тому числі молодих людей та інвалідів, і рівну оплату за працю рівної цінності</p> <p>8.6 До 2020 року суттєво скоротити частку молоді, яка не працює, не вчиться і не набуває професійних навичок</p> <p>8.7 Вжити термінових та ефективних заходів для того, щоб викоринити примусову працю, покінчити з сучасним рабством і торгівлею людьми та забезпечити заборону й ліквідацію найгірших форм дитячої праці, включаючи вербування та використання дітей–солдатів, а до 2025 року покінчити з дитячою працею у всіх її формах</p> <p>8.8 Захищати трудові права і сприяти забезпеченню надійних і безпечних умов праці для всіх трудящих, включаючи трудящих–мігрантів, особливо жінок–мігрантів, та осіб, які не мають стабільної зайнятості</p> <p>8.9 До 2030 року забезпечити розробку і здійснення стратегій заохочення сталого туризму, який сприяє створенню робочих місць, розвитку місцевої культури і виробництву місцевої продукції</p> <p>8.10 Зміцнювати спроможність національних фінансових установ заохочувати і розширювати доступ до банківських, страхових і фінансових послуг для всіх</p>
<p>Створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям</p>	<p>9.1 Розвивати якісну, надійну, стійку та сталу інфраструктуру, включаючи регіональну та транскордонну інфраструктуру, з метою підтримки економічного розвитку та добробуту людей, приділяючи особливу увагу забезпеченню недорогого і рівноправного доступу для всіх</p> <p>9.2 Сприяти всеохоплюючій і стійкій індустріалізації, до 2030 року суттєво підвищити рівень зайнятості у промисловості та частку промислового виробництва у валовому внутрішньому продукті відповідно до національних умов і подвоїти відповідні показники в найменш розвинених країнах</p> <p>9.3 Розширити доступ дрібних промислових та інших підприємств, особливо в країнах, що розвиваються, до фінансових послуг, у тому числі до недорогих кредитів, і посилити їх інтеграцію до виробничо–збутових ланцюжків та ринків</p> <p>9.4 До 2030 року модернізувати інфраструктуру і переобладнати промислові підприємства, зробивши їх стійкими за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів і ширшого застосування чистих та екологічно безпечних технологій і промислових процесів, за участі всіх країн відповідно до їх індивідуальних можливостей</p> <p>9.5 Активізувати наукові дослідження, нарощувати технологічний потенціал промислових секторів у всіх країнах, особливо країнах, що розвиваються, у тому числі шляхом стимулювання до 2030 року інноваційної діяльності та значного збільшення кількості працівників у сфері ДіР у розрахунку на 1 млн осіб, а також державних і приватних витрат на ДіР</p>

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.1

<p>Скорочення нерівності всередині країн і між ними</p>	<p>10.1 До 2030 року поступово досягти й підтримувати зростання доходів найменш забезпечених 40 відсотків населення на рівні, що перевищує середній по країні</p> <p>10.2 До 2030 року підтримати законодавчим шляхом та заохочувати активну участь усіх людей у соціальному, економічному і політичному житті незалежно від їхнього віку, статі, інвалідності, раси, етнічної належності, походження, релігії та економічного чи іншого статусу</p> <p>10.3 Забезпечити рівність можливостей і зменшити нерівність результатів, у тому числі шляхом скасування дискримінаційних законів, політики і практики та сприяння прийняттю відповідного законодавства, політики та заходів у цьому напрямі</p> <p>10.4 Прийняти відповідну політику, особливо бюджетно-податкову політику, політику в питаннях заробітної плати та соціального захисту, і поступово домагатися забезпечення більшої рівності</p> <p>10.5 Удосконалювати методи регулювання та моніторингу глобальних фінансових ринків і установ та більш послідовно застосовувати такі методи</p> <p>10.6 Забезпечити більшу представленість і більше право голосу країн, що розвиваються, у процесах прийняття рішень у глобальних міжнародних економічних і фінансових установах, щоб зробити ці установи більш ефективними, авторитетними, підзвітними і легітимними</p> <p>10.7 Сприяти впорядкованій, безпечній, законній і відповідальній міграції та мобільності людей, у тому числі за допомогою проведення спланованої і добре продуманої міграційної політики</p>
<p>Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів</p>	<p>11.1 До 2030 року забезпечити загальний доступ до достатнього, безпечного і недорогого житла й основних послуг і упорядкувати нетрі</p> <p>11.2 До 2030 року забезпечити всім можливість користуватися безпечними, недорогими, доступними та екологічно стійкими транспортними системами на основі підвищення безпеки дорожнього руху, зокрема розширення використання громадського транспорту, приділяючи особливу увагу потребам тих, хто перебуває в уразливому становищі, жінок, дітей, інвалідів і літніх осіб</p> <p>11.3 До 2030 року розширити масштаби відкритої для всіх і екологічно стійкої урбанізації та можливості для комплексного і сталого планування населених пунктів та управління ними на основі широкого участі в усіх країнах</p> <p>11.4 Активізувати зусилля із захисту та збереження всесвітньої культурної і природної спадщини</p> <p>11.5 До 2030 року суттєво скоротити кількість загиблих і постраждалих та значно зменшити прямий економічний збиток у вигляді втрат світового валового внутрішнього продукту внаслідок лих, у тому числі пов'язаних з водою, приділяючи особливу увагу захисту малозабезпечених і вразливих груп населення</p> <p>11.6 До 2030 року зменшити негативний екологічний вплив міст у перерахунку на одну особу населення, в тому числі шляхом приділення особливої уваги якості повітря і видаленню міських та інших відходів</p> <p>11.7 До 2030 року забезпечити загальний доступ до безпечних, доступних і відкритих для всіх зелених зон та громадських місць, особливо для жінок і дітей, літніх людей та інвалідів</p>

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.1

<p>Забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва</p>	<p>12.1 Здійснювати Десятирічну стратегію дій з переходу до використання раціональних моделей споживання і виробництва за участю всіх країн і з урахуванням розвитку і потенціалу країн, причому першими до неї повинні приступити розвинені країни</p> <p>12.2 До 2030 року домогтися раціонального освоєння й ефективного використання природних ресурсів</p> <p>12.3 До 2030 року скоротити вдвічі в перерахунку на одну особу населення загальносвітовий обсяг харчових відходів на роздрібному та споживчому рівнях і зменшити втрати продовольства у виробничо–збутових ланцюжках, у тому числі післязбиральні втрати</p> <p>12.4 До 2020 року домогтися екологічно раціонального використання хімічних речовин і всіх відходів упродовж усього їх життєвого циклу відповідно до узгоджених міжнародних принципів, істотно скоротити потрапляння цих речовин у повітря, воду і ґрунт, щоб звести до мінімуму їх негативний вплив на здоров'я людей та навколишнє середовище</p> <p>12.5 До 2030 року суттєво зменшити обсяг відходів шляхом вживання заходів щодо запобігання їх утворенню, їх скорочення, переробки та повторного використання</p> <p>12.6 Рекомендувати компаніям, особливо великим і транснаціональним, застосовувати стійкі методи виробництва та відображати інформацію про раціональне використання ресурсів у своїх звітах</p> <p>12.7 Сприяти забезпеченню сталої практики державних закупівель відповідно до національних стратегій і пріоритетів</p> <p>12.8 До 2030 року забезпечити, щоб люди в усьому світі мали відповідну інформацію та відомості про сталий розвиток і спосіб життя в гармонії з природою</p>
<p>Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками</p>	<p>13.1 Підвищити опірність і здатність адаптуватися до небезпечних кліматичних явищ і стихійних лих у всіх країнах</p> <p>13.2 Включити заходи реагування на зміну клімату в політику, стратегії та планування на національному рівні</p> <p>13.3 Поліпшити просвітництво, поширення інформації і можливості людей та установ щодо пом'якшення гостроти та послаблення наслідків зміни клімату, адаптації до них і раннього попередження</p>
<p>Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку</p>	<p>14.1 До 2025 року забезпечити запобігання та суттєве скорочення будь–якого забруднення морського середовища, у тому числі внаслідок діяльності на суші, включаючи забруднення морським сміттям і поживними речовинами</p> <p>14.2 До 2020 року забезпечити раціональне використання і захист морських та прибережних екосистем з метою запобігти значному негативному впливу, у тому числі шляхом підвищення стійкості цих екосистем, і вжити заходів щодо їх відновлення для забезпечення гарного екологічного стану та продуктивності океанів</p> <p>14.3 Мінімізувати і ліквідувати наслідки закислення океану, в тому числі завдяки розвитку наукового співробітництва на всіх рівнях</p> <p>14.4 До 2020 року забезпечити ефективне регулювання видобутку і покласти край перелову, незаконному, незареєстрованому та нерегульованому рибному промислу і згубній рибпромисловій практиці, а також виконати науково обґрунтовані плани господарської діяльності, для того щоб відновити рибні запаси в найкоротші можливі терміни, довівши їх до принаймні таких рівнів, які здатні забезпечувати максимальний екологічно раціональний улов з урахуванням біологічних характеристик цих запасів</p> <p>14.5 До 2020 року охопити природоохоронними заходами принаймні 10 відсотків прибережних і морських районів відповідно до національного законодавства і міжнародного права та на основі найкращої наявної наукової інформації</p> <p>14.6 До 2030 року підвищити економічні вигоди, одержувані малими острівними державами, що розвиваються, і найменш розвиненими країнами від екологічно раціонального використання морських ресурсів, у тому числі завдяки екологічно раціональній організації рибного господарства, аквакультури і туризму</p>

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.1

<p>Захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття</p>	<p>15.1 До 2020 року забезпечити збереження, відновлення та раціональне використання наземних і внутрішніх прісноводних екосистем та їхніх послуг, у тому числі лісів, водно-болотних угідь, гір і посушливих земель, відповідно до зобов'язань, що випливають з міжнародних угод</p> <p>15.2 До 2020 року сприяти впровадженню методів раціонального використання всіх типів лісів, зупинити збезліснення, відновити деградовані ліси та значно розширити масштаби лісонасадження і лісовідновлення в усьому світі</p> <p>15.3 До 2030 року вести боротьбу з опустелюванням, відновити деградовані землі та ґрунти, включаючи землі, що потерпають від опустелювання, засух і повеней, та прагнути того, щоб у всьому світі не погіршувався стан земель</p> <p>15.4 До 2030 року забезпечити збереження гірських екосистем, у тому числі їх біорізноманіття, щоб підвищити їх здатність давати блага, необхідні для сталого розвитку</p> <p>15.5 Негайно вжити значущі заходи щодо стримування деградації природних середовищ існування, зупинити втрату біологічного різноманіття і до 2020 року забезпечити збереження та запобігання зникненню видів, що перебувають під загрозою вимирання</p> <p>15.6 Сприяти справедливому розподілу благ від використання генетичних ресурсів і допомагати забезпечувати належний доступ до таких ресурсів на умовах, погоджених на міжнародному рівні</p> <p>15.7 Негайно вжити заходів для того, щоб покласти край браконьєрству і контрабандній торгівлі охоронюваними видами флори й фауни, та вирішити проблеми, що стосуються як попиту на незаконні продукти живий природи, так і їх пропозиції</p> <p>15.8 До 2020 року вжити заходів щодо запобігання проникненню чужорідних інвазивних видів і щодо значного зменшення їх впливу на наземні та водні екосистеми, а також вжити заходів із запобігання обмеженню чисельності або знищенню пріоритетних видів</p> <p>15.9 До 2020 року забезпечити облік цінності екосистем і біологічного різноманіття в ході загальнонаціонального й місцевого планування та процесів розвитку, а також при розробці стратегій і планів скорочення масштабів бідності</p>
<p>Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях</p>	<p>16.1 Значно скоротити поширеність всіх форм насильства та зменшити показники смертності від цього явища в усьому світі</p> <p>16.2 Покласти край наругам, експлуатації, торгівлі й усім формам насильства і тортур щодо дітей</p> <p>16.3 Сприяти верховенству права на національному та міжнародному рівнях і забезпечити всім рівний доступ до правосуддя</p> <p>16.4 До 2030 року значно зменшити незаконні фінансові потоки та потоки зброї, активізувати діяльність з виявлення й повернення викрадених активів і вести боротьбу з усіма формами організованої злочинності</p> <p>16.5 Значно скоротити масштаби корупції та хабарництва у всіх їхніх формах</p> <p>16.6 Створити ефективні, підзвітні та прозорі установи на всіх рівнях</p> <p>16.7 Забезпечити відповідальне прийняття рішень репрезентативними органами на всіх рівнях за участю всіх верств суспільства</p> <p>16.8 Розширити й активізувати участь країн, що розвиваються, в діяльності органів глобального регулювання</p> <p>16.9 До 2030 року забезпечити наявність у всіх людей законних посвідчень особистості, включаючи свідоцтва про народження</p> <p>16.10 Забезпечити доступ громадськості до інформації і захистити основні свободи відповідно до національного законодавства і міжнародних угод</p>

Продовження додатку В
Продовження таблиці В.1

<p>Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку</p>	<p>Фінанси</p> <p>17.1 Посилити мобілізацію ресурсів із внутрішніх джерел, у тому числі завдяки міжнародній підтримці країн, що розвиваються, для підвищення національної спроможності щодо збирання податків та інших доходів</p> <p>17.2 Забезпечити, щоб розвинені країни повністю виконали свої зобов'язання з надання офіційної допомоги з метою розвитку (ОДР), в тому числі узяті багатьма розвиненими країнами зобов'язання досягти цільового показника виділення коштів по лінії ОДР країнам, що розвиваються, на рівні 0,7 відсотка свого валового національного доходу (ВНД) і виділення ОДР найменш розвиненим країнам на рівні 0,15–0,20 відсотка свого ВНД; державам, що надають ОДР, пропонується розглянути питання про те, щоб поставити перед собою мету виділяти не менше 0,2 відсотка свого ВНД по лінії ОДР для найменш розвинених країн</p> <p>17.3 Мобілізувати додаткові фінансові ресурси з найрізноманітніших джерел для країн, що розвиваються</p> <p>17.4 Надавати країнам, що розвиваються, допомогу з метою забезпечення довгострокової прийнятності рівня їх заборгованості завдяки проведенню скоординованої політики, спрямованої на заохочення, залежно від обставин, фінансування за рахунок позикових коштів, полегшення боргового тягара та реструктуризації заборгованості, а також вирішити проблему зовнішньої заборгованості бідних країн з великою заборгованістю, щоб полегшити їх борговий тягар</p> <p>17.5 Прийняти і застосовувати режими заохочення інвестицій в інтересах найменш розвинених країн</p> <p>Технологія</p> <p>17.6 Розширювати співпрацю по лінії Північ–Південь і Південь–Південь, а також тристороннє регіональне і міжнародне співробітництво в галузях науки, техніки й інновацій та доступ до відповідних досягнень; активізувати обмін знаннями на взаємно узгоджених умовах, у тому числі завдяки поліпшенню координації між існуючими механізмами, зокрема на рівні Організації Об'єднаних Націй, а також за допомогою глобального механізму сприяння передачі технологій</p> <p>17.7 Сприяти розробці, передачі, поширенню та освоєнню екологічно безпечних технологій, щоб їх отримували країни, що розвиваються, на взаємно узгоджених сприятливих умовах, у тому числі на пільгових і преференційних умовах</p> <p>17.8 Забезпечити до 2017 року повномасштабне функціонування банку технологій і механізму розвитку науки, технологій та інновацій в інтересах найменш розвинених країн і розширити використання високоефективних технологій, зокрема інформаційно–комунікаційних технологій</p> <p>Нарощування потенціалу</p> <p>17.9 Посилити міжнародну підтримку ефективного і цілеспрямованого нарощування потенціалу країн для сприяння реалізації національних планів досягнення всіх цілей у сфері сталого розвитку, у тому числі завдяки співпраці по лінії Північ–Південь і Південь–Південь та тристороннього співробітництва</p> <p>Торгівля</p> <p>17.10 Заохочувати універсальну, засновану на правилах, відкриту, недискримінаційну і справедливую багатосторонню торговельну систему в рамках Світової організації торгівлі, у тому числі завдяки завершенню переговорів у рамках Дохійського порядку денного у сфері розвитку</p> <p>17.11 Значно збільшити експорт країн, що розвиваються, зокрема в цілях подвоєння частки найменш розвинених країн у світовому експорті до 2020 року</p>
--	---

Примітка. Складено автором на основі даних *ISD, 2020; SDKP, 2020; UN, 2020ab; UNEP, 2020ab;*

Додаток Г

Таблиця Г.1

Вплив наслідків пандемії «COVID–19» на прогрес у досягненні цілей сталого розвитку ООН, визначених на період до 2030 року

Цілі	Вплив Covid–19
Подолання бідності у всіх її формах та усюди	Втрата доходу. Найбільш вразливі категорії населення опинилися за межею бідності.
Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства	Процеси виробництва продуктів харчування та їх розповсюдження були зірвані.
Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх в будь–якому віці	Руйнівний ефект на стан здоров'я націй.
Забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх	Школи для багатьох були закриті. Онлайн навчання не таке ефективне і не є доступним для всіх
Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчаток	Саме жінки більш вразливі до звільнення в кризові періоди. Зростає рівень домашнього та гендерно зумовленого насильства. Серед медперсоналу, який працює з Covid–19 жінки у більшості.
Забезпечення наявності та раціонального використання водних ресурсів і санітарії для всіх	Перебої у постачанні та недостатня кількість чистої питної води ставить під загрозу миття рук, як один з найважливіших превентивних заходів.
Забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх	Збільшення особистого використання електроенергії веде до нестачі енергії для системи охорони здоров'я.
Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх	Багато економічних та виробничих процесів призупинено. Менший дохід, зайнятість. Для деяких безробіття.
Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів	Люди, що живуть в нетрях мають більший ризик зараження через велике скупчення людей у місці проживання та погані санітарні умови.
Вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та його наслідками	Призупинення зобов'язань, щодо боротьби зі зміною клімату. Водночас зменшення екосліду через менші обсяги виробництва та транспортування.
Сприяння побудові миролюбного й відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях	На місцях де присутні збройні конфлікти важче боротись з Covid–19 і вони матимуть більш руйнівні наслідки від Covid–19.
Зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках Глобального партнерства в інтересах сталого розвитку	Загострена зворотна реакція на глобалізацію. Водночас, показує важливість міжнародної співпраці сфері охорони здоров'я.

Примітка. Складено автором на основі даних II SD, 2020; SDKP, 2020; UN, 2020ab; UNEP, 2020ab;

Додаток Д

Таблиця Д.1

Топ–5 найкращих світових практик КСВ ТНК у фінансуванні заходів та благодійності, спрямованих на подолання негативних наслідків пандемії «COVID–19» (2020 р.)

ТНК / Корпорація	Бюджет боротьби із пандемією «COVID–19», млн. дол. США	Напрями фінансуванні проти–епідеміологічних заходів та благодійності,
General Electric https://www.ge.com/	н/д	На підприємствах GE розгорнулися лінії з виробництва апаратів ШВЛ та моніторів, необхідних у клінічних умовах для лікування пацієнтів від COVID–19.
	4,9	Фінансування допомоги у зв'язку з COVID–19, включаючи доставку засобів індивідуального захисту медичним працівникам США, які їх терміново потребують; фінансування допомоги системам охорони здоров'я у Південно–Східній Азії та Африці.
	1	По жертвування у реалізацію Стратегічного плану реагування на пандемію Організації Об'єднаних Націй та Всесвітньої організації охорони здоров'я
	н/д	Фінансування Employee Relief Fund для захисту 3 900 працівників від COVID–19
Walmart https://corporate.walmart.com/	43	Глобальна допомога у зв'язку із COVID–19
	2,75	Гранти для організацій, що працюють над створенням вакцини NAACP Empowerment Programs, Inc., UnidosUS, Johns Hopkins Center for American Indian Health, Association of Asian–Pacific Community Health Organizations, the National Council of Asian Pacific Islander Physicians, Asian & Pacific Islander
	55	По жертвування продуктів харчування від закладів Walmart, у тому числі у натуральному обсязі, зокрема, йдеться про 625 тис. фунтів продуктів харчування, що надані продовольчим банкам
	5	Фінансування фонду реагування на COVID–19 Feeding America® для підтримки продовольчих банків для нужденних
	18	Боротьба із голодом
	6,2	Фінансова та матеріальна підтримка для боротьби із COVID–19 в Індії

Продовження додатку Д
Продовження таблиці Д.1

ExxonMobil's https://corporate.exxonmobil.com/	2	У Канаді дочірня компанія Imperial Oil Limited профінансувала 80 000 ваучерів на пальне Esso і Mobil для медсестер, парамедиків та лікарів у рамках кампанії Heroes. Філія Еххон в Індії співпрацює з United Way Mumbai для доставки захисного спорядження до лікарень у Мумбаї, Делі та Бангалорі. У Китаї компанія постачає мастильні матеріали, необхідні для машин швидкої допомоги та будівництва лікарень, а також десятки тисяч масок і захисних костюмів. У Бельгії компанія надала грошову підтримку основним клінічним випробуванням в Університетській лікарні Антверпена та Університетській лікарні Левена, які досліджували потенційні методи лікування та вакцину проти COVID-19.
Apple https://www.apple.com/compliance/	120	Фінансування допомоги від COVID-19, придбання понад 30 мільйонів масок і 10 мільйонів спеціально виготовлених щитів для обличчя, а також відповідні пожертви на благодійність для співробітників.
	10	Фінансова підтримка від Apple Advanced Manufacturing Fund для COPAN Diagnostics щодо виготовлення понад 20 мільйонів наборів для збору зразків COVID-19 для лікарень у Сполучених Штатах.
CVS Health https://cvshealth.com/	1,25	Гранти підтримки для населення, яке має недостатнє медичне обслуговування у 66 клініках 17 штатів.
	50	Фінансування благодійних акцій підтримки населення, яке є найбільш уразливим до COVID-19
	40	Вартість пожертвуваних у натуральному виразі продуктів для уразливих членів місцевих громад, включаючи їжу, воду та засоби особистої гігієни
	2	Розвиток телемедицини
	600	Середньострокові соціальні інвестиції, пов'язані із мінімізацією впливу пандемії на уразливі групи населення, зокрема, чорношкірих американців.
	1500	Довгострокові стратегічні інвестиції на побудову здорового суспільства

Примітка. Складено автором на основі даних ESG-звітів та звітів КСВ ТНК, наведених на офіційних сайтах ТНК/корпорацій

Додаток Е

Таблиця Е.1

SWOT–аналіз впливу обов’язкового впровадження практики КСВ в процесі реалізації принципів сталого розвитку у експортній діяльності українських великих та середніх бізнес–структур (фірм, підприємств)

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Здійснення структурної модернізації експортно–орієнтованого виробництва українських фірм на засадах КСВ, з урахуванням принципів сталого розвитку, дотримання соціальних та екологічних стандартів – забезпечує вагомі конкурентні переваги українським експортерам на світовому ринку, на ринках розвинутих країн світу та країн ЄС, у тому числі:</p> <ul style="list-style-type: none"> – сприяє раціональному та ефективному використанню обмежених природних ресурсів у виробничих процесах фірм; – гарантує на фірмах визнання та повагу до прав людини, дотримання конституційних норм про захист працюючого населення; – гарантує гідний рівень оплати праці, недопущення нелегальної зайнятості, відмову від дискримінації найманих працівників; – забезпечує «прозорість» та проведення антикорупційної політики на фірмі; – забезпечує інтеграцію норм та стандартів КСВ у стратегію розвитку фірми/підприємства на довгострокову перспективу. 	<p>Впровадження практики КСВ на українських підприємствах/фірмах відбувається вибірково, безсистемно, що проявляється через:</p> <ul style="list-style-type: none"> – відсутність усталених форм соціальної звітності по КСВ для фірм/підприємств; – епізодичний, вибірковий характер реалізації соціальних, суспільно–значущих та екологічних проектів; – відсутність чіткої регламентації повноважень правління фірми щодо соціальних зобов’язань перед персоналом фірми та споживачами; – відсутність у стандартах КСВ чіткого унормування стандартів якості та безпеки експортованої продукції перед споживачами; – відсутність стратегічного планування у сфері КСВ та у реалізації соціальних проектів фірми; – фінансування соціальних проектів фірми винятково за рахунок власних обігових коштів; – уповільнене впровадження на фірмі проектів екологізації виробництва; – відсутність на секторальному та галузевому рівні узгодженої нормативно–правової бази впровадження КСВ на фірмах/підприємствах.
Можливості	Загрози
<p>Фірми–експортери, що дотримуються принципів sustainable, отримують прихильність потенційних споживачів та розширюють ринки збуту своєї продукції, у т.ч. за рахунок:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зростання міжнародного іміджу фірми, що використовує принципи КСВ; – залучення кваліфікованих кадрів у сфері КСВ, що виводить українські підприємства на вищий рівень конкурентоспроможності та інновацій; – налагодження партнерства та співробітництва фірм/підприємств з органами влади, місцевого самоврядування, громадянським суспільством; – набуття фірмою додаткових економічних вигід внаслідок економії ресурсів, вторинного використання та переробки ТПВ; – прозорість, результативність маркетингового та інформаційного позиціонування фірми, що впроваджує у діяльність принципи сталого розвитку. 	<p>Витрати на КСВ українські фірми–експортери сприймають як додатковий фінансовий тягар на фірму та прагнуть перекласти їх на собівартість продукції, на споживачів.</p> <p>Проекти КСВ українські фірми можуть реалізовувати й у руслі корупційних «схем», за попередньою домовленістю з бенефіціарами стосовно надання їм фінансової та спонсорської допомоги, «сіро» та непрозоро.</p> <p>Хибне сприйняття КСВ керівництвом фірми / підприємства як чогось «обов’язкового» та «примусового».</p> <p>Збільшення собівартості експортної продукції фірми внаслідок додаткових витрат на проекти КСВ, зростання витрат фірми на підвищення екологічності продукції, дотримання високих соціальних стандартів господарювання.</p> <p>Відсутність на фірмі планування та стабільних джерел фінансування проектів КСВ.</p>

Примітка. Розроблено автором на основі власних узагальнень та наукових досліджень